

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

X. évfolyam 1. szám, 2015. január

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Némethné Jancsi Ilona textilszobra

Tartalom:

3. o.: Kelts fel, ha rosszat álmodom; (Ketykó István verse)
5.-13. o.: Felfogat a nagy századok érczeke/Mindent... IV. rész; (dr. Koczó József írása)
14. o.: Csaták után; Van remény; (Csáky Károly versei)
16.-17. o.: Sóder; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
18. o.: Csavargóálom; (Molnár József verse)
20.-21. o.: Régi telek emlékezete; Tél; (Börzsönyi Erika írásai)
22.-25. o.: Kégl Elemér harca a csehszlovák hivatalokkal; (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
26.-27. o.: Piszkozati vegyes füzetek; (Zatykosalasi Zatyko István versei)
28. o.: Isten képmása, te; Jól látom-e?; Kisstilűen; Május elsején; (Horváth Ödön versei)
30. o.: A fűbe harapott; Csendülések; (Székács László versei)
32. o.: Kharón; (Szájbely Zsolt írása)
34.-42. o.: A jövő fürkészése és befolyásolása a népművészetben; (Maruzs Éva írása)
44.-46. o.: A barackba zárt szellem: Holt Költők Társulata; interjúk holt írókkal, XVI. rész; (Kerekes Tamás írásai)
48.-49. o.: Rendhagyó prémium; (Kő-Szabó Imre írása)
50.-52. o.: Kóló és szerelem; (Kovács T. István írása)
54.-57. o.: Képes beszámoló: II. Váci Eszperantisták Napja;
58. o.: Gyöngy-testvérke; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
60. o.: A küszöbön; (Kiss-Simon Miklós verse)
62. o.: Anti-átok; Áldásküldő; (B. Tóth Klára versei)
64.-65. o.: Különleges olvasmányaim: Eszperantó állam; (Kovács T. István írása)
66.-69. o.: Nyelvi barangoló; Valaki oda-át; (H. Túri Klára versei)
70.-82. o.: A kenyér; (Pribojszky Mátyás írása)
84. o.: A lélek körei; (Elbert Anita verse)
86. o.: buta-butá tyúk; január második hetében; (Pongrácz-Danielisz Ágnes verse)
88.-92. o.: Határon innen és túl; (Hörömpő Gergely írása)
94. o.: Taníts...; (Dobrosi Andrea verse)
96.-98. o.: Beszámoló: A Magyar Kultúra Napja Rétságon; (Girasek Károly írása, fotói)
100.-107. o.: Bemutatjuk: Némethné Jancsi Ilona textilművész
108. o.: December; (Végh Tamás verse)
110.-113. o.: Penci „lámpások” I. (Végh József képes helytörténeti írása)
114.-118. o.: Könyvajánló;
119. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkban Némethné Jancsi Ilona textilművész alkotásainak fotóit mutatjuk be. Köszönet a képek közlési jogáért, egyben további sok szép alkotást, sok sikert kívánok! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN**Kelts fel, ha rosszat álmodom**

*Ha rosszat álmodom anyám
kelts fel, mert szívem megáll...
őz-nyomból isznak a gerlék,
mégis borostásak napjaim
negyvenegy évem hordozom
apánk sem sokkal élt tovább –
csak a ráncokat feledném arcodon,
bár simultak utolsó ágyadon...
ravatal-illatú ez az éj, anyám
és hűvös; fázom, és mégis szomjazom
add reám hófehér ingem,
mint régen - - - csak azt fájlatom,
hogy úgy haltál meg, nem voltam melletted,
de az újságokban aznap versem rólad zengett,
meg falunkról; a szülői házról - - -
Kelts fel, ha rosszat álmodom,
mert értem is jönnek szörnyű árnyak
futnék előlük a friss vetésben,
de a varjak csapatostól fölém szállnak
vergődöm a rögök között
csipkedik homlokom, szemem, állam - - -
Kelts fel, mert meghalok...!
Már zsibbad a kezem, lábam-*

*Jaj, de tíz éve föld alatt vagy,
hogyan is kelthetnél fel, anyám...?
Ravatal-illatú ez az éj
talán csak megvirrad...talán...*

Verőce, 1988. április 8-9.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Felfogat a nagy századok érkeze/Mindent... IV.

A Duna-táj bús villámhárító... /folytatás/

Szob – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A török hódoltság korában, a XVIII. század elején már az esztergomi káptalan ül birtokában, s 1720-ban az erősen megfogyatkozott magyar lakosok számát tótok betelepítésével pótolta. ¹

Szob	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	14	16	30	24	4	2
1720	-	31	-	31	17	7	7

1715 adózók: 14 jobbágy, 16 zsellér; összesen 30 családfő

Andreas Kormos; Joannes Kormos; Georgius Dutka; Andreas Cseri; Joannes Halasz /Halász/; Michael Meszaros /Mészáros/; Andreas Torma; Joannes Seres; Michael Szabo /Szabó/; Joannes Szabo /Szabó/; Gregorius Manya /Mánya/; Martinus Klement; Andreas Kliment; Joannes Perih /Péri/; Joannes Zibri; Andreas Toth /Tóth/; Joannes Nemet /Németh/; Gregorius Nagy; Stephanus Letkesi /Letkési/; Stephanus Biro /Bíró/; Michael Tokvaly (vsz. Tolvaj); Michael Biro /Bíró/; Jacobus Huszak; Jacobus Serfőző; Michael Kormanyos /Kormányos/; Joannes Janos /János/; Mathias Puhlyar; Joannes Mozis /Mózes/; Joannes Hrerih; Stephanus Verebes.

24 magyar családnév, 80%

Szláv 3 (Zibri, Huszak, Puhlyar) 10%

Német 3 (Klement, Kliment, Hrerih) 10%

1720 adózók: 31 családfő

Michael Kormanyos /Kormányos/; Joannes Csizmár; Matthias Uhliár; Joannes Moses /Mózes/; Lucas Revich; Stephanus Verebes; Andreas Kormos; Joannes Kormos; Georgius Duthka /Dutka/; Matthias Molnár; Michael Kucsora; Joannes Halász; Michael Meszaros /Mészáros/; Andreas Torma; Joannes Seres; Michael Szabó; Matthias Groser; Gregorius Manya /Mánya/; Martinus Klement; Paulus Varga; Andreas Klement; Joannes Zibrinyi özv.; Stephanus Letkessi /Letkési/; Joannes Hoxa; Jacobus Huszár; Joannes Komár; Jacobus Serfőző; Joannes Németh; Thomas Freczka; Miavecz; Lucas Toth /Tóth/.

19 magyar családnév, 61%

Szláv 8 (Csizmár, Uhliár, Kucsora, Zibrinyi, Hoxa, Komár, Freczka, Miavecz) 26%

Német 4 (Revich, Groser, Klement /2/) 13%

Származási helyre utaló családnév: Cseri /Cseri hn. Bács m.; Cseri hn. Hont és más m./; Manya /Mánya hn. Bars és más m./; Péri /Péri hn. Hont és Győr m./; Letkési /Letkés hn. Hont m./.

A két összeírás között az esztergomi káptalan mint földesúr megkezdte a szlovák lakosság betelepítését Szobelléb környékéről. (Hont vm.) A XIX. század közepén többségben már szlovákok laktak Szobot, akik később elmagyarosodtak.²

Mándli Gyula helytörténeti munkájában írja, hogy a török megszállás, majd az 1700-as évek elején dúló pestisjárványok erősen csökkentették a lakosságot, ezért az esztergomi káptalan, a falu földesura Nyitra melletti birtokairól szlovákokat telepített Szobra és a környező falvakba. Véleménye szerint erősítette ezt a folyamatot az ellenreformáció hatása is, mivel a káptalan felszólította szobi jobbágyait, hogy térjenek át katolikus hitre, vagy költözzenek el a településről. A lakosság egy része az Alföldre vándorolt, és helyükre szlovák katolikusok érkeztek.³

Vályi magyar és tót faluként említi, lakosai katolikusok, földesura az esztergomi káptalan.

Márianosztra – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A török időkben elpusztult pálos kolostor újjáépítése 1711-ben kezdődött és 1725-ben fejezték be. A Wikipédia szerint szlovák, magyar és német nemzetiségű lakossággal népesült újra (2014. júl. 15.)

A XVIII. század közepén szlovák és lengyel jobbágyokat, cseh-morva bányászokat telepítettek le, akik földműveléssel, szőlőtermesztéssel, erdőirtással, illetve kőbányászattal foglalkoztak.⁴

Vályi tót faluként írja le, földesura a pálos szerzetesrend, majd a királyi kincstár. Lakosai katolikusok.

Nasztraj	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	13	17	30	5	-	25
1720 c							

1715 adózók: 13 jobbágy, 17 zsellér; összesen 30 családfő

Martinus Dobis; Michael Valenszky; Jacobus Svecz; Adamus Svecz; Mathias Gyekinszky; Thomas Semetka; Andreas Csarovszky; Paulus Csarovszky; Georgius Kalman /Kálmán/; Joannes Zvolenszky; Martinus *Marczel*; Michael Svecz; Paulus Domaniczky; Martinus Nemezc; Mathias Uhlyar; Nicolaus Gyekinszky; Mathias Melicher; Joannes Kolar; Lucas Dobis; Martinus Laszlo /László/; Michael Loptay (vsz. *Liptai*); Michael Kolar; Lucas Szasz /Szász/; Michael Buhis; Petrus Hugyec; Mathias Gyurio; Georgius Koncsik; Mathias Ladianszky; Joannes Ladianszky; Adamus Vessipolszky;

5 magyar családnév, 17%

Szláv 24 (Dobis/2/, Valenszky, Svecz/3/, Gyekinszky, Semetka, Csarovszky /2/, Zvolenszky, Domaniczky, Nemezc, Uhlyar, Gyekinszky, Kolar /2/, Buhis, Hugyec, Gyurio, Koncsik, Ladianszky /2/, Vessipolszky) 80%

Német 1 (Melicher) 3%

Származási helyre utaló családnév: Zvolenszki /Zólyom hn. Zólyom m./; Liptai /Liptó mn./.

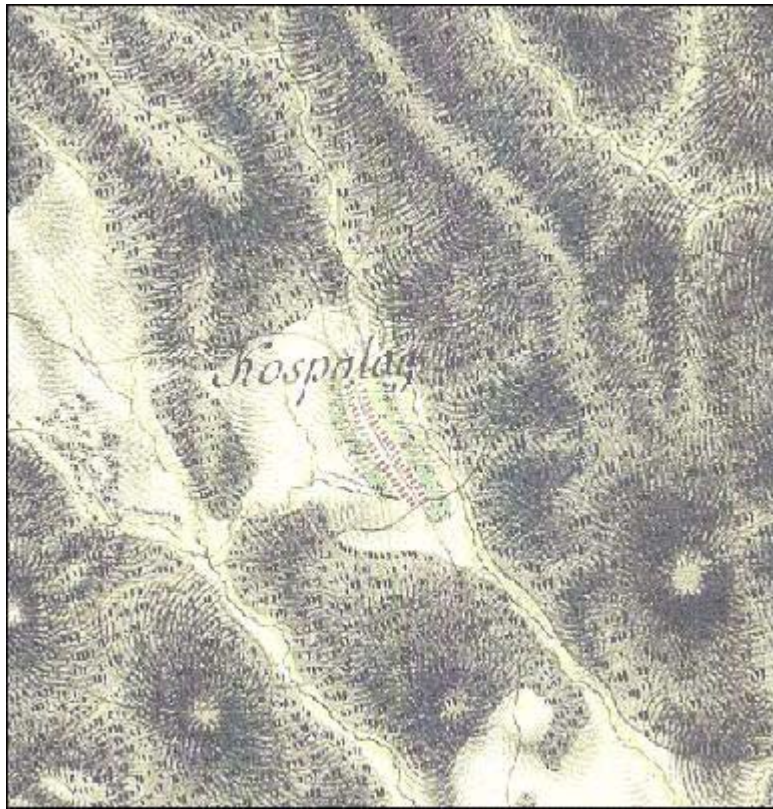
Az 1720. évi összeírásban nem szerepel a község.

Kóspallag

A település keletkezését és korai helytörténetét ismertető munkák szinte kizárólag az 1958-ban megjelent Pest megye műemlékei c. kötetre támaszkodnak.⁵ A műemléki topográfiában ezt olvashatjuk a helység alapításáról:

XVIII. század közepéről való új település az eredetileg „Tornallya”-nak, később „Torony”-nak elnevezett pusztá területen, amelynek középkori pálos kolostora a márianosztrai konvent alá tartozott. A XVIII. század folyamán a nosztrai pálosok több ízben protestáltak Hont megyénél az új község területének elszakítása miatt.

A visegrádi korona uradalomhoz tartozott. Az 1757 után Karpe Mihály által készített térképen az új település főutcája már be van építve, temploma még nincs; de a falu nyugati végén, Nosztra felé a dombtetajén kápolnát jeleznek. 1761-ben vendéglőt építenek. 1766-ban 42 család, 1828-ban 84 ház van Kóspallagon.

Kóspallag az I. katonai felmérés térképén (1763 – 1785)

A község jellege eredetileg útmenti, egyutcás település, szalagtelkes, fésűs beépítéssel.

Hont vármegye monográfiája (1906) tömören fogalmaz:

*Ez a falu újabb korban keletkezett; 1750-ben telepítették. A koronauradalom birtoka.*⁶

A legfrissebb megyemonográfia, **Pest megye kézikönyve** az újkori alapítású falu keletkezéséhez még annyit tesz hozzá, hogy a kamara Grassalkovich Antal elnökletével telepítette be *szlovák* lakosokkal a század közepén.⁷

Szokolya – Hont vármegye, Báth /Báthi járás/

A török kori összeírásokban német neveket is találunk; ezek előfordulását a kutatók a Zsigmond és Albert király által behívott német bányászokkal kapcsolják össze. Zalabai Zsigmond említi, hogy Szokolya szlovák eredetű lakossága a Bars megyei Zsemletről üzetett el.⁸ 1770-ben és 1803-ban több német család telepedett le Szokolyahután (Jánospuszta).⁹

Szokolya	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	13	8	21	21	-	-
1720	1	32	-	33	31	1	-

1715 adózók: 13 jobbágy, 8 zsellér; összesen 21 családfő

Joannes Oly /Olli/; Georgius Magyar; Stephanus Lakat; Joannes Poniki; Joannes Los; Stephanus Oller; Michael Kevely /Kevély/; Stephanus Szórát /Szórád/; Joannes Szabo /Szabó/; Valentinus Viski;

Andreas Csomo /*Csomó*/; Andreas Mohacsi /*Mohácsi*/; Stephanus Szabo /*Szabó*/; Georgius Arto; Gregorius Takais (vsz. *Takács*); Joannes *Kata*; Stephanus Szabo /*Szabó*/; Gregorius *Boros*; Andreas Thoth /*Tóth*/; Michael *Lakaty*; Stephanus *Baka*.

18 magyar családnév, 86%

Német 3 (Los, Oller, Arto) 14%

1720 adózók: 32 családfő

Michael Hartó; Stephanus *Lakati* ifj.; Valentinus *Visky*; Joannes *Olli*; Andreas *Csoma*; Andreas *Mohácsi*; Stephanus *Szabó* id.; Andreas *Magyar*; Gregorius *Takács*; Joannes *Kata*; Michael *Kata*; Stephanus *Szabó*; Gregorius *Boros*; Georgius *Tóth*; Georgius *Boros*; Michael *Lakati* ifj.; Michael *Lakati* id.; Valentinus *Lóss*; Joannes *Csomó*; Joannes *Olly* /*Olli*/; Georgius *Harthó*; Georgius *Magyar*; Stephanus *Lakati*;

Stephanus *Ponikli*; (vsz. *Poniki*) Joannes *Lóss*; Joannes *Csizmadia*; Andreas *Olly* /*Olli*/; Andreas *Szabó* özv.; Tobias *Pakner*; Stephanus *Szoragi* /*Szórádi*/; Joannes *Szabó*; Stephanus *Panczall* özv.

Nemes szőlőbirtokosok 1 Gregorius *Bartha*;

26 magyar családnév, 81%

Német 6 (Hartó /2/, *Lóss* /2/, *Pakner*, *Panczall*) 19%

Származási helyre utaló családnév: *Poniki* /*Pon* hn. *Nyitra* m./; *Viski* /*Visk* hn. *Hont és Máramaros* m./; *Mohácsi* /*Mohács* hn. *Baranya* m./; *Lakati* /*Lakat* hn. *Veszprém* m./.

Zebegény

A település újkori története a XVIII. század elején kezdődik, ekkor gr. Stahremberg Gundakár volt a földesúr, s feltehetően ő kezdte meg a terület betelepítését 1735 táján magyarokkal, szlovák favágókkal és Mainz vidékéről származó német telepesekkel. A XVIII. században megtelepült lakosok falujuknak a Zebegény nevet – szláv eredetű személynévből (Zbygněv) keletkezett magyar névadással (Zebegnyő) – adták. Később az óbudai, majd a gödöllői koronauradalom része lett.¹⁰

A települést – mint ezt láttuk – sem az 1715. sem az 1720. évi összeírásba nem vették fel.

Zebegény és térsége 1685 táján szabadult meg a töröktől. A környéket 1700-ban I. Lipót Marossal, Visegráddal, Kisoroszival és a mai Zebegénnyel együtt Ernst Rüdiger von Starhemberg császári hadvezérnek – aki az 1683-as török támadáskor Bécs védője – adományozta. 1746-ban a család ezen ágának kihaltával a birtokot a kincstár visszaszerezte, és újból kincstári birtokká vált. Ettől kezdve a visegrádi koronauradalomhoz tartozott, ahová magyar és tót favágók települtek be. 1735 táján pedig Ulmban hajóra szálló német telepesek jöttek a vidékre.

Az 1749-ben összeírt urbárium szerint Zebegényben már 24 jobbágycsalád található, s a nevek között magyar, német és szláv hangzásúak egyaránt előfordulnak: Borda, Champp, Egidy, Frichtinger, Gimmer (2), Himmer, Horváth, Kardos, Kovaczky, Kovács, Lippay, Mikulas, Pintér, Pobjsek, Polack, Srinyár, Szabó, Szurma, Udvardy, Ulrich, Zebregt (2), Zibrinys.

Vegyes lakosságra utalnak a később megjelent, és ma is meglévő nevek. Például: Forgách, Virágh, Kocsis, Kovács, Nagy, Pásztor, Szabó – magyar; Dörflin, Fischer, Fiezl, Hirling, Himmer, Hock, Hoffmann, Krebsz, Ritzl, Walcz, Wetzl – német; Adamek, Pohiba, Cservenák, Gabula, Gregor, Kemenczik, Skoda – szláv. A korabeli írások a XIX. század elején Zebegényt német–magyar–szlovák településként említik.¹ A Dunakanyar kedvelt üdülőhelyének monográfusai írják, hogy Maroshoz a XVIII. század első felében óriási terület tartozott, mely magába foglalta a mai Zebegényt, valamint Kóspallag és Kismaros területét is. A helység határait a XVII. század végétől kezdve sokszor vitatták a szomszédos települések. Ekkor Zebegény, mint falu nem létezett. A Szent Mihály-hegy lábánál vezető út mai út sem volt meg – legfeljebb a Duna alacsony vízállása idején közlekedtek erre – mivel a hegy lába szinte belelógott a folyóba.

Az 1730-as évek közepére a már itt élő néhány magyar és szlovák család közé német telepeseket költöztetett az uradalom. A bevándorlók hazánkat a legkényelmesebben vízi úton érheték el. A kivándorlás gócpontja Ulm volt, mivel a Duna korunkban csak ez alatt hajózható.

Erre az időszakra datálható a zebegényi kolónia megjelenése is. A nagymarosi anyakönyvben 1737. évi születési bejegyzési adat vall az első zebegényi illetőségről. Ugyancsak marosi, 1740-es egyházi összeírás – a Szob felé vezető úton eltérve Zebegénynél – 12 családot tüntet fel. Nevük alapján fele német, másik fele magyar és szlovák.

1749-ben Maros területén két új telepet írtak össze: Zebegény és Kismaros coloniát. 1753-ban az összeírásban feljegyezték, hogy ezeket a kolóniákat csak nem régen alapították, határukról nem szólnak külön, hanem a marosi határba tartozóként említik őket. Zebegény és Kismaros közigazgatásilag még jó ideig Nagymaroshoz tartozott.¹²

Nagymaros

Maros /Nagy/	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	14	23	37	35	2	-
1720 c							

1715 adózók: 14 jobbágy, 23 zsellér; összesen 37 családfő

Michael Trempl; Stephanus Iromos /*Jeromos*/; Michael Nemet /*Németh*/; Andreas *Német*; Joannes *Benedek*; Stephanus Novak; Stephanus Soti /*Solti*/; Joannes Juhasz /*Juhász*/; Thomas Hegedus /*Hegedűs*/; Joannes Horvath /*Horváth*/; Michael Szobonya;

Stephanus Trempl; Andreas *Varga*; Stephanus Cismadia /*Csizmadia*/; Andreas *Fejér*; Stephanus Szabo /*Szabó*/; Stephanus Hegedus /*Hegedűs*/; Joannes Szabo /*Szabó*/; Andreas Fejer /*Fehér*/ id.; Joannes Borbely /*Borbély*/; Andreas *Verebes*; Jacobus Thot /*Tóth*/; Georgius Thot /*Tóth*/; Stephanus Agoston /*Ágoston*/;

Paulus Kemendi /*Kéméndi*/; Joannes *Nagy*; Joannes Fejer /*Fehér*/; Joannes Monar /*Molnár*/; Andreas Sos /*Sós*/; Michael Csapo /*Csapó*/; Michael Lökös /*Lökös*/; Michael *Pap*; Georgius *Gubacsi*; Stephanus Kemendi /*Kéméndi*/; Stephanus Gal /*Gál*/.

Extraneusok: Martinus Gyepriski; Joannes Diatka

31 magyar családnév, 84%

Szláv 4 (Szobonya, Novák, Gyepriski, Diatka) 11%

Német 2 (Trempl /2/) 5%

Származási helyre utaló családnév: Solti /Solt hn. Pest m./; Kéméndi /Kéménd hn. Esztergom, Nógrád és más m./.

Az 1720. évi összeírásban nem szerepel a mezőváros.

A hódoltság idején török rabság nehezedett a városra, nagy terhekkel zaklatván lakosait, akiket közmunkára, súlyos adókra és véráldozatra kényszerített az ellenséges hatalom. Alig heverte ki a török igát, újabb csapással sújtották a sűrűn átvonuló katonai csapatok, a német császáriak éppúgy, mint Rákóczi hadai. Mindezek betetőzéséül pedig az 1709. évi pestis tette tönkre a megmaradt lakosságot, s az elnéptelenedett helységbe új lakosok betelepítéséről kellett gondoskodni. Első német lakosait állítólag még a Huntok telepítették ide, miként a vármegye több községébe is; ezek a régi németek azonban lassanként teljesen megmagyarosodtak és a XVI. században már mint tiszta magyarokról emlékeznek meg róluk a följegyzések. A mai németiséget 1715 és 1735 táján telepítették ide. Ezek a németek folytatták és fejlesztették a település régi gazdasági kultúráját.¹³

A XVI. század utolsó évtizedéig még növekvő falu a XVII. század végére erősen megfogyatkozott. 1686 május 19-én I. Lipót ugyan még utoljára megerősíti a városi kiváltságleveleit, de ez már nem segít a településen. 1700. július 20-án I. Lipót Kontzin Volcardo grófnak adományozta Visegrád várát több más településsel, így Nagymarossal együtt. A település lélekszáma a kuruc szabadságharc alatt is csökkent, s áldozatokat szedett az 1709. évi pestisjárvány is, s így a hajdan virágzó kisváros szinte teljesen elnéptelenedett. A pestist követően erdélyi református magyarokat telepítettek le, akik többnyire iparosok voltak. 1713-ban Volcardo gróf meghalt, s a király gróf Stahremberg Tamásnak adományozta Marost. A két birtokadományozás azonban törvénytelen volt, mivel Maros mint koronabirtok, elidegeníthetetlen jószágot képezett, ezért a kamara 1737-ben visszaváltotta a Stahremberg családtól. 1715–1737 között katolikus vallású német telepesek érkeztek Marosra a Rajna vidékéről, elsősorban Mainzból, valamint Bajorországból.¹⁴

A mezőváros földesura 1700-tól gróf Kontzin Volcardo, 1713-tól gróf Starhemberg Tamás, majd 1737-ben a kamara visszaváltja.¹⁵ 1750 után a koronauradalom tartozéka.¹⁶

1709-ben súlyos pestis pusztított a helységben. A 18. század második évtizedére rendkívüli mértékben megfogyatkozott a népesség. A török uralom, az ezzel járó harcok, garázdálkodások, majd a Rákóczi-szabadságharc idején átvonuló császári csapatok zaklatásai megtizedelték, elűzték a népet. A későbbiekben a pestisjárvány miatt pusztult a lakosság. Az ellenreformáció idején a rekatolizálni nem kívánó családok távozása is oka volt a népesség csökkenésének, ezt kihasználva Bécs 1713–1735 között számára megbízhatónak vélt németeket telepített a helységbe, Mainz környékéről. A szorgalmas telepesek honosították meg a vidéken a szőlő- és gyümölcsstermesztést.

A várost 1750 után Visegráddal együtt az óbudai koronauradalomhoz csatolták. 1772-ben nagy építkezések kezdődtek. Ekkor épült ki Nagymaros központja, középkori magja – a templom és környéke. Elkészült a fő utca, kezdetét vette a Duna-part beépítése, megjelentek a hegyek felé vezető első utak.¹⁷

Hóke Lajos a XIX. század második felében a Hont megye levéltárosaként foglalkozott Maros benépesítésével. Álláspontja szerint: „250 főnyi reform. lakosai nagy részt maradékai a Hunt vezér által betelepített német gyarmatnak. 3200 kath. németei pedig 1720. és 1735. táján költöztek be bajor-frankenből a budavidéki s dunántúli többi németekkel.”¹⁸

Fellegi Mihály és Sebestyén Istvánné /Wiesner Viktória/ A Dunakanyar bevándorlói a 18. században című dolgozatukban¹⁹ négy közeli település (Zebegény, Kismaros, Visegrád, Dunabogdány) mellett a török háborúk után elnéptelenedett – bár lakottságában így is folytonosságot mutató – Nagymarosra történt német telepítést vizsgálják. Az öt település közül négy a már ismert Starhemberg család birtokában állt.

A dolgozat írói úgy vélik, hogy a marosi lakosságot megtizedelő 1709-es pestisjárvány is indokolta a településre a szervezett migrációt. A betelepülés részletes körülményeit (kik szervezték, pontosan mikor történt) nem sikerült feltárniuk.

Kezdetben a nagymarosi anyakönyvezést a visegrádi anyaegyház végezte 1712 és 1724 között. E szerint Maroson már 1712-ben éltek németek. Helyi anyakönyvezés csak 1724-től kezdődött.

Az anyakönyvi források alapján 1712 és 1730-között a következő családnevek előfordulását mutatják ki Maroson:

Helmerich, Staudhammer, Kemper, Kress, Valentin, Neumann, Zeller, Pinzinger, Keller, Trageser, Meltsch, Henop, Nikles, Auerbach, Emmer, Hock, Hübner, Leitner, Üblachner, Renk,

Denckler, Funk, Dobler, Diel, Wermuth, Riffert, Bergmann, Heffentreger, Bessenbacher, Geiger, Galster, Heintz, Christ, Hoffacker, Neder, Nieberl, Hoffmann, Trieb, Tietel.

Maurer, Ritzl, Scheffer, Schneider, Wohlmuth, Vornwald, Kurzbacher, Mundi, Berner, Scheili és Rasler – 50 családnév.

Különös, hogy a szerzők nem tesznek említést az 1715. évi országos összeírás adatairól, miszerint Maros birtokon 14 jobbágyot és 23 zsellért, összesen 37 adózó családfőt találtak.²⁰ A családnevek alapján ekkor mindössze 2 családfő (Trempl) tekinthető német származásúnak!

Nem mulasztják el ugyanakkor megemlíteni, hogy a népesség alakulására komoly hatással bíró, 1739-

ben dühöngő pestisjárványt az itt beszállásolt császári csapatok terjesztették el. A verőcei halotti anyakönyvek adatai szerint az egyik magas rangú parancsnokuk, Feldmarschall 1739. május 26-án hunyt el. A betegség pusztítása olyan gyors volt, hogy az elhaltakat nem is anyakönyvezték, és csak a járvány elmúltával jegyezték fel, hogy Nagymaroson 271 ember halt meg a kórban. A lakosság drámai megfogyatkozása az uradalom vezetését arra ösztönözte, hogy új telepéseket toborozzon a Német Birodalomból. Ebben a periódusban különösen sokan települtek Marosra, az anyakönyvekben még az 1740-es évek végén is "novus svevus", új sváb megjegyzéssel különböztették meg az új beköltözőket. Kimutatják, hogy a járvány után a következő családnevek jelennek meg az anyakönyvekben: Heinzinger, Pfaffenberger, Luz, Hazlberger, Kögl, Riedlinger, Löbl, Wiesner, Flamich, Rixer, Zoller, Mauch, Burgermeister, Imhof, Krichenbaum, Tyroler, Zissler, Ritzlberger és Rosenberger – 19 új német családnév tűnik fel. Rendkívül nagy volt a gyermekhalandóság, ennek megfelelően magas volt a születések száma is. Egy átlagos családban tíz-tizenöt esztendőn át évente tartottak keresztlőt. Sokan haltak meg szülésben és gyermekágyban, gyakoriak a huszoneves özvegy férfiak. Az özvegyiség ideje mindkét nemnél szokásosan igen rövid ideig tartott. Az átlagos életkor a mainál jóval rövidebb volt, egy ötvenéves ember akkoriban már öregnek, többnyire munkaképtelennek számított. Őseik, különösen a XVIII. század elején, az anyakönyvezés megjelenése előtt nem mindig tartották számon az életkorukat. Még az 1750-es években is előfordult, hogy valakiről környezete nem tudta, hány éves, és elhalálozása esetén is csak a becsült életkort adták meg.

Szerzőink megállapítása szerint Nagymaros lakosságának etnikai összetételét az 1700-as években ötféle csoport alkotta. Legnépesebb a német-osztrák Marosra települt, kevesebb a kálvinista magyar, valamint a közelből áttelepült helyi német (Esztergom, Dunabogdány), s akadnak egyéb helyről, mint például Burgundiából és Svájcából érkezettek, továbbá az egyre inkább elvándorló szerbek, horvátok.

Szervezett betelepítésről szerintük csak a Marosra települt első német kolónia esetében beszélhetünk, kiknek többsége a Mainzi Választófejedelemségből érkezett.²¹ Ezek többsége egy helyről, a mai Aschaffenburg régióból Mömbris környékéről származnak. Az anyakönyvekben számos olyan személyről található bejegyzés, akiknél a származási helyet Maguntia/Maguntini szóval jelölik.

Kutatómunkájuk eredményeként az 1700-as évek elmosódott írását sikerült olvashatóvá tenni, és így már látható, hogy a Maguntia/Maguntini szó mellett megtalálható a pontos származási hely is. A születési hely megjelölése leggyakrabban a házasságkötéseknél található. A család eredetét gyakran csak az itt született leszármazottak esküvőjének alkalmával ismerjük meg. Ez azt jelenti, hogy az ideköltözés időpontjától a származási hely bejegyzéséig akár ötven év is eltelhetett. Összegzőként tehát az itt élő német származásúak jelentős részének az óhaza Mömbrist és annak kb. 20 km-es körzetét jelenti. A Mömbris környékiek az anyakönyvek és egyéb források szerint a következők: Bergmann, Leitner, Löbl, Krombacher, Germann, Braun, Heinzinger, Treffer, Funk, Hock, Haag. Más források alapján itt találjuk a Jung, Bessenbacher, Jáger, Vormwald, Kress, Klaab, Hoffmann, Imhof, Trageser és Blankenbach családok eredetét.

Ausztriából is jelentős számban érkeztek bavándorlók: Artner, Wiesner, Flamich, Zoller, Hirth, Goldberg, Koller, Luz, Prinzl, Tyroler, és Schlapschi.

A Nagymaros című lap 2008. augusztusi számában Szilágyi Erzsébet méltatja Fellegi Mihály és Wiesner Viktória Nagymaros: a német bevándorlás (Nagymaros, 2008) című könyvét. A recenzens szerint új, eddig nem látott alapossgal megkutatott, Nagymaros múltját feldolgozó munkát kapott kézhez az érdeklődő olvasó. A lokálpatrióta nagymarosi születésű Fellegi Mihály saját családjának kutatása közben gyűjtött, Marosra és környékére vonatkozó anyagokat jelentette meg a kötetben. Kutatásai kiterjedtek Bécstől Bajorországon keresztül Hessenig.

Műve egyik legfontosabb eredménye annak kimutatása, hogy a marosiak nem Mainzból, hanem a bajorhesseni határvidékről, Kahlgrund és környékének településeiből érkeztek, ami a mainzi választófejedelemséghez tartozott a Német-Római Császárságon belül.

A szerző szerint innen ered a mainzi tudat. A kötet felét 97 marosi család leszármazási táblája teszi ki az ide településtől a XIX. század végéig, akikről még a legidősebb korosztálynak személyes emlékei vannak. Érdekessége még a kötetnek, hogy a szomszéd sváb települések nagymarosi kapcsolatai,

elszármazások is megjelennek a könyvben, valamint az ideutazás és letelepedés nehézségei, az itt gyökeret verni nem tudók visszatelepülései, életmód, étkezési szokások, mezőgazdasági technikák, foglalkozások, adózási rend és még számos olyan dolog, mely érdekel minden olyan embert, aki szeretné ismerni őseit, s azt a települést, ahol él.²²

Kismaros

A Borovszky-féle Nógrád vármegye monográfiában olvasható, hogy a község 1697–1705 között települt be Württembergből származó németekkel, és 1776. szeptember 16-án nyert szabadalomlevelet Mária Terézia királynőtől. 1770-ben már a visegrádi koronauradalomhoz tartozott.²³

A Börzsöny-vidék XVIII. században létrejött, s azóta népességében szinte töretlenül gyarapodó községének kialakulását, telepítését és három évszázados történetét a közelmúltban többen kutatták, feldolgozták. A Pest megye kézikönyve című monográfiában Horváth M. Ferenc, a váci levéltár vezetője ismerteti az új falu telepítését. A Tanulmányok Kismaros történetéből című kiadványban Végvári Jenő és dr. Rixer Gusztáv is foglalkozik a település születésének körülményeivel. A kutatók eredményeiben, megállapításaiban akadnak egymástól eltérő adatok, vélemények is.

A levéltáros szerint a török kor végéig és azt követő pár évtizedig lakatlan területre 1732 és 1787 között német telepesek érkeztek Württemberg hercegségből. Az első ismert telepesek Maurer Martin és Maurer Josef voltak, akik 1732 márciusában érkeztek meg Kismarosra. A telepítést Kismaros birtokosa, a Visegrádi Koronauradalom végezte. A későbbi évtizedekben kamarai tervek szerint építették fel a szalagtelkes elrendezésű falut. Az első családok 24 hold földet kaptak, s 6 éven át adómentességet élveztek. A telepeseknek tanítójuk is volt, lakosai mind katolikusok; Maros filiáját alkották.²⁴

Végvári Jenő feltételezése, hogy Kismaros telepítését előre megtervezték, erre vall a régi Fő utca, az Alsó- és Felső sor központi részének megtervezettsége, vonalvezetése. Minden valószínűség szerint 30 sváb család részére jelöltek ki házhelyet a földmérők 1720–1730 között. A szerző szerint Bécs a német betelepítéstől a termelés bővülését és az adóbevételek gyarapodását várta. A katolikus sváboktól emellett azt is remélték, hogy rebellis környezetben jó katonái és hűséges alattvalói lesznek a császárnak. Az érkezők száma nem lehetett több 30 családnál, 150 léleknél. Felépültek az agyagfalú, szalmatetős házak, a családok megkapaszkodtak a számukra kijelölt földszávon, az alig több mint 300 hektáron Maros és Verőce között.²⁵

Dr. Rixer Gusztáv Kismaros, Berkenye és Szendehely telepítéseinek megkezdését 1714–1725 közötti időszakra teszi.²⁶

Verőce – Nógrád vármegye, Kekő /Kékkői járás/

A Pest megye kézikönyvében Horváth M. István levéltáros a váci püspök mezővárosának lakóiról azt említi, hogy többségükben németek voltak, kiket valószínűleg tatárjárás után telepítettek. A falu 1683-ban porta nélkül kerül az összeírásba. A falu újratelepítése az 1728-as összeírás szerint 37 éve, vagyis 1691-ben indult meg.²⁷

Verőce	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	12	-	12	12	-	-
1720				21	19	2	-

1715 adózók: 12 jobbágy

Martinus Nemet /*Németh*/; Stephanus Toth /*Tóth*/; Georgius Tuba; Gregorius Varga; Stephanus Karoly /*Károly*/; Stephanus Toth /*Tóth*/;

Stephanus Szabo /*Szabó*/; Stephanus Czimadia /*Csizmadia*/; Joannes Pál; Joannes Kristoff /*Kristóf*/; Michael Kovacs /*Kovács*/; Georgius Tóth.

12 magyar családnév, 100%

1720 adózók: 21

Georgius Totth /*Tóth*/; Martinus *Németh*; Stephanus Totth /*Tóth*/; Georgius *Tuba* özv.; Georgius *Varga* özv.; Stephanus *Karó*; Stephanus Totth /*Tóth*/ özv.; Michael Berták; Stephanus Szabo /*Szabó*/; Michael *Rácz*;

Michael Szabo /*Szabó*/ özv.; Stephanus *Csizmadia*; Samuel Samuel Vanyiga (vsz. *Venyige*); Joannes Páll /*Pál*/; Joannes *Deméndi*; Joannes Kristoph /*Kristóf*/; Joannes *Bognár*; Michael *Tokodi*; Michael *Kovács*; Jacobus Kedler; Georgius Meczker;

18 magyar családnév, 86%

Szláv 1 (Berták) 5%

Német 2 (Kedler, Meczker) 9%

Származási helyre utaló családnév: Deméndi /Deménd hn. Hont és Heves m./; Tokodi /Tokod hn. Esztergom m./.

A Borovszky-féle megyemonográfia telepítéséről nem tesz említést, az 1715-ös összeírás 12 háztartása magyar, az 1720-as 19 magyar és 2 tót családot regisztrál.²⁸

Szomszéd András, Verőce monográfusa szerint a nógrádi településhálózat a felszabadító háborúk során szinte teljesen elpusztult, főleg az Ipolytól délre eső területeken. Időlegesen Verőce is erre a sorsa jutott. A falvak újratelepítése főleg földesúri kezdeményezésre már viszonylag korán el kezdődött. A váci püspökség az újratelepítésben az elsők között vállalt szerepet. Leghamarabb az egykori szandzsákszékhely, Nógrád kapott új lakókat, részben szlovákokat, kis részt németeket és jelentős magyar ajkú népességet. Két évvel később (1693) Verőce vált újra lakott helyé. 1695-ben 2 féltelkes jobbágy és 16 zsellér családfő él itt, az elhagyott telkek száma hat. Egy évvel később a jobbágyok száma 22.

Szerzőnk német telepesekről az 1715-ös országos összeírás szövegének közlésével tesz említést: „Van /fenntartva/ 5 jobbágytelek..., melyek jóllehet ki vannak osztva a *jövevény svábok* számára, akik azonban nem művelik azt.” 1716-ban a megyei dikális összeírásban *Svéri* – sváb megjegyzéssel lajstromba vettek 3 személyt (Joannis Veller, Georgius Joannis Veller, Jacobus Kettler), akikre dikát csak személyük után róttak ki. Az 1724-es első anyakönyvbe Geler/Gajger, Roth, Weller, Posler, Czinger nevek fordulnak elő, majd megjelenik a Mayer családnév is a magyar családnevek között. Szerzőnk az 1720-as országos összeírás családfői között is talál egy német jobbágyot: a már ismert Jacobus Kettlert! Az 1728-as összeírásakor Verőcén talált német családfők: Nicolaus Herold, Josephus Valcz, Jacobus Kettler, Gerhardus Hifner, Johann Georg Veller, Michael Meder, Joannes Neyprend jobbágy; Joannes Keller házaspár zsellér.²⁹

Dabóczi Viktória közelmúltban megjelent tanulmányában a településről kialakult, s elterjedt etnikai homogenitás ellenében felveti, hogy a Dunakanyar németekkel történt betelepítésekor Verőce sem maradt érintetlen. Úgy véli, hogy az újratelepítéskor a németeken túl a váci püspök katolikus magyarokat is hozhatott az elpusztult mezővárosba. Feltevését a verőcei parókián vezetett XVIII. századbéli katolikus anyakönyvek adataival igazolja.

Szerzőnk a németek telepítését 1710/11-re teszi abból a megfontolásból, hogy adómentességük 1716-ban járhatott le. A kolonizáló váci püspök így Kollonich Zsigmond lehetett. Véleménye szerint a szomszédos településekkel ellentétben Verőcére kevés telepes érkezett, akik aztán idővel természetes szaporulatuk révén növelték létszámukat. Azt is elképzelhetőnek tartja, hogy Verőce egyfajta elosztóközpont szerepet töltött be, és az ideérkező jövevények tovább mentek, Berkenyére és Nógrád megye más helységeibe.³⁰

Jegyzetek:

- 1 VIRTER /1906/ 66.
- 2 HORVÁTH M. II. 471.
- 3 MÁNDLI, 2000. 7-8.
- 4 HORVÁTH M. II. 295.
- 5 PMM, 1958. 469. o.
- 6 VIRTER /1906/ 54.
- 7 HORVÁTH M. 1998 II. 270.
- 8 ZALABAI 1984 107.
- 9 HORVÁTH M. 1998 II. 476.
- 10 HORVÁTH M. 1998 II. 645.
- 11 Zebegény honlapja, <http://zebegeny.hu/helytortenet> Letöltés időpontja: 2014. jún. 27.
- 12 CSÓKÁNÉ – CSÓKA 2010 25-30.
- 13 VIRTER /1906/ 59.
- 14 HORVÁTH M. 1998 I. 600.
- 15 JAKUS, 1991 5.
- 16 PMM, 1958 I. 557.
- 17 Nagymaros honlapja, <http://www.nagymaros.hu/home/toertenelem> Letöltés ideje: 2014. jún. 27.
- 18 HŐKE, 1866. 839.
- 19 www.akuff.org/cikk/dunakanyar.htm Letöltés ideje: 2012. február. 22.
- 20 Az 1715. évi országos összeírás. Hont 16. TÉKA. Báthjárás, Marus. www.arcanum.hu/mol
- 21 FELLEGI–SEBESTYÉN, 1-3. www.akuff.org/cikk/dunakanyar.htm
- 22 Nagymaros, XVIII. évf. 8. sz. (2008. augusztus), 12. old. <http://www.ungarndeutsche.de/hu/cms/index.php?page=nagymaros-grossmarosch-nemet-bevanderlok> Letöltés: 2014. július 10.
- 23 REISZIG /1911/ 69.
- 24 HORVÁTH M. 1998 II. 244.
- 25 VÉGVÁRI 1995 19-21.
- 26 RIXER 1995 63.
- 27 HORVÁTH M. 1998 II. 634.
- 28 REISZIG /1911/ 98.
- 29 SZOMSZÉD 1996 44-51.
- 30 DABÓCZI 2009 9-17.

CSÁKY KÁROLY

versei

Csaták után

Legyőztem,
s még nem tudjátok,
hogyan
született
a túlparton a győzelem,
mit vétett
fegyverem,
mért veszett
minden érdem,
ki volt
ellenségem.

Én körbekerítve
álltam csak
ordító harsonák
gyűrűjében.
Ó, jaj,
mennyit feszült
a dobhártya
zavarodott a
szív ritmusa,
gazosodott
lelkemnek
kertje.

Lehet,
sehová sem
jutottam
a csúszómászók
földjén,
buborékok
és hólyagok
kavalkádjában,
s még mindig
a csatavasztést elemzem,
várok
csak a
bizonyítékok-
ra
meg a
megbocsájtásra.

(2014.10.04.)

Van remény

Nincs már meleg
az éjszaka fészkeben,
fekete madarai az Úrnak
kiszálltak belőle.
Csillagszemük
az ég boltozatján
fényesedik,
könnyeik helyett
a hajnal hullat harmatot
a tájra.

Halkan kilép
ködfátylából
a reggel;
gyöngyöt rajzol
ezüstös dérből
fonnyadt fűszálakra
a nap,
s mi hisszük:
bennünk is felkel még
a holnap.

(0214.09.30.)

PETROZSÉNYI NAGYPÁL

SÓDER

Ábris elégedetten fékezett a kombinát előtt. Hetek óta azon rágódott, kire adja voksát annyi párt közül. Figyelemmel kísérte a választási műsort, gondosan tanulmányozta a képviselőjelöltek életrajzát, gyűlésekre, megbeszélésekre járt, egyszóval mindent megtett, hogy érdemben döntsön. És döntött. Anélkül, hogy leittatták vagy megfenyegették volna, mint ahogy azt a múltban szokták tenni. Múlt? Hol van az már? Manapság más, tisztább szelek fújnak.

– Tiszteletem! – pattant föl hajlongva a portás.

A fiatalember hidegen biccentett. Sosem kedvelte a mézes-mázos modort. Szerencsére lassacskán ez is a múlté, múzeumba kerül, s vele a portások is.

Az osztályon parázs vita lángolt. Mindenki egyszerre beszélt, gesztikulált a különböző pártok ellen vagy mellett, attól függően, ki melyikhez akart csatlakozni.

– Nálad mi az ábra? – csapott rá kíváncsian Ábris mérnöke is. – Na és a sóder...? – váltott témát, még mielőtt választ kapott volna. – Beszerezted, komám? Úgy tudom, építkezel.

– Építkeznek, csak hát...

– Reform ide, társadalmi fejlődés oda, sódert egyelőre még mindig nehéz kapni. Pedig enélkül egy vityilló sem épülhet föl. Várjál csak! – nyúlt a telefonhoz. – Halló, Imi? Itt Mihály beszél... Igen, akiről szó volt... Remek! Tehát ötkor... Hogyne: Herczeg, Béla, Ábris...

– Én? – kapta fel a fejét a műszaki rajzoló. – Mi van velem?

– Ötkor viszik.

– Micsodát?

– Hát a sódert.

– Viccelsz?

– Szoktam én viccelni? Na látod! Dolgozzunk, uraim, dolgozzunk! – rikkantotta el magát a mérnök, később odasúgta: – De aztán, komám, az SZDSZ-re szavazz!

Bumm! Nesze neked reform, nesze neked új szél! Úgy oldalgott a főmérnökhöz, hogy észre sem vette.

– Elhoztam a rajzokat. Tudod, amiket kértél.

– Az pontatlan, az hibás, ezzel meg elkéstél – turkált a főmérnök Ábris rajzaiba.

Pedig a fiú ügyes rajzoló volt, otthon festett, dicsérték is sokan. Igen, még a főmérnök is, éppen ezért nem érti, miért bírálja egyszerre ilyen cudarul.

– Legközelebb vigyázz jobban, kérlek, különben meg kell válnunk egymástól. Egyébként te kire szavazol? Mert én a narancsra, tudniillik az a legkedvencebb gyümölcsöm – nevetett a főmérnök. – Világos? – nézett sokatmondóan a fiatalember szemébe.

– Mint a nap.

– Ismétlem: a narancsra.

– Értem: a narancsra.

– Okos fiú. Na, add ide azokat a rajzokat, hátha lesz elfogadható is közöttük.

Egyik nap maga az igazgató hívatta magához. A zakóján piros szegfű virított. Vele volt a mérnök és a főmérnök is.

– Mi hír az osztályon? Ki kire szavaz? – kacsintott tréfásan a diri reájuk.

– Ki erre, ki arra – sandított Ábris a mérnökre és a főmérnökre.

– Hallom maga tehetségesen rajzol. Így van, főmérnök úr?

– Pontosan – bólogatott buzgón a főmérnök.

Ejha! – nézett nagyot a fiú. A reggel még trehány és ügyetlen voltam.

– Remek! Nézze, nincs sok időm – nézett karórájára az igazgató –, ma még nagyon sok munka vár rám, ezért máris rátérek a lényegre: ha netalán tovább akar tanulni, mi szívesen támogatjuk, ha óhajtja. Óhajtja?
– Természetesen. Hálásan köszönöm.

– Nem kell megköszönni. Tanuljon csak, ennek mi örülünk a legjobban. Legyen mérnök, festőművész, igen, maga olyan fiatal, hogy még akár miniszter is lehet – tűzött az igazgató Ábris, majd a főmérnök és mérnök zsebére is egy szegfűt.

A fiatalember döbbenetesen távozott. Legszívesebben letépte volna azt a logót, de nem volt bátorsága hozzá. Utóbb mégis rászánta magát, és a portás előtti szemétkosárnál az egészet behajította a szemétkosárba.

– Viszontlátásra! – köszönt oda a kapusnak.

– Alászolgája, *kolléga* úr! – nézett Ábrisra görbén a portás, és semmi mosoly, semmi hajlongás; még csak fel sem állt, mint egyébkor.

Az ő gomblyukában is piros szegfű díszlett.

MOLNÁR JÓZSEF**CSAVARGÓÁLOM**

„Ma felépül végre a házunk!”
Csak egy banánhéj hiányzik hozzá.
Már befedtük útilapuvál;
a cserepek rosszízűek,
zuhanásuk káros az
egészségre;
egy barlang tetejére építettük,
el tudjunk bújni alatta, mint
egy borospincében,
szorított a határidő, ezért
téglázás közben futottunk
egy sort, a többit már nem
számoltuk;
nagy lett a baj! A kőműves
kelemenek összevesztek,
amit leraktak estélig,
reggelre mind ellopták,
minden téglá mellé nem
tudtunk őrt állni,
no, de, felépül végül a
házunk,

a madarak öltre mennek érte,
a szomszéd magáénak hitte,
az öregek cifra palotának,
a fiatalabbja kuplerájnak,
többen egyszerre kívánták
meg, mígnem egy szőke
ciklon szemet vetett rá,
behálózta;

ma felépül végül a házunk,
a tervrajzokat
összecserélték,
a pincét és a tetőt is
bedobták a liftaknába,
s most a Titanic tízedik
emeleti ablakában lógva
várjuk a feltámadást;

ma felépül végre a házunk.

BÖRZSÖNYI ERIKA**Régi telek emlékezete**

A keskeny utat, szinte csak ösvényt Nagypó vágta ásóval, lapáttal a majd méteres hófalba, amely a házunkat az utcától elválasztotta.

A kicsi lány karjait széttárva állt a letaposott havon, két karja épp, hogy elérte a sima, hideg felületet. Kesztyűit, hogy a többihez hasonlóan el ne hagyja őket, hozzájuk varrt szalaggal fűzték át kabátja akasztóján, és azok a télikabát ujjain átvezetve most lazán lógtak lefelé. A kislány csupasz kezeit a hófalon végighúzva ment kifelé, az utcára. A kesztyűt lehúzni szigorúan tilos volt, hiszen tudvalevő, hogy az ember lánya a kezén meg a lábán át fázik meg a legkönnyebben. De a tiltás legalább annyira erős volt, mint a kívánság, hogy ellene tegyen.

Ötéves önmagamnak, aki egykor voltam, erről sem egyezett meg a felnőttekével a véleménye. Ám ahányszor próbáltam mindhiába hangot adni ennek a véleményemnek, mindig letorkolltak. Így aztán, ahogy sikerült nehezen rájönnöm, csak a felnőtteknek lehet igaza nálunk, már voltam olyan bölcs, és elhallgattam előlük saját meggyőződésemet.

Bent a házban Anyu felhúzta kezeimre a piros egyujjas kesztyűt, fejemre az angóra pilótasapkát és nyakam köré tekerte a piros sálát. Csak így engedett ki a hidegbe. Lelkemre kötötte, hogy ne menjek messze!

Akkoriban, az ötvenes évek végén a mi falunkban még nyugodtan ki lehetett engedni egy gyereket egyedül is az udvarra, vagy az utcára is akár. Alig volt átmenő autóforgalom, csak gyalogosok, szánkót húzó felnőttek, s néha lovas kocsik jártak arra.

Az én gyönyörű piros sálamat, és a kesztyűt Anyu kötötte. A már kinőtt pulóvereket, miegymást szépen lefejtettük együtt, közben remekül lehetett mesélni, beszélgetni. Előbb motring készült a lefejtett fonalból, feltartott kezeken oda-vissza csévélődött az anyag, majd ebből lazán, gondosan gombolyagot tekertek. Engem sosem kértek meg, hogy tartsam a kezeimet, mert unalmas volt és hosszadalmas, ritkán bírtam ennyi ideig nyugton maradni. A munkának ez a része számomra még fárasztó volt.

Már felnőttként roppant módon elcsodálkoztam, amikor kiderült, hogy gombolyagokat és motringokat készen is lehet kapni, még hozzá minden színben!

Néha megengedték, hogy a különböző színű gombolyagokkal játsszak, rendezgessem őket a nagy fonott kosárban.

Leginkább barna, szürke, fekete és kék fonalak voltak, mintha az összes többi szín szabadságra ment volna akkoriban, az ötvenes évek Magyarországon.

Egyetlen egy gombolyag piros fonál volt csupán, abból készült az én piros egyujjas kesztyűm, és a sál, alig több mint két estén, miközben szüleim a rádióban magyar nótát hallgattak, vagy valamilyen sportközvetítést. Egy izgatott bácsi kiabált: Gól...góóóóó! És: Hajrá, magyarok!

Ezalatt én a babáimmal játszottam a finom meleget árasztó cserépkályha előtt, csak néha nézve fel szüleimre, akiknek szemében félelemmel vegyes csodálkozással könnyeket fedeztem fel.

Kérdésemre Apu azt mondta, Szepesi Gyuri bácsi focimeccset közvetít, győztek a magyarok!

A történet elején otthagytuk ötéves önmagamot a hóba vágott ösvényen, félúton a ház és az utca között. Kiballagtam az utcára és a hegy irányába néztem. Ott láttam, látszólag az út végén – valójában az út csak elkanyarodott – a templomot, ami számomra hatalmasnak tűnt és a távolság házunktól óriásinak.

Ötven év múltán egy álom röpített vissza abba a rég letűnt korba, a hóba és fagyba, amikor kezeim majd odafagytak a jéghez és kíváncsian kinyújtott nyelvem hozzáragadt a kapukilincshez.

Az álom plasztikus volt, teli színekkel-fényekkel és hangokkal, érzésekkel. Otthonos volt az álmom, olyan, amiből nem szívesen ébred a valóságra az ember.

Később az álom nyomán már ébren emlékeztem, hisz rengeteg gyermekkori élményt őriz emlékezetem, csak hívószavak kellene, és máris sorjáznak a képek.

Tél

Kisiskolás voltam, a hatvanas évek elején. Foga volt még akkor a télnek, az utcákat letaposott hó és jég borította, ami aztán hetekig nem olvadt el.

Emlékszem, hogy szerettem volna korcsolyázni! Álmomban szálltam a jégen, utánam lebegett, úszott piros sálam.

A valóságban gyenge, beteges kislány voltam, a korcsolyázásról éppenséggel csak álmodhattam. Nem volt korcsolyacipőm és szüleimnek pénze sem akadt volna ilyen luxuscélokra.

Máig élő emlék, amikor egy hideg téli délutánon megszöktem otthonról a nagyobb gyerekekkel, el, messze, a falu túlsó végébe, a hegy alá.

Nagy, befagyott víztükör volt a korcsolyapálya, a vasúton túl, azon korcsolyáztak a többiek. Sokáig csak néztem őket vágyakozva, majd rávettek, hogy én is próbáljam ki. Felcsatoltam hát a kölcsön kapott ormótlan nagy korcsolyát műanyag hócipőmre. De nem szálltam a jégen, mint ahogy vágytam volna, hanem inkább csak botorkáltam, majd amikor valaki bátorítólag meglökött, elterültem a jégen. Kicsúsztak alólam a lábaim, s én rémülettel vettem észre, hogy a drága hócipő talpa levált! De senki nem segíthetett rajtam. Kétségbeesetten feküdtem ott, s szégyenem csak tovább fokozódott, amikor észrevettem, hogy a nagy ijedségben elindult lefelé nadrágom szárán egy langyos, majd egyre hűlő patak, amit eltüntetni sem tudtam. Szégyenfolt rajtam.

Meg kellett várnom, míg a többiek befejezik a hancúrozást, közben egyre jobban kihűlt, majd keményre fagyott sötétkék mackónadrágom.

Már majdnem sötét volt, mire a szomszéd gyerekek hazaértek velem. Én vacogva kuporogtam a szánkón, és nem tudtam eldönteni, mi a rosszabb, elszenvedni a hideget, vagy majd szembenézni szüleim haragjával és szidásával? A tönkrement hócipő, a vizes nadrág, az engedetlenség, hogy megszöktem és sokáig odavoltam. Ez mind együtt beláthatatlan következményekkel jártak.

Szüleim aggódtak értem és dühösek voltak rám. Büntetésem több hetes szobafogság lett.

Megbetegedtem, a kaland számomra tüdőgyulladással zárult, így a büntetés végrehajtását gyógyulásom utánra kellett halasztani.

Sokáig az ablakból nézhettem csak a hópelyhek táncát, a hógolyózó és szánkózó gyerekeket. Lázasan, köhögve gubbasztottam a dunna alatt, s az sem vigasztalt különösebben, hogy ilyenkor mindenki türelmesebb, engedékenyebb volt velem. Míg osztálytársaim bebugyolálva baktattak az iskola felé reggelente, én a dunna alól az orromat sem dugtam ki.

Színezhettem kedvenc mesekönyveim fekete-fehér illusztrációit, szederbefőttet kaptam, amit különben csak ünnepélyes alkalmakra tartogattak, és mézes hársfateát.

És Apu mesélt nekem! Ilyenkor nem bántak szűkösen a meseadaggal sem.

Apukám néha odaült mellém és elénekelt az azt a dalt, ami vigasz volt mindkettőnknek, de meg is könnyeztük. „Valaki vár, ha a hazamész. És átölel két puha kéz...” Az ő gyönyörű bársonyos baritonján még sokkal szebben szólt, mint amikor a rádióban énekelt egy idegen bácsi.

Fáj a torkom. Mintha összefolytak volna a hideg, gyötrelmes telek, amikor saját köhögésemről képtelen voltam aludni, és biztosan felébresztettem vele a többieket is. Ilyenkor a lázverte, köhögésmarta éjszakákon csak két segítőtársam volt: a Negró cukorka és kedvenc kanalas orvosságom. A Fagifort nem szerettem, borzadtam az ízétől is.

De az ERIGON sypszilonrup, ahogy betűztem áhítattal a dobozán, az finom is volt, és segített is.

Aztán meggyógyultam és csatlakoztam a házunk előtt bandukoló gyerekekhez. Az élet ment tovább.

CSÁKY KÁROLY

Kégl Elemér harca a csehszlovák hivatalokkal

A jónevű nagycsalomjai Bolgár-családba nősült be 1910-ben a Mezőörsön született (1881), később győri illetőséget nyert *Kégl Elemér* gazda, tartalékos katonatiszt. Bolgár János lányát, Ilonát vette feleségül, s 1916-tól az itteni birtokot irányították, a mintegy 450 holdas területet művelték.

Kégl sokoldalú és tájékozott magyar ember volt: az első világháborúban hadnagyként harcolt az olasz fronton; publikált mezőgazdasági szakcikkeket, foglalkozott madármegfigyelésekkel; vezetője volt az ipolynyéki székhelyű vadásztársaságnak. Írt a Prágai Magyar Hírlapba, kiterjedt baráti és széleskörű társadalmi kapcsolatai voltak.

Csalomjai otthonában több felvidéki magyar politikus és külföldi előkelőség is megfordult. Ő volt az, aki kiépítette a csalomjai Ipoly-hídtól a szilárd burkolatú utat a dejtári vasútállomásig stb. A felvidéki hivatalokkal azonban az államfordulat után sorozatos összetűzésbe került, mígnem kiutasították őt az országból. A visszacsatlóskor aztán a bevonuló magyar katonákkal tért újra haza Csalomjára.

Nevezték őt kollaboránsnak, a köztársaság bomlasztójának, fasisztának és nyilasnak is. Az igazság eldöntése, az ellentmondásos ügyek tisztázása nem e munka feladata. Csupán néhány levéltári anyagot, sajtócikket teszünk itt közzé, melyek tükrözik az akkori közállapotokat, a felvidéki helyzetet is.

A *Prágai Magyar Hírlap* 1929. jún. 20-iki számában Kégl (Kégly) Elemér *A kisebbségek helyzete Beneš-expozéjában és – a valóságban* címmel írt egy terjedelmes cikket. A szerző, cáfolva a külügyminiszter állításait, saját helyzetét hozta fel példának. Így írt minderről: „1919. év őszén háromszor egymásután elfognak és elhurcolnak Besztercebányára, ahol egy hétig (...) vagyok becsukva, majd Komáromban és Pozsonyban magam mosom fel cellámat, végül 55 napi fogság után ejtik a vádakat. Ezalatt itthon a propagacsa emberei vagy háromszor házkutatást rendeznek...“ Majd elmondja, hogy illetőségét megsemmisítették, negyedévenként kiutasítják őt az országból, csehszlovák állampolgárságért hiába folyamodik 1920 óta. Útlevelet nem kap, holott birtokának fele a magyar oldalon fekszik.

Hogy Kégl a csehszlovák hatóságok szemmel tartották, az egészen biztos. Konkrét dolgokról, a „köztársaság ellen elkövetett bűneiről“ azonban sosem olvashatunk az iratokban. **1930-ban** a kovári határőrség parancsnoka, *Pivovarnik* azt jelenti feletteseinek, hogy Szent István napján Csalomján az evangélikusokon kívül senki sem dolgozott. A templomban szentmisét tartottak, ahol családjával és Schwartz Tivadar festőművész barátjával Kégl is megjelent magyaros viseletbe öltözve. (138/1930) Ugyancsak ez évben jelenti a járási csendőrparancsnok a megyei illetékesnek, hogy Kégl a határmenti útiigazolvánnyal naponta átlép a magyar oldalra, s nincs kizárva, hogy ott az ország számára nem kívánatos elemekkel élő kapcsolatot tart. Szent István napján nem engedi dolgozni alkalmazottait, külföldi vendégek járnak hozzá, köztük egy angol újságíró is. Gyanús elem, de konkrétabb bizonyítékok nincsenek ellene. (976/1930. Prez.)

1930-ban a falu kőörjegyzője (Kišš) is ad róla egy terjedelmes jelentést, melyben leírja, hogy Kégl nemcsak a munka végett jár a túloldalra, hanem postájáért is a szomszéd falu, *Dejtár* vasútállomására. Baráti kapcsolatot tart az ottani tisztekkel, s gyakran jár *Balassagyarmatra*, a megyeházára is. Jó barátságban van *Sáska Dezső* járási főszolgabíróval és *Pályi Pál* főispánnal. Szerinte Kégl nem lojális a csehszlovák államhoz, gyakran ad cikkeket a külföldi sajtónak, melyekben bírálja az ország vezetőit, megszegyeníti a hazát. 1926-ban részt vett Balassagyarmaton a főispán beiktatásán is. 1927-ben meggyalázta a helyi tűzoltók szlovák feliratos jelvényét. Bensőséges kapcsolatban van a **Nemzeti Keresztényszocialista Párt** és az ellenzéki pártok képviselőivel, akik körútjaik alkalmával mindig megállnak nála, de részt vesz ő is nagygyűléseiken, például Komáromban, Losoncon és Ipolyságon. 1930-ban felelősségre vonta Rábay László tanítót, hogy a magyar gyerekekkel az országot dicsőítő színdarabot tanított be. (23/1930. Prez.)

1932-ben azt jelenti a járási rendőrparancsnok, hogy megjelent az irredenta Kéglnél az ismert „magyarofil” angol írónő, utazó, *Miss Enid Hudson*. (374/1932./Prez.) Ezekután Kégl azzal támadják, hogy az 1919-ben kapott magyar útlevelét (1916-tól nagycsalomjai lakos volt, tehát itteni illetőséggel rendelkezett) nem hosszabította meg. Fellebezéseit, állampolgársági kérelmeit azonban sorra elutasították, mígnem az országból is kitoloncolták. Erről *Az Est* és a *Prágai Magyar Hírlap* egyaránt írt. Az utóbbi csaknem egész oldalas beszámolót közölt *Az állampolgársági front újabb áldozata – Kégl Elemér nagycsalomjai földbirtokost szuronyos csendőrök kitoloncolták a magyar határra* címmel. Mint írják: „Az új államhatár itt is kellemetlen következményekkel járt, mert kettészelte a birtokot, s ezáltal sokszor leküzdhetetlen akadályok tornyosultak a gazdaság vezetése és a termés értékesítése elé.” Mint a továbbiakban olvassuk: „Épületes látvány lehetett, amikor egy ártatlan, köztisztelőben álló lojalis polgárt, a vidék rajongásig szeretett földbirtokosát, a vidék szegény adósainak konvenciósváltóaláíróját a faluk uccáinak jövő-menői és a mezőkön dolgozó munkások szemeláttára szuronyos csendőrök kísérik a határhídra.”

Közli a lap Kégl egy korábbi *Nyilatkozatát* is, melyben egyebek mellett ez áll: „1919. évi február 2-án Pokorny Teodor 34. csehszlovák-olasz légióezredbeli hadnagyot és sok legényét életem kockáztatásával megmentettem a fölkoncolástól. /.../ 1919. évi május 26-án, a bolsevik áttöréskor egy súlyosan sebesült csehszlovák közlegényt, aki nálam keresett oltalmat, elrejtettem, és amint lehetett, saját hintómon a balassagyarmati kórházba szállítottam.” (1932. aug. 13.) A nyilatkozatban még több olyan cselekedetről is olvashatunk, amely Kégl emberségét, a más nemzetiségűek iránti szolidaritását fejezi ki. Mindezt a község akkori bírója, *Nagy László* is igazolta. Ám hiába volt minden, a magyar földbirtokos állításait kiforgatták, megcáfolták: a hivatalokban, a bíróságokon, de még a kor másik magyar lapjában, a *Magyar Híradó*ban is (1932. aug. 28.).

Egyszer érdemes lenne kideríteni, mi is volt hát az igazság valójában! Annyit azonban addig is elmondhatunk, hogy a kettős birtokosság ügyeinek rendezése és a határigazolványokkal való „szabad átkelések” Kégl idejében bizony nem mindig mentek zökkenőmentesen. Az illetékesek ahol csak lehetett, nehezítették az új határ átlépésének lehetőségét. 1930-ban a *Határátkelés problémái* címmel az *ipolysági A Hét* című lap is közölt egy elgondolkodtató hírt, amely így szól: „A Kékkői járásban vasárnap és ünnepnap a határátkelési bizonyítvánnyal rendelkezőket nem emgedik át magyar területre azzal az indoklással, hogy magyar helyen magyar istentiszteletet hallgatni mennek az emberek”. Tették ezt annak ellenére, hogy az igazolványokban is benne volt, mire jogosították azok tulajdonosaikat. Többek arra például, hogy a hívő ember vallási szükségleteinek kielégítésénél is igénybe vehesse az okmányt. A cikk szerzője megjegyzi továbbá, hogy a Kékkői járásban az akadályoztatást annak ellenére is megtették, hogy a járási főnök papi ember volt. Aztán azt is hozzáfűzik a nem ritka jelenséghez, hogy itt-ott a földművesek is akadályoztatva vannak az átkeléseknél, pedig a „kóvári és nagycsalomjai gazdáknak magyar területen vannak a szőlői, gyümölcsösei”. S bizony a jó gazda ünnepnapon is kinéz gyümölcsösebe, szőlőjébe. Márcsak azért is, hogy szemügyre vegye a termés alakulását.

Nagycsalomjai képeslap az első köztársaság idejéből

12.	1909. November 18.	Gyul Lajos Majer Flóra	Nagycsalomja Nagycsalomja	H. H.	21. nőstén 2000 19. hajó	
1910.						
1.	1910. Január 27.	Tandei János székely Nászati Annika	Nagycsalomja Spolytani	Kövér Kövér	H. H.	57. nőstén 15. hajó
2.	1910. Május 30.	Morvai László székely Lakus Viktória	Spolytani Kövér	H. H.	39. nőstén 26. hajó	
3.	1910. Október 8.	Kégl Elemér székely Bulgár Flóra	Spolytani Nagycsalomja	H. H.	30. nőstén 27. hajó	

Kégl házassági levele

Kégl Elemér kúriájuk előtt 1940-ben, Fényes Dezső felv (PM)

Dejtári szüret, Kégl Elemér közepén (NML)

ZATYKOSALASZI ZATYKO ISTVÁN**Piszkozati (vegyes) füzetek**

Tudjuk, hogy párszáz darabból mindegyik is lesz megbocsáthatatlan. (Nemcsak azért, mert e kis szövegek afféle műhelyforgácsok.) S ebben kéretnék is a t. olavsó, hogy ilyként is tekintene rájuk...

(szy)

A vers; árvaerkély

(Diósadi) Ady Endrének

A vers kicsit ma
Nemiszerv az ablakba
Akárki lássa *
(- - - - -)

* Impotent? hágja

Ócska; kiáruló

Eladó minden
Két egész háromtized
Aranykoronán *
(- - - - -)

* *Földnek (termőföldnek) ára?: 4 mázsa búza (aktuál?) -ára szorozva adott földterülethez tartozó (1 hektár/Ak-értéknek) teljes földterületi Ak-értékével (érvényes „szabvány” ...).*

Kihalás; mi jövünk

Alattunk a híd
Halottak perm-csarnoka
Takony billeg így
(- - - - -)

Arámi krisztoszi*Jámani-dél medikus Mohamed-szobatársnak **

Dűne-hangáin
(Farkasszemen-anktárti)
Mindez... borzoló...
(- - - - -)

* Erős bajban lettél volna... 303-as Nácija Szemlvejsz-koleszt... , ha föl nem is volna-szólt védőn (- - - - -), végtén is „tegnap”... nem tud(hat)va egyetlen-száz csórikán-tomi dollárbankó. Ami szekrényből tűnik...

Ami helyre kerül

(változat)

Író költő cár
Ködni is unnak most rá
Profi proletár
(- - - - -)

Késés; visszatérő

(változat)

Hogy lépsz még felhőt
Szégyellhetnéd magad már
Hülyén ez őszön
(- - - - -)

Még mindig... és homály

(változat)

Gábor Miklós emlékének

Csak ez vallotta?
Hogy *túl is élt* míg szolgált
No csak *l'art pour l'art*
(- - - - -)

(A Süllyedő süllyesztő c. alkalmi „irkából”, ill. vegyes fájlok „szénakazlából”.)

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Isten képmása, te

Búzló iszap-mocsok, már az ajkunkig ér;
a rondaság ellep, nemhiába kerestük;
Ez az új helyzetünk változást nem ígér,
magunk csinálta szenny megtört foglyai lettünk.

Mindenen pusztulás, a természet halott,
az erdők csupaszak, a rétek füve fonnyadt.
És beborul az ég; egyetlen csillagot
se láthat, aki él, s nélküli a Holdat.

Isten képmása te, szent küldetésű ember,
mivé fajult szíved, mi hajt legbelül, és
közönyösségedben mi zajlik le fejedben?

Mert jön az örök éj; nagy fájdalmak gyötörnek,
haláltusád vívod, s nem lesz menekülés;
méltatlan sáfárja voltál az anyaföldnek.

Jól látom-e?

Mi ez a csodabogár hátul
két gömbölyded éked között?
A világ fordult ki sarkából?
Fürge farkinca költözött

mögéd. Mindkét szemem elámul:
pontosan a nyílás fölött,
a farcsonton csücsül pogányul!
Érzed-e? Van-e már közöd

hozzá, mert e különös testrészt
(kis kunkori és szórtelen)
ösztönösen fel és le csapkod?

Bevallom, kissé idegen
látvány, amint mellettem elmész,
formás farocskád furcsán tartod.

Kisstülűen

Legelső alkotásom egy döglött légy.
Nem ecsettel, nem tollal. Légyecsapóval.
Számomra elfogyott a lehetőség,
hogy egyszer, valamikor megalkossam

álmom dédelgetett bronzfiguráját.
Sorsom nem engedi, hogy gyönyörködjem
egy minden izmustól eltérő másság
őspéldányában, korszakos művemben.

Kisszerűségre ítélve fröccsöntött,
ajándékra szánt dobozkákat gyártok,
szűkterű, levegőtlen műhelyemben.

Sokszor kívánom, vigye el az ördög
ezt az egészet, ahol csak por szállong,
s bűdös van akár a rókaketreben.

Május elsején

Színes léggömbök. Száz kéz eresztette
útjára őket. Boldogító látvány
volt gyermeknek, felnőtteknek. Élvezhettük
gyors emelkedésüket. Szálltak. Együtt,

majd szétszórtan. Mi elhagyottan, árván
bámultunk utánuk. Kezünk lenggettük.
Így búcsúztunk tőlük. Alakjuk egyre
apróbb lett. Lassan már nem követhettük

csöpp pontjaikat a nagy tiszta égen.
Ott álldogáltunk mindannyian könnyes
szemmel, csalódott arckifejezéssel,

már csak képzeletben kutattuk őket
a láthatón túl eső magasságban,
ahol a felfoghatatlan határ van.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

versei

A fűbe harapott

üvegkoporsó
 benne amorf
 magtalan
 fészkel
 diszlokáció
 mélyre visz felfejtegetni
 szemfedele
 mit koporsószeeggel szegett
 e néhány évtized
 hogy puff legyen
 mit lelt a lelet

térsűrűség
 török
 síklap ajkakra
 a kifáradás határán át
 porát törli
 maga után majd
 az üvegtest
 hogy kívülről tükrösödjön
 és félig eresszen át
 fénytelené tesz
 egy nyalábot bent

a fűbe harapott
 a sűgőval
 pöffeteg sztoriját élesztgeti
 feljelenéseihöz
 pedig gyerekszem is
 tulipatából szarvazottá
 sötétli
 ez inkognitót a mesében

mégis kegyeli az önhányos
 senyvedős

itt fenn inkább
 szív harapás nyomtalan

Csendülések

Anyám, rezgéseidet terelem, ... Anyám,
 ízedet, ... Édes, ...Édes, ... Éden,
 a hetedhét mindenségéből,
 hatvannégy világából,
 a hangod, arcodról roppent fotonjaid,
 atomjaid burkairól,
 gondolataid emlékeit, forrásait,
 ... és körülöttes táncoló Apám,
 hullámaid, vibrációit, bölcsességeit

az életszerelmetekét, ... Édes,
 Napból izzó sugárzásotokat, utamra,
 unokáitok, dédunokáitok útjaira,
 rügyeikre, hajtásaikra, termő virágaikra,
 kik mesébe álmodják rólatok a szavakat,
 magukba rajzolják, festik lényetokról
 a nemrég magukkal ide lehozott képeket,
 hisz indulásuk előtt a nagy, déd, ük és
 minden idők gyökereit köszöntötték,
 már akkortól ismernek ök is Titeket

éjszakákon a csillagkuckóban vetülekeim
 fonom csendjeitek közé,
 csendüléseitek közé,
 az együtt csendüléseinkhez, és azokból

SZÁJBELY ZSOLT

Kharón

Üdv néked barátom! Üdv néked, te fénylő nappalból mélységes éjbe zuhant, test nélküli árnyék, akinek bizonytalan alakjában még felismerhető egy boldogtalan emberi lény! Üdvözöllek hát rettegett ladikom előtt, te reszkető, magányos lélek! Ó, Hermés psykhopompos, dolgotat bevégezted immár, most menj és pihenj le magányos sziklák mohától sötétlő ölében! Szólj hát barátom, te szegény, magányos árnyék, szívednek mélyén lüktet-e még a fagyos félelem? Vágyódsz-e még az élet hazug pompája után, és szárnyaló gondolataidhoz láncolva, vajh' földre húz-e még az átkozott hús gyűlölt tömege? Ne félj, a nehezét már hátad megett tudhatod, a kíméletlen perc bevégeztetett, a tüzes fájdalom zsoldja csupán az élőket gyötri, csak az ő szemükből présel igaz, vagy hamis könnyeket! Lépj hát közelebb te árva árnyék, te Napnak fényében fürdött alaki leképezés! Jer ide hozzám, hadd simítsam le magányod perzselő páncélját! Oh, igen, már látom, mint magaslik egy szomorú ház megett az ürességet ásító kenotaphion! Már látom a sebes árral sodródni mezítelen testedet! Ne félj! Lávaként forrongó vágyaidat, melyek arany-szállal kötnek egy elvesztett élet hazug roncsaihoz, most a Léthe hús vizével csillapítom, hogy könnyeket fakasztó emlékeid pernyeként hulljanak az éj csillag-rubintos kelyhébe! Megélt perceidből, a jövőendő épít majd borostyánnal tarkított templomot, s falai közt könnyed regéket sző majd köréd megannyi, emlékezés-tűztől fűtött barát és rokon! S míg tested új életre kél millió, apró lénybe zárva, rájössz, hogy ez az egyetlen hely, ahol végre szabad lehetsz, szabad, mint a genciána kék égbolton sikló, füttyös madársereg...

Kharón: az alvilág révésze. Csak azokat veszi csónakjába, akiket hozzátartozóik annak rendje s módja szerint eltemettek.

Hermés psykhopompos : a halál után ő vezeti a lelkeket az Akherón folyóhoz.

Kenotaphion: az „üres sír”. Akik vízbe fúltak, vagy akiknek a holtteste más okból nem volt hozzáférhető a kegyeletes rokonok és barátok számára, azoknak legalább szimbolikus sírdombot emeltek hazájukban.

Léthe: az alvilág egyik folyója, a feledés vize. Aki iszik belőle, elfelejti a földi életét.

MARUZS ÉVA

A jövő fürkészése és befolyásolása a népművészetben

Bevezetés

Tulajdonképpen eredetileg olyan címet adtak meg nekem az előadásomhoz, hogy „jövőtítkok” a népművészetben. Igen ám, de a népművészetben nincsenek titkok. Az igaz, hogy a nép gyermeke is szeretné látni a jövőt, az előre látható káros hatások ellen tenni valamit, de a nép gyermeke éppen csak annyira látja a jövőt, mint már sok ezer éve a különféle – használható vagy használhatatlan – jósok. Sőt, még annyira sem, hiszen nem „szakképzett” a jóslás témakörében. Titokról pedig szó nincs. Vannak évszázados megfigyelések, amikből szerencsés esetben ki lehet indulni, a többi pedig találgatás.

Jósok mindig is voltak, vannak, valószínűleg lesznek is. Nem említem a delfoi jósdát, amelynek olyan nagy szerepe volt a már általunk is megismerhető történelemben; nem említem Egyiptom jósait, akiknek napi munkájuk volt mindenféle jóslás; a római kor haruspexeit; azt sem említem, hogy még a sikertelen jósokat sem mindig küldik el megrendelőik melegebb éghajlatra, mert figyelembe veszik a jóslás nehézségeit; de pl. Dél-Afrikában ma is kb. 200 000 sangoma működik, akik jósok és gyógyítók, ráadásul jóslataik meglepően pontosak, gyógyító tevékenységük pedig komoly alternatívája a modernnek nevezett orvostudománynak. És akkor ez csak Dél-Afrika! Mindenütt a nagyvilágban akadnak emberek, akik tényleg látják a jövőt, vagy annak egy szeletét. Tudjuk, hogy megjósolták a Titanic katasztrófáját, a hirosimai atombombát. ... De térjünk csak vissza a néprajzhoz!

Másrészt azért nem helyeslem az eredetileg megadott címet, mert a népművészet „földhözragadt”. A nép tudni szeretné, milyen lesz az időjárás, ennek folyományaképpen a termés; milyen lesz az állatok szaporasága és haszna. Továbbá tudni szeretné, saját jövője hogyan alakul, ki lesz a házasátarsa, milyen gyermeket ad neki az ég, milyen betegségek, „rontások” érik. Mindezek hétköznapi témák, még azt sem vitatom, hogy az egyén számára a legfontosabbak a világon, mert a saját és a családja sorsáról van szó. Na, de hogy jön ehhez a sci-fi? Hol itt a világűr, de legalább az általános jövőkép, a fejlődés – avagy visszafejlődés – kirajzolása, hol az előre mutató, nagy, emberi összkép? (Természetesen van még nyomokban, szimbólumokban egy hajdani világkép, de az már olyan átvitt, elfelejtett, hogy speciálisan kiművelt elme kell a fölfejtéséhez. Ebbe most nem fognék bele, ha értenék is hozzá.)

Mikor mindezt szóban vázoltam a kérdést fölvetőnek, ő módosította: miért nincs a sci-fiben folklór? Hja, kérem, ez már egy egészen más kérdés, amin talán érdemes lenne elgondolkodni.

A továbbiakban megpróbálok mind a két kérdésre választ adni. Szívem szerint alapos néprajzi tanulmányt írnék az adott témáról, de nem biztos, hogy ebben a körben olvasóim ezt jó néven vennék. Ezért csak röviden vázolólok mindazt, ami a néprajzban a jövő kutatásának tekinthető.

A jövő kutatása és befolyásolása

Nyilván az ősmagyarok is próbálkoztak jóslással, hiszen a jövő eltervezése az emberi természet alapkövetelménye. Lássuk be, jobban megy a tervezés, ha van valamiféle sejtelmünk a jövőről. Amit a sámánjainkról, *táltosainkról* ma tudunk, abból úgy tűnik, hogy volt bizonyos jósló funkciójuk is. (Nem

vág túlságosan ide, de a tündérmesékből sokat tanulhatunk, mert a tündérmese az egykori sámán szertartás menetét követi (hőse megjárja a lenti világot, vagy éppen az égbe kúszik föl), mondanivalóját tekintve viszont a jót diadalra juttató, igazságos és boldog világot fölvetítő népi utópia.)

Jósolni elvileg bármikor lehet, de vannak arra alkalmasabb időszakok. Ilyen a *karácsonyi ünnepkör*; több szempontból is: az ember jobban ráér (ez a profán magyarázat); az év megújul, újra uralomra jut a fény; és végül a sötét esték, hosszú éjszakák, a gyéren pislogó tűz mellett több mesét, titkot, rémséget és reményt teremnek. A téli napforduló ünnepén a mindenség, az élet megújulását és a termékenységet jelképezte a karácsonyi termőág, *zöldág*. Mai közismert formájában a karácsonyfa csak a múlt század végétől (pardon, szóval nagyjából 1900-tól) terjedt el faluhelyen is, de almát tettek rá, festett diót, krumplit, színes papírba csomagolva. Ráadásul egy egész sor „varázslás” kapcsolódott ehhez az ünnepkörhöz (például dióval jósolták meg, ki lesz egészséges és beteg a jövő évben), és nem vagyok biztos benne, hogy ezek a szokások, legalábbis kisebb, zárt közösségekben ma nem élnek.

I. A környezet

1.) Az időjárásra vonatkozó hitek

Ez az a pont, ahol van némi esélye a jóslatok beteljesedésének. A több évszázados megfigyelések a múltban egészen valószínűvé tették, hogy a megjósolt időjárási tényező valóban megjelenik. A múltban, mondom, mert napjaink felborult időjárása ilyen szempontból sem kecsegtet semmi jóval. Ám mindmostanáig nagyjából igaz volt, hogy a *Gyertyaszentelőn* kisütött napocska még hosszú telet jelent; hogy *Zsuzsanna* napján megszólal a pacsirta; hogy *Medárd* körül jön egy kb. 40 napos eső; hogy ha *Katalin* locsog, akkor karácsony kopog és viszont; a borosgazdák számon tarthatták *Vince* napjának időjárását, a dinnyetermesztők pedig joggal félhettek *Lőrinc*től. Ez a felsorolás tényleg csak a legismertebb népi időjárás-jósló megfigyelések közül tartalmaz néhányat, ennél sokkal több volt, és mint jeleztem, ezek az adatok egészen valószínűek voltak, ha nem ragaszkodtunk mereven a megnevezett naphoz, hanem csak nagyjából ahhoz a héthez.

Az időjárásra vonatkozó jóslatokat *kalendáriumok* lapalji jegyzetei tartalmazták, a sok egyéb tudnivaló mellett, gyakran versbe öntve. Mint tudjuk, faluhelyen, amikor már tudtak olvasni, akkor is rendszerint két könyv volt: a Biblia és a kalendárium. Elképzelhető, mekkora hatása volt ennek a két könyvnek. Számos, fent is említett, népi szólásszerű időjárási megfigyelés ezekre a kalendáriumokra vezethető vissza.

Volt aztán az időjárás-jóslásnak olyan formája is, ami tudományos szempontból egyszerűen babonának tűnik. (Határozottan kijelenteni, hogy „babona”- általában -azért nem merem, mert előfordult már, hogy némely népi praktika tökéletesen hatékonynak, tudományos szempontból is igazolhatóan bizonyult. De adott esetben ez bizony babona.) Ilyen például a karácsony-környéki hagyma-jóslás, amikor is a hagyma 12 héjrétegének nedvességéből próbálják megjósolni az elkövetkezendő 12 hónap időjárását.

Az időjárás *befolyásolásának* valószínűleg legismertebb módja, amikor a viharba egy fejszét, sütőlapátot, szénvonót hajítottak. Ennek az lenne az értelme, hogy a vihart *garabonciás* vagy *boszorkány* támasztotta; ha hozzávágjuk azt a fejszét és megsebezzük, akkor a viharnek is vége. Egyetlen hibája a módszernek, hogy a vihart létrehozó lény nem látszik, így aztán eltalálni is bajos. Próbálták továbbá a harangok meghúzásával is csendesíteni a vihart, különösen a jégesőt, ez nyilvánvalóan vallásos meggondolásból történt, mint ahogyan az esőért való közös ima is.

2.) A jó termésre vonatkozó hitek; az azokat befolyásoló praktikák

A *kenyérgabonához* kapcsolható jóslatok és varázslások a hivatalos egyházhoz is kapcsolhatók, családi körben is történtek, hiszen a kenyérgabona a legfontosabb dolog a paraszti életben. A karácsonyi ünnepkör

szokásai, a lucázás, regölés mind a jövő évi termékenységet szolgálta. A karácsonyi asztalt úgy terítették meg, hogy a szántóföldet, a gyümölcsöst, az igásállatokat, még a baromfit is részesítették az ételmaradékokból, a karácsonyi abroszt pedig vetőabroszként használták. Lucától karácsonyig búzamazgokat csíráztattak, ezt edényestől a karácsonyi asztalra helyezték. A búza kicsírázásának módjából, sűrűségéből következtettek a jövő évi termésre.

A búzatermesztés minden fázisához tartozott mágikus szabály: mikor szabad vetni, melyik szent napján (ez természetesen tájanként eltérő), de újholdkor, vagy növő holdkor kell vetni, fogyó holdkor tilos. A vetőmag közé mágikus tárgyakat helyeztek: anyatej, szentelt barka, esetleg egy karéj kenyér. A *vetőnek* nem volt szabad beszélnie. A ruhájába fokhagymát varrtak, nyilván boszorkányok ellen. A vetést kalaplevéve, fohással kezdték, és gyanítom, hogy ma is így kezdik. A vetés megkezdése előtt sok helyen áldozatot is mutattak be: egy marék búza a szomszéd földjére, a madarak kártétele ellen. A vetés végén valamilyen ráolvasást alkalmaztak. A vetőabroszt a háztetőre dobták, hogy a jégverés elkerülje a határt.

Az egyház gyakorolta és gyakorolja a *búzaszentelést*. A Szent György-napi *harmatszedés* már valamiféle boszorkányhiedelemhez köthető, nem is egészen ismert módon. De egész évben vizsgálták az előjeleket, főképp az időjárást, amikből a termésre próbáltak következtetni.

A kenyérgabona betakarításának befejezésekor az utolsó kalászból *aratókoszorút* készítettek. Szokások, hiedelmek sokasága fűződött hozzá, szalagokkal, csüngőkkel díszítették. Volt, ahol mezei virágot is fontak bele, és volt, ahol a koszorú kalászaik közé nem volt szabad virágot kötni, mert akkor a következő évben gazos lesz a búza.

Nem csak a kenyérgabonához fűződött sok időjárási előjel, egyéb hiedelem. Legalább ilyen fontos volt a *kender*, a *szőlő*, a *káposzta*, a *többi növény* is. Egyáltalán nem volt mindegy, mikor vetik, ültetik, melyik szent napján, lehetőleg hajnalban, milyen edényből, milyen gesztusokkal, és sok esetben beszélni sem volt szabad. Közismert volt, hogy a húshagyókeddi bálban magasakat kell ugrani, mert akkor hosszúra nő a kender. Ugyanazon a napon jelképesen megkezdték a szőlő metszését a tábla négy sarkában; továbbá az aznapi ünnepi ételek maradványait a gyümölcsfák alá, vagy a zöldségeskertbe szórták, mindezt a jó termés érdekében. A katolikus vidékeken a szentelt ételek maradványait, a sonkacsontot, tojáshéjat helyezték a fák ágaira.

3.) Az állatokra, szaporodásukra vonatkozó hitek

A karácsonyi ünnepek idején zajló közösségi rítusok: a lucázás, kántálás, regölés egyik alapvető célja (párhuzamosan a szántás-vetés sikereire és az asszonyi termékenységre vonatkozó jókívánásokkal) az állattartás hasznának mágikus úton történő biztosítása. A család a karácsonyi asztal már említett szokásaival remélte növelni állatainak hasznát.

A *karácsonyi asztalt* ünnepélyesen előkészítették. Nógrádban helyenként másként, de kalácsot és terménymagvakat tettek rá, széna-, és szalmacsomót tettek alá, majd arra szerszámokat. Ezzel a názareti házat jelképezték. Az ünnep után a szénát a tehéneknek adták, ezzel biztosították, hogy azoknak egész évben legyen táplálékuk. E szokások indítéka elsősorban az volt, hogy a Krisztus születéséből fakadó áldás a gazdasági eszközökre, terményekre is átszármazzék, s elősegítse a munka jövő évi sikerét.

A baromfi termékenységének növelése volt a célja a lucázásnak, amikor Nógrádban lucának öltözött gyermekek jártak házról házra. Mondókájuk után lehevertek a földre, majd a gazdasszonytól pénzt, diót, almát kaptak.

A téli napforduló idején a pásztorok *vessző- vagy fűnyalábokat* hordtak, amelyek egészség-, bőség-, termékenységvarázslók. A gazda, akinél a pásztor elházal, a nyalábból húz egy-két szálat, és tavasszal először ezzel hajtja ki az állatokat; vagy a mestergerendán tartják és év közben többféle célra is használhatják, tájegységtől függően; vagy karikát fonnak belőle a vödör aljára, hogy az állat arról igyék.

Drégelypalánkon az állattartással összefüggésben *Szent Vendel* névnapja fogadott ünnep és a házak külső falán kialakított szoborfülkébe is Vendelke szobrát tették. A megyében máshol is, több helyen ábrázolták

a templomokban Vendelt, nyilván főleg dögvész ellen, a jószágtartás sikeréért.

A romániai magyarság körében megemlítendő a tavaszi marhakihajtás *láncon és tűzön át*, a vas és a tűz tisztító erejébe vetett hit alapján. Máshol a gazdasszony kötényén át vezették ki a jószágot, hogy az állatok hazataláljanak.

A *kicsi állatot*, akár boci, csikó, akár malac volt, nem mutatták idegennek, mert féltették a szemmelveréstől, rontástól. Az állatokat fenyegető veszély esetén *új tűz* gyújtása volt szokásos. De megfelelő mágikus eljárásokkal védték a méhest, voltak jósló előjelei, tilalmai és varázsló praktikái a *halászoknak*, *vadászoknak*, *erdőjáró embereknek* is.

II. Az emberi élet fordulói

1.) Szerelmi jóslások

Az egyházi év a karácsonyig tartó adventtel veszi kezdetét. Ezt az ünnep előtti böjti időszakot szigorúbb életrend és jeles napjaihoz (pl. András, Borbála) fűződő mágikus cselekmények, szerelmi varázslatok, férj-, és időjósló szokások sokasága jellemezte.

A férjjósló szokások közül néhányal magam is találkoztam. Városi kislánként kerültem kollégiumba Sárospatakon, ahol osztály-, és szobatársaim a környékbeli falvakból származtak. Tőlük tanultam, hogy ha *András-nap estéjén* az ember lánya 99-szer megfordítja a párnáját, akkor utána a jövőbelijét álmódja meg. Csak az a baj, hogy forgatás közben nem volt szabad sem beszélni, sem mosolyogni. Ha pedig a leánysereg meglátta, hogy valaki forgat, azonnal elkezdődött a cikizés, nevetetés. És meglátták, még sötétben is meglátták, így aztán nekem ez a varázslat sosem sikerült.

Ugyanitt tanultam, hogy ha az ember megeszik egy almát, és annak éppen 9 magja van, azt a 9 magot a párna alá kell tenni, hogy megálmodja az ember lánya, ki lesz a férje. Bár – emlékeim szerint – ez a jóslás nem kötődött naphoz.

A Luca-napi *ólomöntést* még tán ma is mindenki ismeri, legalábbis elméletileg, mert gyakorlatban már nagyon ritkán találkozni vele. A hideg vízbe öntött, hirtelen megdermedő ólom alakjából következtek a leendő társ vonásaira, jellemzőire, esetleg mesterségére.

Régen a fonóból hazatérő lányok az útba eső zsúpfedelet ütögették meg, s a kihulló magokból vontak le sokatmondó jóslatokat a jövőbelijükre nézve. Hát ez a jóslási mód ma már aligha működik.

Karácsonykor az eladó lány kiment a házból, és annyi összevágott tűzifát ölelt föl a sötétben, amennyit csak elbírt. Ha páros számú fahasáb volt, a következő évben férjhez ment.

Érdekes módon az eljövendő asszonyra vonatkozó jóslásokkal nem találkoztam.

De az eljövendő kegyeiért tenni is kell valamit: gyakran találkozunk *szépségvarázslással*. Ez nem sima pirosító, amit titokban az arcra kentek! Varázsolni karácsony, újév reggelén kell: vízbe tett piros almáról mosakodni. Jó továbbá a márciusi hólé, a nagypéntek hajnalban hozott víz. Hasznos dolog piros kendővel dörzsölni az arcot, hogy mindig piros legyen. Még a menyasszony arcát is megérintették egy piros almával, hogy biztosan szép legyen.

2.) Összeregölések

A régi karácsonyok jellemzői voltak a házról házra járó *regősök*, akik az adott ház aprajának-nagyjának, sőt, jószágainak és földjének kívántak minden jót a következő esztendőre. Itt meg kell jegyezni, hogy ha a gazda nem megfelelően viszonyult a regősökhöz, akkor bizony átkok is elhangzottak. Ma már ezen nevetünk, de a regősöket sokáig nagyon komolyan vették, tehát egy átok egyáltalán nem volt vicces.

A regöléssel kapcsolatban el kell mesélnem, amit valahol hallottam, komoly forrásból, de sajnos, már egyáltalán nem emlékszem rá, mi volt az a forrás. Tehát valaki hiteles ember mesélte, hogy a regősök „műsorát” rádió számára akarták fölvenni. Mire a falu hivatásos regölői összeültek és megbeszélték, kik fognak név szerint szerepelni a regölésükben, nehogy olyanokat *regöljenek össze*, akik nem összevalóak. És mindez a XX. században, még ekkor is ilyen mélyen élt a lelkekben a regölésbe vetett hit. Külön érdekessége a dolognak, hogy a regölés kereszténynek aztán végképp nem nevezhető, tehát valószínűleg az időnek még régebbi bugyraiból hoztuk magunkkal, áldást vagy átkot hozó funkciójával egyetemben.

3.) Jókívánságok és átkok, jóslatok

Az említett regölések a karácsonyi ünnepkör részei voltak, fontosak voltak a ház népének, az egész közösségnek. Regősöket fogadni megtiszteltetés volt.

A téli napfordulóval kapcsolatos szokások közül megemlítendő a legények karácsonyi *kántálása*, amely valószínűleg a regölés egy későbbi, még nemrég is élő változata és amelyekben szintén – az adomány függvényében – elhangozhattak kisebb-nagyobb jókívánságok, de átkok is.

Lucanapkor *lucázók* járnak termékenységet varázsolni, bár ez inkább az állatok termékenységére vonatkozik. Aprószentek napján szokásos a *csapulás*, az ókorból ránkmaradt változatlan szokás: a rügyező ággal való megvesszőzés termékenységet okoz, de benne foglaltatik az egészség, frissesség fogalma is, sőt, lustaság ellen is hasznos.

Karácsonykor behoztak annyi fadarabot, hogy a család minden tagjára jusson. Az asztalon fölállították, az éjféli mise után hazatérve pedig betekintettek a ház ablakán, melyik borult fel. Amelyik hasáb eldőlt, annak a tulajdonosa nem érte meg a következő karácsonyt.

Szinte az egész országban ősi termékenységvarázslási csökevények a fiúk *húsvéti öntözködése* és a lányok *piros- vagy hímes tojás ajándékozása*.

Húsvét hétfőjének reggelén a legények, fiúgyermekek öntözni jártak, amiért viszonzásul cifra tojás járt. A tojás a néphitben egykor a termékenység és az újra feltámadó élet szimbóluma volt. A tojásban titokzatos élet lappang. Talán a *tavaszi állatáldozatok* szelídebb változata is lehet a tojásajándékozás körüli számtalan szokás. (Mert volt tavaszi állatáldozat, még nem régen is: húsvétkor bottal ütötték el egy kakas nyakát. . . nem szívesen részletezném, mindig az állat járt rosszul.) A festett, díszített tojások termékenységvarázsló szereppel bírtak és a díszítés célja eredetileg a varázserő fokozása lehetett. Ezzel magyarázható talán, hogy a tojások díszítőelemei a magyar népművészet motívumkincsén belül különleges helyet foglalnak el, és más területekkel alig mutatnak rokonságot.

A *Nógrád megyei* hímes tojások mintázatát egymásra merőleges felezővonalakkal alakították ki. Motívumkincsében megjelennek egyértelműen kozmikus és kultikus jelek: nap, hold, csillag, kereszt; megjelennek régi, de már értelmüket veszített jelek (gereblyés); az újabb, növényi ornamentikás ábrázolásoknak már nincs kozmikus jellegük.

A jóslásokhoz nem feltétlen kellett külön alkalmak. A legkülönfélébb előjelekből jósltak egy-egy vásár, munka, vagy más vállalkozás kimenetelére. Ma is ismert, hogy szerencsét hoz a *kéményseprő*, a *szürke ló*, a *négylevelű lóhere*; hogy szerencsés a burokban született, a foggal született, vagy a hetedik gyermek. Csak azt nem tudom megmondani, miért élnek még ezek a szerencsét jósló jelek és miért felejtettük el a többi. Vagy ezeket is miért nem felejtettük el.

4.) Rontás és elhárítása

Rontásnak nevezünk minden hirtelen támadt és látszólag magyarázhatatlan eredetű bajt. A rontás a magyar népi hitvilág egyik legerősebben élő eleme. Mindenféle eszközzel, szavakkal is lehet rontást végezni,

bárki végezhetette, akaratlanul is (egy nagyon megdicsért szép kisgyermeket a dicséret is meggronthatott), de voltak, akiknek rontó hatalmat tulajdonítottak.

A rontásról és *elhárításáról* is egész doktori disszertációt lehetne írni, mi ettől most eltekintünk. Maradjunk a jövő előrejelzésénél, ami adott esetben azt jelenti, hogy vannak időszakok (pl. éjféli, vagy Luca napja), alkalmak és helyek, ahol nagyobb a *rontás valószínűsége*, ezért már eleve, jó előre védekezni kell. Ilyen alkalom például az esküvő, a születés, ilyen – bocsánat! – a tehén borjazása is, ha halott van a házban, de akár csak egy kockázatosabb gazdasági művelet (vetés, új ház építése, kenyérsütés, vajköpülés, stb.). Ilyenkor illetékteleneknek nem volt szabad jelen lenni, mert akaratlanul is rontást okozhattak. Aztán ilyen az a régi hit, hogy az ember levágott körme, haja, ruhadarabja, de még a lábnyoma sem kerülhet illetéktelen kézbe, mert azokon varázslást lehet végezni, az illetőnek ártani. Ezeket a holmikát tehát nem szórjuk csak úgy, szanaszét. (A haját pl. összegyűjtötték és a halott nő feje alá tették; vagy keréknyomba taposták, hogy hosszúra nőjön; vagy tűzbe vetették.) És ilyen gyanús hely a keresztút, ott mindig van valami ártó dolog, ott mindig óvakodni kell, mert a rontás elhárításánál a keresztúton szabadulnak meg a betegségek, olyan módon, hogy a gyanútlan arra járó majd belelép, fölveszi, stb. De a temető is gyanús hely.

Ilyen alkalmakkor és helyeken tehát különféle *ráolvasások és imák* hangzanak el (mert ma már a rosszat nagyjából az ördögtől eredeztetjük), megelőző jelleggel. Vannak továbbá a bajt eleve *elhárító eszközök* is, mint a fejjel fölfelé az ajtóba támasztott seprő, ami tudvalévőleg távol tartja a boszorkányokat és egyéb rosszakarókat. Azt is tudja talán még ma is mindenki, hogy a boszorkányokat *fokhagyma-koszorúval* lehet elijeszteni. (Bár a mai globalizálódó világban, és ez alatt most a terjedő kultúrszennyet értem, bizonyára többen tudnak csupán annyit, hogy a fokhagyma jó a vámpírok ellen. Ez is jól hasznosítható tudás.)

Jók még a rontás és az ártó lények eltávolítására a *hegyes, szúrós eszközök, a zöldág, a vadrózsa ága* (zöld is, szúr is, isteni!), a küszöbre szögezett *piros rongy*, és minden sok, pepecs munkát adó dolog: ház, istálló körül körben szétszórt *mák, dara*, amit az ártani szándékozónak előbb az utolsó morzsikáig föl kell szednie, csak aztán tud belépni a védett területre, de addigra felkel a nap.

5.) A gyermekszületés előtti, körüli praktikák

Népi szólás szerint az életnek három szüksége van. Első szükség a születés, második szükség a házasság, a harmadik szükség a temetés. De régen bizonyára volt egy negyedik szükség is: a serdült fölavatása.

A születés előtti szokáscselekedetek egy része a *gyermek nemének* előzetes megállapítására szolgált. A növekvő pocak formájából, az anya közérzetéből, a talált tárgyakból, a környéken megszólaló madarak hangjából, mindenből jósoltak a gyermek nemére. Az anyának szabad volt mindent *megkívánni*, még lopni is. A megkívánt gyümölcsöt feltétlenül megkapta, nem csak a gyermek érdekében, hanem a fa is elszáradt volna, ha nem így történik. Tilos volt bármit *megcsodálnia*, mert akkor biztosan nagy, csúf anyajegy keletkezik a babán. (De ha idejében a farához kap, akkor a gyermekem ott keletkezik az anyajegy, ott meg elfér.) Ezen kívül még számos tilalom nehezítette a terhes nő életét, kerülnie kellett a tököt, a csorba edényt, a páros gyümölcsöt, a... rengeteg a tilalom és erről is rengeteg az irodalom, így most nem folytathatjuk.

A szülésnél is alkalmaztak mágikus eljárásokat, ráolvasásokat, különösen, ha nehezen jött világra az a baba. A méhlepényt az apa ásta el, ha következőnek kisfiút akartak, akkor körtefa, ha leánykát, akkor almafa alá. Az elásással azt is el akarták érní, hogy a gyermek majdan visszavágyakozzék a szülői házba. A gyermekágyas asszony a babával sátorlepedővel eltakart ágyban feküdt és aludt. (Eredetileg a születés ideje volt a *sátoros ünnep*. Hogy ezt ma már milyen kevesen sejtik!) A sátor célja az idegen férfiak és az igézők tekintete elleni védekezés, hogy a gyermeket *meg ne verhessék szemmel*. Mint tudjuk, most még a baba védtelen, mert keresztletlen. Gyorsan meg kell keresztelni, hogy a gonosz *el ne váltsa*, és a sajátját ne tegye a helyébe.

Nógrádban a keresztelésre vitt újszülöttet anyja legszebb ünnepi kendőjével takarták le, az esztétikai indíttatás mellett elsősorban azért, hogy a szemmel veréstől óvják. Más hiedelem szerint ahány kendőt

terítetek ilyenkor a csecsemőre, annyi kérője lesz majd, illetve annyi leány között válogathat, ha eljön a párválasztás ideje. Ezért egyes helyeken a cifra kendőkből csaknem földig érő takarót tűzdeltek, férceltek össze a kereszteléshez. Ezeket a kendőket a keresztelőt követően aztán az anya ismét öltözete részeként viselte.¹

A gyermekágyas ágyára nem ülhetett senki, nehogy „elvigye” a tejet. Ha nem volt tej, más szoptató nő tejjével sütöttek pogácsát az anyának. Jó volt a tej szaporítására az ereszre tett kenyér is, ha megszívta magát harmattal.

A bölcsőbe feltétlenül tettek valami rontáselhárító eszközt. (Külön művészet lehetett egy szűrös valamit úgy a bölcsőbe tenni, hogy a babát ne bökje!). Nógrád egyes részein például *piros fonalat* tekertek a baba csuklójára, a szemmel verés megakadályozására. Később, amikor már nem tudták, mire is jó az a fonál, akkor a kisfiúkra kéket, a kislányokra pirosat tekertek. Ha figyelembe vesszük, hogy a honfoglaló magyarok még kék gyöngyöt használtak erre a célra (mert a kék szemtől féltek), akkor lehet, hogy a kék fonál is hasznos volt a fiúcskákon.

A kisgyermek egyéves korában, a születése napján pénzt, bort és könyvet tettek eléje. Amelyik után nyúl, azt fogja életében kedvelni. Kicsit gyanús a dolog: aztán nem kezdték a gyermeket éppen a választott irányba nevelni?

6.) A bajok megelőzése

Az ősi hitvilág emlékét őrzik a népi gyógyítás pszichoterápiái kezelése: *kuruzslás, ráolvasás*. Ezek példái a megfüstölés kilenc darab faszénen, a rostavetés.

Naplemente után (vagy holdfogytakor, teliholdkor) tilos *kifelé seperni*, mert a szerencsét kiseprük a házból. Bizonyos házimunkákat (vajköpülést, kovászolást) tilos idegennek látnia, mert akkor nem sikerül. Kisgyermeket tilos tükörbe nézteni, mert megvakul. Tilos a holdra *ujjal mutatni*, mert leszárad az ujjad. Tilos a kenyeret földre dobni, mert szent.

Hagyományos felfogás szerint a templomi eszközök gyógyulást adnak embernek és állatnak egyaránt. Bőség-, szerencse- és szerelemvarázslók, bajelhárító erejűek, sőt olykor amulett jelleggel bírtak. Nagy becsben tartották a gyertyaszentelőkor *megszentelt gyertyát*, oltalmazó erejét hangsúlyozva a tisztaszoba falára akasztották. Egzengéskor, halálesetkor meggyújtották.

Virágvasárnapon a lányok a helyi viseletnek megfelelő menyecskeruhába öltöztetett szalmabábut, a *kiszét*, énekelve végigvitték a falun, majd a folyóba vagy tűzbe dobták, hogy ezzel *kivigyék a faluból a dögöt*, azaz a betegséget.

A nyári napforduló idején Nógrádban meggyújtották *Ivánka tüzeit*, és énekelve átugrálták. A tüzről azt tartották, hogy elhajtja a jégesőt, s azért ugrálták át, hogy a betegség elmenjen, elhamvadjon, mint a tűz. Luca napját *boszorkányos napnak* tekintették és a szokások elsősorban arra irányultak, hogy elűzzék a gonosz, ártó hatalmakat, távol tartsák rontást, megelőzzék a bajt.

Az *út menti kereszt*ek a község életének oltalmazását, biztonságérzetét, gazdálkodásának sikerét szolgálták és rituális vagy parairituális cselekmények színhelyéül is szolgáltak.

Általában az *ártó szellemek* ellen nagy zajjal lehet védekezni: kereplők, csörgők, különféle nevű és hangú zajkeltő eszközök mind arra szolgáltak, hogy a rosszfélt távol tartsák. Ma már leginkább a nagy szilveszteri petárdadurrogatás emlékeztet a régi szokásokra és a – szellemjárás szempontjából veszélyes – napokra. Stb, stb, stb. Ma már a nagyobb részét babonának minősítjük, mindamelllett ezek a furcsa és eléggé értelmetlen előírások évszázadokig nehezítették őseink életét.

Miért nincs a scifiben néprajz?

Kaptam én is egy kupaccal a Preyer Hugo-pályázatokra, ki tudja már, melyik évben beérkezett, ma már meglehetősen penészszagú kéziratokból, hogy válogassak közülük az antológiánkba illőt. Tapasztalataimat

most nem osztom meg az úri közönséggel, röviden talán annyit, hogy köztünk is akadnak grafománok, továbbá nagyon kevesen tisztelik a helyesírást. De itt nem erről akarok beszélni.

Mit tapasztaltunk eddig néprajzilag? Rengeteg fantasy-vel lehet találkozni, többnyire Tolkien nyomán, idegen világok, teljesen idegen lények, de ha belegondolunk, ezek a történetek a skótok, kelták, ógermánok, egyéb északi népek mitológiájából indulnak ki. Még akkor is így van ez, ha a napjainkban, ezek alapján, ezekhez hasonló történeteket alkotónak erről esetleg sejtelve sincs és mellesleg – esetleg tudatlanságból – jól kicsavarja-megforgatja az eredeti helyszínt és szereplőket. Tehát van néprajz, csak nem a scifiben, hanem a fantasy-ben. És főként: nem magyar néprajz.

1.) Volt az előbb említett kupacban egy írás, nevet-címet nem közlök; és ez az írás gyakorlatilag arról szólt, hogy egy = számításaim szerint úgy 12 éves – főhős boszorkányt akar fogni. Igazi boszorkányt, Mári néninek hívják, szóval magyarságához nem fér kétség. Na, ennél a pontnál koppant le nálam a tantusz. Ez az írásmű néprajzilag például teljesen hiteltelen. A boszorkányt nem lehet, nem szabad megfogni, a haragját mindenképpen kerülni kell. Ezért nevezték szemtől-szembe szépasszonynak (bár a szépasszony és a boszorkány csak időnként azonos, nem általában), ezért kell mákot szórni annak, aki a Luca-székre állva megpillantja a boszorkányt, ezért vannak a boszorkányt távol tartó praktikák, a fokhagyma, a fejre állított seprő. Nem szabad úgy belekeverni a néprajzi elemeket az írásainkba, hogy csak halvány sejtelmek vannak azok igazi értelméről.

2.) Szerintem köreinkben (és ezalatt a sci-fi rajongóinak táborát értem) nincs olyan ember, aki ne olvasta volna neves íróársunk művét, „A korona hatalmát”.² Ha mégis van, gyorsan szálljon magába az illető. Ezt a könyvet el kell olvasni, még akkor is, ha valaki annyira berzenkedik a fantasy ellen, mint én, mert ez a könyv még fantasy-nak is magyar, és mert olyan ritkaság. Az alapja nagyon is tudományos: amit a koronáról leír, valószínűleg egy szakmunkában is megállná a helyét. Más kérdés aztán, hogy a koronát és a magyar népmesék motívumkincseit felhasználva teljesen „vad”, harcos, ürrepülő fantasy-t alkot, sok-sok kalanddal és csavarral.

3.) Van egy egész könyvsorozatunk, amit valószínűleg többen is ismernek: Böszörményi Gyula Gergő-sorozata az ifjú sámánról. Nagyon precízen a régi magyar hitvilágról szól, bár elkalandozik saját fantáziájának világába is. Egy egész külön világot alkot meg ezen az alapon, bővíthető, napjainkkal is kapcsolódó. Nagyon szellemesen mesés könyvekről van szó, élvezet olvasni, de bizony az is fantasy. Nem akarom leszólni én a fantasyt, tudom, hogy sok híve van, tudom, hogy vannak benne jók, sőt nagyon jók, tudom, hogy a fejlődés egyik útja, csak én nem nagyon szeretem. Magánvélemény, pillanatnyilag nem számít.

4.) A 2007. évi Hungarocon Zsoldos-díjára jelöltek írást a Hetvenhét című sci-fi- és fantasy-antológiából. Nos, ennek a könyvnek az írásai a magyar népmesékből indulnak ki és valahogyan más módon, más szempontból mesélik el ugyanazt. Fergetegesen jó könyv, az ember magyar népmeséken nevelődött lelke teljesen otthon van benne, szerintem ez lenne a magyar fantasy helyes útja, szóval – erős meggyőződéssel – csak dicsérni tudom. Mindamellet ez a könyv sem sci-fi. Nem is tud az lenni. Csak nagyon jó.

5.) Ettől aztán eszembe jutott, hogy hiszen én is írtam népmese-szerű sci-fit vagy mit, és miután ezt csak nagyon szűk körben terjesztettem (két vagy három ember), most már legalább tudom, miért tették fel nekem egyáltalán a címadó kérdést.

Tanulság

Itt összeállítottam egy meglehetősen tudományos igényű írást a jövő és a néprajz viszonyáról, kiemeltebben Nógrád megyéről (miután ezt ismerem és anyagom is többnyire innen van). De!

Az itt leírt néprajzi anyag meg sem közelíti azt a mennyiséget, amit erről, és csak erről a jövőkutató témáról írni lehetne. Hogy mást ne mondjak, a rontást másképp nevezik a magyarok lakta terület egyes vidékein, másképp lépnek föl ellene, vannak nagyon is csak egy vidékre jellemző elemei, és vannak egész Európában ismert részletek is. Ennyi néprajz viszont egy sci-fi-antológiában a Nyájas Olvasónak sok lenne.

Továbbá: a tárgyi néprajz elemeit bele lehet szőni akármelyik írásba. Csak akkor változtatna igazán az

adott írás értelmén, ha azon gondolkodnánk el: milyen a jövő embere, aki nem tartja számon a gyökereit? Változunk-e a világ szemében – és ezen most idegen lényekkel való találkozást értek -, ha őrizzük hagyományainkat? Igen, ez jó téma lehet, ha valaki hitelesen tudja lefesteni azt a hagyományt és hihetően az idegen lény hozzáállását.

Hogy végül az eredetileg fölített kérdésre (Miért nem szerepel folklór a sci-fiben?) is választ adjak: azért nem találunk néprajzot a sci-fiben:

1. Mert íróink kevésbé ismerik a magyar néprajzot (ez nem igazán szemrehányás a részemről: mindenkinek meglehet a maga szíve csücske, hobbi; nekem például a néprajz is ezek közé tartozik);
2. bár a tárgyi néprajz elemei – ha a fent említett hiányosság nem forogna fönn – igazán szerepelhetnének akár sci-fiben is: a népi építkezés, öltözködés, étkezés tárgyai, a mezőgazdasági munkakörök rengeteg eszközének szereplése senkit nem zavar;
3. ugyanígy a szellemi néprajz néhány terméke is nyugodtan szerepelhetne, magam is (hogyan egy igazán nagy író említsek) idéztem már népdalt, mesét az írásaimban, de csak idéztem, nem ez volt a történet kiindulópontja;
4. mert a jövőkutatás már a népi vallásosság és hitélet tárgykörébe tartozik és ezek a folklór-elemek inkább illenek a fantasy-be, mint a sci-fibe, mint azt az egész fenti dolgozat = remélhetőleg – bizonyította;
5. de ez nem csak a jövőkutatásra igaz;
6. mert nem ártana végre definiálni, pontosan mi különbözteti meg a sci-fit és a fantasyt; ezzel a meghatározással aztán objektíve eldönthetővé válna, mi hová tartozik (és nem fordulhatna elő, hogy egy egészen használható, ám néprajzi elemeket tartalmazó művet eleve el sem bírálják, mert fantasy-nek ítélnék); ugyanakkor ezzel a meghatározással lehet, hogy előállítanánk két teljesen fölösleges skatulyát. Kérdés, kell-e nekünk ez a két skatulya (és a sci-fi-irodalommal egészen komolyan foglalkozók, mint dr. Sárdi Margit és lelkes kis csapata számára eléggé nyilvánvalóan kell), másrészt pedig vállalja magára valaki a pontos meghatározást (lehet-e egyáltalán?), azután mindannyian tekintsük a magunk számára kötelező érvényűnek legalább azért, hogy a pályázati novellák elbírálása során ne lehessenek viták.
7. szerintem azt sem ártana eldönteni, nem akarunk-e valamilyen módon nyitni a fantasy felé. Mert a fentiekből az is kitűnik, hogy a magyar hitvilágon alapuló fantasy-t én bizony egészen jól el tudnám viselni, sőt... De innentől ez már nem az én feladatomban.

¹ (2), 242.o. A kendőket még szalagokkal, rojtokkal is felcífrázták, minél díszesebb legyen a takaró.

² (13)

Felhasznált irodalom

1	Dr. Kós Károly	A romániai magyarság néprajzáról
Népismereti Dolgozatok 1976	Kriterion Könyvkiadó,
Bukarest, 1976.
2	Kapros Márta	Az emberi élet fordulói
NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE	Balassagyarmat,
2000.
3	Lengyel Ágnes	A jeles napok
NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE	Balassagyarmat, 2000.
4	Limbacher Gábor	Vallásos népművészet
NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE	Balassagyarmat, 2000.
5	Viski Károly	A hagyomány tárgyai
A MAGYARSÁG TÁRGYI NÉPRAJZA
II. KÖTET
Hasonmás kiadás:	Királyi Magyar Egyetemi
Nyomda,
Budapest, 1937.
Babits Kiadó,
Szekszárd, 1990.
6	Lucy Doncaster
Andrew Holland	84 ÚJABB REJTÉLY	Sziget Könyvkiadó,
2006.
7	(Ortutay Gyula)	MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON	Akadémia Kiadó,
Budapest, 1977-82.
8		RÉVAI NAGY LEXIKONA

Hasonmás kiadás: | Révai Testvérek Irodalmi
Intézet, Budapest, 1911.
Babits Kiadó, Szekszárd,
1990. |
| 9 | Kósa L.
Szemerényi Á. | APÁRÓL FIÚRA | Móra Kiadó, Budapest,
1973. |
| 10 | Dömötör Tekla | MAGYAR NÉPSZOKÁSOK | Corvina Kiadó, é. n. |
| 11 | Flórián Mária | MAGYAR PARASZTVERSELEK
Jelenlévő múlt sorozat | Planétás, 2001. |
| 12 | Kiss T. - Berki V. | AMIRŐL A FUSZTA MESÉL | Budapest, Móra Kiadó,
1976. |
| 13 | Harrison Fawcett | A KORONA HATALMA | Gondolat Kiadó,
Budapest, 1979. |
| 14 | Manga János | PALÓCFÖLD | Gondolat Kiadó,
Budapest, 1979. |
| 15 | Csíky Károly | „POGÁNYKÁT VITTÜNK, BÁRÁNYKÁT
HOZTUNK” | Csehszlovákiai Magyar
Néprajzi Társaság 1992. |
| 16 | Kleinheincz Csilla
Járdán Csaba | HETVENHÉT | Delta Vision Kft, Budapest,
2006. |
| 17 | | MAGYAR NÉPRAJZ
Néphit, népszokások | Akadémiai Kiadó,
Budapest
(internetes anyagból) |

KEREKES TAMÁS

A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata

interjúk holt írókkal XVI. befejező rész

Ugron Zsolna mesél

Úrinő hat előtt nem hord briliánst

A kilencvenhét éves Póli néni, ha azt mondta, hogy „igazán friss a levegő”, akkor ez azt jelentette, hogy most már inna még egy kupica konyakot

Kosztolányi Dezső Erdélyben

A benedeki cigánysoron

A nagymami a szalon ablakából leste, hogy mikor érkezik Simpi, mert tudni akarta, hogy is van ez a dolog Simpi férjével meg feleségével. Simpi, akit az egész falu csak simpizett tegezve, és aki néha gombát, málnát vagy csipkebogyót hozott a szakácsnénak az erdőből. Nagymamit nem hagyta nyugodtan a dolog, hogy Simpi egyszer csak otthagya a feleségét, és férjet vett magának. Hát ezért leste Simpit és, amikor közeledni látta, kiment a konyhából, hogy ott találja, és in medias res rákérdezett:

-mondja, hogy van ez, hogy magának felesége volt, most meg férje van?

-Hát, méltóságos asszony, próbáltam ezt is, most próbálom azt is-somolygott Simpi.

Kolozsvárt New Yorkban

Avagy Dudus, és a skót királynő

Volt egy időszak, valamikor a tízes évek elején, amikor a bálokon divat volt úgynevezett élőképeket bemutatni. A társaság tagjai egzotikus vagy idilli jelmezekbe beöltözve néma állóképet formáltak, hosszú exponálási idejű fényképezőgépek előtt pózolva. A kis pástortlány, Sehezerádé, Sába királynője és társai sorra bemutatkoztak.

Dédapa magas, jó kiállítású ember volt, szerették rendezni. Azon a bálon- már ki tudja, milyen állóképhez,- hatalmas, súlyosan és díszesen hímzett cifraszűrt viselt, hosszú, ragasztott álbajusszal, pörge kalappal. Valamiért olyan jól érezte magát benne, hogy nem vesződött az átöltözéssel, hajnalban a bál után cifraszűrösen vonult be a New Yorkba egy kis levezető nótázásra. Dudus, a cigányprímás, összecsapta a kezét, és felsóhajtott, ahogy dédapa belépett.

-Jaj! Méltóságos úr, olyan sép vaágy, mint maga Stuart Mária.

Erdélyben igazi baj történt

Másnap az estélyt adó Ilona néni izgatottan telefonált. Már végigcsináltak két világháborút, egy agrárreformot, pár menekülést és kitelepítést. Az egykori grófnő kissé izgatottan exkuzálta magát. Eltévesztette az ülésrendet.

Ilona néninek ugyanis az egypártrendszer kellemetlen díszletei közt mégsem a jegyrendszer volt a meghatározó, hanem az ülésrend.

Ugron Zsolna írásainak alapján

Kerekes Roadmovie Tamás

„Már eddig is túl sok ember halt bele,
hogy nem olvasott elég Kerekes Tamás-t.”

Magyar Irodalom Rt.

www.marlonbrandy.nolblog.hu

thomaskerekes@msn.com

Jurij Poljakov meséli**A peresztrojka mindennapjai**

Dal a munkahelyen, esti ivászat alkalmával

„Illúzióm, reményem sose volt,

Mennybéli útra nem pakoltam össze.

A tenger sok hazugság sok tanítónk

A magadani partoknál kiköpte

A lúzert szántam én, de ugyanezt

A maszkot hordtam én is nemsokára

Tüskével nem bökött meg Budapest,

S nem tépte szívem száz darabra Prága”

Viszockij

„Valójában Basmakov főnöke nem volt könnyű eset: rettenetes szamizdatokat cipelt be a munkahelyükre, nyíltan elmesélte, mit mondott a BBC Brezsnyev marazmusáról, a száműzött Szaharov akadémikus újabb éhségsztrájkjáról, amely úgy tűnik, abban merült ki, hogy a kényszerű gorkiji visszautasította kolbászjegyeit. Bsmakov egyszer magyarázkodni akart, hogy a kerületi bizottságnál normális, tisztességes emberek dolgoznak, nem pedig holmi vámpírok, habár természetesen olyanok is akadnak. A munkatársa gúnyosan elmosolyodott és elmesélt egy viccet Brezsnyevről, aki meg akarván ismerni az egyszerű orosz nép életét, álruhába öltözött, levágatta szemöldökét, elment a Jeliszjevszkij élelmiszerárúházba és kaviárt rendelt. Elé tettek egy kis üveg Zamorszakja tökpürét. „Ezt valaki egyszer már megette”- jegyezte meg elgondolkodva Brezsnyev. Mindeközben nagyszerűen tudta utánozni a főtítkár hangját, akinek a Szovjetúnióban mindenki engedelmesskedett, kivéve az alsó állkapcsát.”

Beszélgetés Alexander Dumas-val

- Jó színben vagy? A siker teszi?

- Posírozott fürjtojáson és avokadómártásos borjúmirigyben nem lehet vékony az ember. De egy cointreaut meginnék. Különben meg nem is megy már annyira jól.

(Párizstól kb. 15 km-re, Port-Marly városkában gyönyörű környezetben, egy domboldalon fekszik a Monte Cristo kastély, amelyet id. Alexandre Dumas építtetett.

A kastély egy romantikus, bájos parkon keresztül érhető el. A park nem hatalmas, de igazán kellemes a séta a fákkal, vízeséssel, barlangokkal és régi kövekkel tarkított dimbes-dombos úton.

A parkban két épületet találunk a XIX. századi reneszánsz stílusú kastélyt és az If kastélynak nevezett neogótikus pavilont (kastély). A gyönyörű, díszes homlokzatú Monte Cristo kastély az id. Alexandre Dumas életét mutatja be. Számos dokumentumot, bútort, a szalonban mozaikot és színes, festett üveglakokat találunk. A többszintes kastély épületben a látogatást Dumas családfájának bemutatásával kezdjük és a több évig tartó oroszországi utazásának emlékeivel zárjuk.

A Monte Cristo kastéllyal szemben található az If kastély, amely Dumas híres regényét, a Monte Cristo grófját eleveníti meg. Az If kastélyban, amelyet egy tó vesz körül az író, id. Alexandre Dumas dolgozószobája látható. A pavillon egy kis szigeten áll, homlokzatán Dumas fő műveinek címét olvashatjuk, mint Monte Cristo grófja, A Három testőr, A fekete tulipán, A királyné nyakéke, stb.

Az 1846-ban igen költségesen épült kastély Dumas igazi otthona volt. Nagyvilági élete, a hitelezők nyomása azonban arra kényszerítették, hogy először a berendezést, majd egy évvel később az oly szeretett Monte Cristo kastélyt, a “földi paradicsomot” feladni kényszerült.)

Nem is tudtunk nemzetközi kapcsolataidról, noha Te írtad A jávai orvos-t, hirtelen kéziratod bukkant fel Oroszországban.

- Igen, a Moret gróf kéziratát annak a Pavlovics Nariskin orosz hercegnek ajándékoztam, akinek a birtokán vendégeskedtem.

Ha már itt tartunk, mit szólsz a franciaországi muszlim előretöréshez?

- Kedves vagy, hogy szóba hozod. Kevés kortársamtól vitattak el annyit, mint tőlem. Még azt is kétségbe

vonták, hogy Davy de la Pallatiare-nak hívnak, pedig igazán nem ragaszkodtam ehhez a névhez. Születési anyakönyvi kivonatomban alapján apám egy ideig sant-domingói volt, én azonban már Villers-Cotters-ben születtem, ebben a Laon és Párizs között fekvő, Aisne megyei városkában, két mérföldre Ferte-Milontól, ahol Racine és La Fontaine született. Nagyapám rangját, a márkai címet XIV. Lajostól kapta 1707-ben, de aztán San Domingo-ban telepedett le, ahol óriási kiterjedésű birtokot vásárolt.

- Igaz, hogy kígyók mentettek meg?

- Félig- meddig igaz. Egy tábornok, kinek neve feledésbe ment-aki a sziget visszafoglalásával volt megbízva, leleményes tervet eszelt ki: a Jamaikában föllelhető legmérgeesebb kígyókból egy hajórakományra valót áttelepített Santo Domingóra. Néger kígyóbűvölőkkel fogatta össze a hüllőket, s nekik kellett szabadon ereszteni. A hagyomány azt tartja, hogy alig egy hónappal később a kígyók az utolsó szálig elpusztultak.

- Mi az, amit nem írtál meg eddig, vagy nem írtál meg munkatársaiddal.

Apám egy gáláns kalandja ez. Apám együtt szolgált a nála 14 évvel idősebb Richelieu herceggel, ez 1783-ban történhetett, amikor a herceg d'Asfeld márkai parancsnoksága alatt egy dandárt vezetett Philipsbourg ostrománál. Apám ez időtájt Conti herceg első apródja volt. Nyílt titok volt, hogy Richelieu herceg egyik nagyapja révén, nem éppen főrendi származású volt. A herceg egy napon bejárta az ostromárkokat, miközben szokásához híven csöppet sem változott a külsejére, apám kíséretében. Történetesen Lixen herceg lovagolt arra.

- Nicsak- mondta a herceg-maga az, kedves rokon? És hol piszkolta így be magát? Ámbár, ha meggondolom, hogy feleségül vette az unokahúgomat, már nem is látom olyan piszkosnak. A sértés olyan súlyos volt, hogy Richelieu-nak nem maradt más választása, tisztelgett Lixennek és kardot rántott. Egy pillanat alatt mélyedt markolatig Richelieu kardja a herceg mellébe, aki a társa, Pont herceg karjaiban kilehelte lelkét. Aztán több évtized után Richelieu visszaadta a kölcsönt családomnak, de ezt más, a Szfinx c. regényben találják meg, ami az idén jelent meg Magyarországon.

KŐ-SZABÓ IMRE

Rendhagyó prémium

Gyula bácsi az évei szerint a hetvenhez közeledett. Ősz hajával, mokány termetével, piros arcával, jó egészségnek örvendett, legalább is ez volt a látszat. Az volt az elfoglaltsága, vagy éppen munkája, hogy a vállalkozó vej szerviztelepén olyan udvarosi feladatot lásson el. Így döntött a családi tanács, amikor látták, hogy Gyula bácsi a lakótelepi lakásban nem találja helyét. Legyen legalább valamiféle elfoglaltsága, ha már élete során munkához szokott. Minden reggel nyolc óra körül bejött a porta kapuján szürke Zsigulijával. Az udvari parkolóban letette kocsiját. Érdekes módon úgy állt be a parkolóba, hogy a többi autó takarta, szinte nem is látszott. Majd fogta vas talicskáját, söprűjét, lapátját és körbejárta a telepet. Összegyűjtötte az eldobált szemetet, rendbe rakta a területet. Volt olyan nap, amikor motoros fűkaszával lenyírta a fűvet, kint a telep előtt, de bent az udvaron is. Szép komótosan dolgozott, nem kapkodott el semmit. Meg saját beosztása szerint dolgozott, megvolt minden napra a feladat. Tudta, hogy az udvaron lévő szemetes konténer, minden kedden ürítik. Ilyenkor a hátsó kapun bejött a kukás autó, a két konténer a gép beborította a gyűjtőjébe. Az öreg, a sofőr meg a segítő egy kicsit elbeszélgettek. Olyan volt, mint ha egy szigeten lennének, ők hárman és kényelmesen, egy kis szusszanásként, szót ejtenének a hétköznapi gondjaikról. Volt, amikor a diskurzus a magas politikáról szólt. Amikor befejezték az eszmeváltást a sofőr, meg a gépkezelő beszállt a kocsiba. A sofőr röviden megnyomta a dudát és kiszólt a lehúzott ablakon:

- Viszlát fater, majd kedden jövünk! – mintha meg kellene magyarázni, mikor is következik ismét a látogatás. Az öreg intett a kezével, néha szalutált, az autó, pedig kigördült a telepről.

- Ez is megvan! – nyugtázta önmagának és ment a dolgára.

A szerdai nap a kávéautomatáé volt. A főnök megtiltotta a különböző helyeken folyó kávéfőzést, mert az rengeteg időt elvesz a melóból. Egyszerűbb egy automata beállítása. Az kiszolgálja az igényeket. Ennek működéséért is Gyula bácsi felelt. Korábban traktorosként dolgozott egy térszéken. Szántott, aratott, vagy éppen boronált, vagy a szénát gyűjtötte össze. Ettől az automatával való törődés egy kicsit messzebb esett, de egyszer megmutatták neki, és attól kezdve úgy készítette, mintha egész életében kávéautomaták töltésével foglalkozott volna. Mert ugye kezelni kellett ezt a félautomata gépet. Arra volt csak képes, hogy a bedobott pénzért, kávé, teát, kapucsinót, forrócsókit adjon, hozzá poharat, és ha több volt a betáplált pénz, a visszajárót lepengette. Persze ő is tévedhetett, mert ugye ő is egy félautomata volt. Nem kapott teljes kiképzést, így előfordult, hogy nem adott poharat, a kért italt a levegőbe töltötte. Legtöbbször rabló módon „zsebre” tette a bedobott pénzt és meg sem nyikkant. Még elpirulni is elfelejtett. Aztán néha a visszajárót felejtette leszámolni. Ezen soha nem csodálkoztak, mert ugye embertársaitól is megszokott dolog volt az ilyen. Tehát gondozni kellett, poharat tenni bele, kávé, cukrot, tejport, csokoládét, meg ami kellett ahhoz, hogy rendszeresen, előírás szerint működjön. Karban tartotta, csöveit lemosta, a szennyes folyadékot kiöntötte. Ilyenkor mindig megvendégelte magát egy forró csokoládéval. A nyitott ajtónál megnyomta azokat a gombokat, melyek ezt a részt működtették. Rájött, ha bentről egy kis pecék kiakasztásával úgy érzékelteti a géppel, mintha pénzt dobott volna be, teljesíti kérését. Ez volt a prémium számára.

Hozzá tartozott még az alapanyagok beszerzése. Leltárt készített, majd telefonon felhívott egy kereskedelmi céget, leadta a rendelést, a leszállított árukat pedig az öltözőben lévő lemezszekrénybe gondosan elzárta.

Csütörtöki napon kellett a szerelőműhely fűadag olaját összegyűjtenie, egy központi tartályba egybe önteni. Ilyenkor szedte össze az autószerelés, javítás során lehullott, kicserélt vashulladékokat. A nagyobb darabokat az udvari lerakóba vitte. A kisebb, súlyosabb darabokat pedig óvatosan becsempészte autója csomagtartójába. Hazafelé aztán a hulladékgyűjtő – MÉH - telepen, eladta. Ezt is a prémiumok közé

sorolta. A portások nem nézegették, mit visz az öreg. Úgy voltak vele, ha elkapják, mit mondanak majd? Az após lopja a vej szereldéjének a hulladék anyagát? Csak legyintettek! Az öreg meg is fogalmazta: - Egy kis zsebpénzt formálok belőle – mondta, ha mégis felnyitatták vele a kocsí hátulját. Csóválták a fejüket, de nem szóltak, elköszöntek az öregtől: - Jó pihenést Gyula bácsi!

Ez a vascsórás akkor alakult ki benne, amikor nyugdíjas évei után a rendszeresen kereső ember számára megszűnik a fizetés. Mert ugye, amikor felvette a havi bért, nem szaladt mindjárt az asszonyhoz leadni. Volt egy kis birtoklási idő, amikor a pénz a zsebében lapult. Érezte, most gazdag. Persze relatív volt, mert ugye az ember azzal a pár ezer forinttal azért nem henegeghet. De mióta nyugdíjas, más lett a helyzet. Ez az udvari munka sem hozott kedvező változást, mert a havi bérét egy banki számlára utalták, ez az új rend, hozzáférni nem egyszerű, így öregén. Igaz a pénz nem úgy áramlott, mint aktív korában. Nem is kellett annyira, mert erre az időre az embernek megvan mindene. Ingból, gatyából, zokniból annyit halmozott fel, meg karácsonyra, névnapijára azt kapott ismerőseitől, rokonaitól, ajándékba, több nem is kellett.

Most ugye úgy van, hogy havonta, a megjelölt napon a postás hozza a nyugdíjat. Legtöbbször éppen az asszony kezébe számlálja le Attila, a postás, aztán átveszi a szállításra szánt borraivalót és távozik. Az asszony bejön a szobába és elteszi a pénzt a szekrénybe. Gyula bácsit észre sem veszi. A bankba is az asszony jár. Néha azért ad neki pár száz forintot mondván: - Legyen magánál mindig pénz! – ezzel aztán el van intézve minden. Valóban egy darabig elég, mert cigarettára nem költ, már régóta nem dohányzik. Néha, ha nem ül az autóba, megiszik egy fröccsöt. Ezt otthon is megtehetné, de izgalmasabb ezt a kocsmában elfogyasztani. Ilyenkor az ember hall híreket, ő is beleszólhat egy vitába, és nem utasítják rendre. Szóval, ennek különleges hangulata van. Ezt nem érti senki, csak az, aki bejáratos ebbe a világba. Jobb érzés, ha cseng pár forint a zsebében. Erre találta ki a hulladék vasanyag eladását, azzal úgysem lesz több a cégnek, meg a vej jól tudja az üzleti ügyeket csavarni, tehát nem keletkezik veszteség. Gyula bácsi és a szerviz közötti rend több évig működött, szépen, csendben, mindenki megelégedésére.

Történt aztán egyszer, az öreg Gyula bácsi nem jött dolgozni. Mondták az értesültebbek, beteg lett, hozzátették: - Benne van a korban! A valóság azonban más volt. Panaszkodott, de csak az asszonynak, hogy fáj a gyomra. – Nem kell fröccsöt innia kendnek! – igazolta ezt ezzel a kifejezéssel. Az öreg meg hozzá tette: - Maga meg komolyan vehetne! Ennek a kétoldali párbeszédnek, az lett a vége, hogy orvoshoz került. Jöttek a vizsgálatok, labor, CT eredmények, és a végén az orvos összegezte. – Daganata van!

Következtek a kezeléseik, amelyek alaposan elhúzódtak. Sugárkezelés, később kemoterápia. Gyula bácsi olyan apróra fogyott, mint egy kis madár. Egyszer volt bent a cégnél, alig lehetett megismerni. A fehér ing nyaka csak lötyögött a testén, olyan érzése volt az embernek, ha megfordítanák, talán ki is esne az ingjéből.

A szerviztelep képe siralmassá változott. A gaz felverte a műhely körüli placcot, a kidobált vasszerelvények hegyekbe álltak. Annyi volt belőle, hogy Gyula bácsi Zsigulijának hátulját többször is meg lehetett volna tölteni, persze ha a veterán autó bírta volna a terhelést.

KOVÁCS T. ISTVÁN

Kóló és szerelem

Ez a történet még abból az időből való, amikor még csak háromévenként utazhattunk nyugatra, de a varsói szerződés országai előtt nyitva állt a kapu. Mehattunk például Bulgáriába is. Annak leginkább csak a tengerpartja érdekelte a magyar turistákat. A mindig, mindenre kíváncsi textiltechnikus azonban annak is örült, hogy egy Szófia megyébe induló delegáció tagja lehetett. Balázs Karcsi jól beszélt oroszul. A szervezők ezért gondolták úgy, hogy ő lesz majd a tolmács odakint. A bolgár meg az orosz közt úgysem sok a különbség.

Karcsi már az első napokban is meglepődött azon, hogy a bolgár emberek milyen szívélyesek és úgy látszik, hogy a magyarokat különösen kedvelik. Jól is jön az bizony a lengyelek szimpátiájával együtt, akikhez az ő tapasztalata szerint, talán még az olaszokat lehetne oda sorolni. A többiek ott nyugaton, inkább hűvösen előkelőnek, távolságtartónak tűntek a számára.

Azon a napon, amikor szabad programja volt a csoportnak, mindenki másfelé kószált és bámészkodott. Karcsi Jocóval, a magát minden helyzetben feltaláló szobatársával járta a várost. A szófiai Rodope-étterembe is betértek egy pohár italra. Az ott időző vendégek is oda ültek az asztalukhoz, és kedvesen, jó hangulatban eltársalogtak velük. Puskást, Kocsist emlegették persze, mert a sport volt a központi téma, s veregették a két magyar vállát.

A vendéglőből távozva, széles sugárúton haladtak tovább. Az út vége fölött messze, a Vitosza-hegy csúcsa magasodott. Jocó azt mondta: -Állítólag hatalmas, nagy és elegáns ifjúsági házuk van ezeknek. Nézzük meg.

-Nézzük -egyezett bele Karcsi és miután ott elfogyasztottak két pohár üdítő italt és fizetni akart, ijedten vette észre, hogy útlevéllal, pénztárcával és egyébvel együtt hiányzik a kézitáskája.

-Csak semmi izgalom -biztatta Jocó. Majd én fizetek, aztán visszamegyünk minden olyan helyre, ahol eddig jártunk.

Órákig kérdezősködtek üzletekben, kiállító termekben, de mindenütt azt válaszolták, hogy ott náluk egyetlen kézitáska sem maradt. Végül ismét a Rhodope étteremhez értek.

-Benézzünk?-kérdte Jocó.

-Nézzünk- egyezett bele Karcsi, akinek már azon járt az esze, hogy inkább talán a magyar követséget kellene valahogy megkeresni.

-Hi-hi-hi! Én a konyakot szeretem! - fogadta nagy nevetéssel őket a mackósan mozgó, felszolgálónő az étteremben. A kézitáska pedig ott lapult az asztal alatt, ahová a pár órával előbb esett le a szék karjáról. Koccintottak is nagyot a tenyeres-talpas hölgyepincérrel, de még puszi is járt neki a vendégek csodálkozására.

Ha a történelemről volt szó, a bolgár emberek gyakran kezdték úgy a mondatot, hogy: „A török uralom idején.” Botevgrádban, Pazardzsikban is akkor gyakran kegyetlen emlékeivel ismerkedhetett meg a csoport. Türkizkékre meszelt házak fölött ragyogott az alkonyi fény a búbajos kisváros, Koprivstica fölött, amikor megmutatták nekik azt a kis patakon átívelő hidat, ahol az első lövés dördült el a törökök elleni felkelés kezdetekor.

-Történelmi párhuzamok -jegyezte meg ilyenkor Karcsi és nagyot csodálkozott, amikor Dimcso Debeljanov, a szimbolistának tartott bolgár költő koprivsticai emlékházában az idegenvezető azt mondta a delegáció előtt:

-Poétánk költészete kicsit hasonlít a maguk Ady Endréjéhez.

A hallgatóság zavartan bólintott. Mert mit sem tudott az első világháborúban elesett irodalmárról, akinek csak a halála után adták ki a verseit. Pedig, a megyéjük egyik településének a testvérvárosa volt akkor Koprivstica, s Karcsi évekkal később sehogy sem tudta megérteni, hogy 1990 után miért feledkezett meg

egymásról a két partner. Miért kell neki elfelejteni az állandóan kedvüket kereső, a vendéglátók időskorú csoportvezetőjét, aki fáradt, beteg szívvel még a Jastrabeci csúcsra is fellanovkázott velük egy késő délutáni órában. Pedig olyankor már nem tett jót neki az éles, hegyi levegő.

Az öreg akkor éjszaka, a Musala-hegység egyik elegáns szállodájában helyezte el a magyar csoportot. Karcsi és Jocó szobájának ablaka fenyvesekkel szegélyezett völgyre nézett. A holdfényes estében, sötét fenyőerdő szélén, fátolszerű fehérségben fénylett egy patak medre. Ez a kép mélyen bevésődött az emlékezetébe. Mint ahogy a vendégfogadók egyik hölgy tagja, a kedves pénztárosnő szüleinek az egyszerű, sőt szegényesnek tűnő otthona, ahol székek helyett lócákra ülhetek a kecskelábú ácsolt asztal mellé.

A kertjükben őszinte szívéllyességgel mutatták meg a lány szülei, a ribizlibokor méretűre nőtt burgonya ültetvényüket.

Karcsi ebből azt a következtetést vonta le, hogy mennyivel inkább megismerhető egy nép élete így, mint valamilyen idegenforgalmi társasutazás alkalmával.

Todor Zsivkov szülővárosában, a nagyjából hatezer lakosúnak mondott Pravecban hivatalos ceremóniákkal, szónoklatokkal kezdődött a látogatás. A pártszékházból városnéző sétákra indultak. Karcsinak eközben a helybeli középiskola franciatanárával sikerült közvetlen szavakat váltani, bár az eleinte visszafogottan társalgott vele. Később azonban fölengedett és közlékenyvé válva, szép halkán azt is bizalmasan megsúgta, hogy Pravec nem volt mindig ilyen szép és modern. Az a tó is mesterséges, amelynek éppen a partja mentén járnak. A pártfőtitkár miatt fényesítették így ki azt az egykor nyomorúságos kis falut.

A csoport tagjai azon sem győztek eleget tréfálkozni, hogy a vezér monumentális szoboralakja olyan hatalmas, hogy a szálloda második emeleti ablakán is bekukucskál a szobákba.

Bárhol szálltak meg, általában keveset aludtak. Az éjszaka nagyobb felében iddoggáltak, társalogtak, barátkoztak a helybeliekkel. Kiapadhatatlan volt a téma, a humorforrás. Nevetésüktől csengett-bongott a szállásuk közös helyisége. Másnap reggel aztán, pár óra pihenés után indultak tovább, az újabb utakra.

Karcsi Pravecban, a harmadik éjszaka, úgy éjfél után állt fel a négyük alatt roskadozó rekaméról.

-Elég az éjszakázásból -mondta. -Megyek aludni.

Amint kilépett a folyosóra, hirtelen egy törzsőrmesteri vállapot látott meg visszahúzódni a falsarok mögé. -Te! Minket itt figyelnek! -mondta a szobájukba lépve a szobatársának Jocó, aki különben minden hájjal megkent fiatalember volt, már előbb lepihent, s most félálomban kászálódott ki az ágyból és azt motyogta maga elé:

-Az anyját! Megyek és a szeme közé nézek.

-Maradj. Nem lehet tudni, hogy...

De Jocót képtelen volt visszatartani. Óráknak tűnt az a virrasztás, míg a szobatársa visszatérését várta.

-Na, mi volt? -kérdezte izgatottan, amikor a fiú visszatért.

-Semmi.

-Hová tűntél el ilyen sokáig?

-Sétáltunk és beszélgettünk a rendőrrel.

-Milyen nyelven?

-Ő bolgáru, én magyarul.

-Ne marhulj! Hogy értettétek volna meg egymást?

-Pohár fölött-röhögött Jocó és Karcsi most vette csak észre az alkohol szagát.

-De mostmár legalább nem szimatol- halkult el Jocó nevetése, és pár perc múlva már horkolt is.

Balázs Karcsi azt hitte, hogy ez lesz majd a legmaradandóbb emléke Bulgáriáról, de ezt hamarosan elhomályosította másnap egy kellemes ismerkedési est, a közeli üdülőtáborban. A bőséges vacsora mellé nem hiányzott az elmaradhatatlan bolgár saláta, a finom Sopszka, s mindenféle helyi étel és italkülönlegesség, a sokféle édesség. No meg a meleghangú pohárköszöntők, melyek sajátosságát az adta, hogy néhány helybeli, mint magyar testvéreket köszöntötte a jelenlétüket.

-Mi magyarok vagyunk-bizonygatták Karcsi meglepetésére, de egy szót sem értettek magyarul.

-Akkor az, hogy lehet?

-A szüleinek mesélték, hogy az őseink fegyverkovácsnak jöttek a törökökkel Szamokovba. Sajnos, ennél többet már nem nagyon tudunk a családjaink múltjáról.

-Na, majd én otthon utána nézek és emiatt egyszer visszajövök még ide- jött izgalomba Karcsi.
A beszélgetést különben sem tudták volna folytatni, mert közben megszólalt a zene. Feje fölött kendőt lengető, karvalyorrú férfi perdült a terem közepére, inkább töröknek látszott, mint bolgárnak, de virtuóz módjára lejtette a táncot. Férfiak, nők sorakoztak mögé kecses mozdulatokkal. A kóló szépsége kötötte le mindnyájuk figyelmét.

-Jöjjenek a magyarok is- hajolt meg az asztaluk előtt az est házigazdája.
-Menjete. Nekem botlábam van -szólította a többieket Karcsi, de senki sem mozdult az asztaltól.
-Ne izéljete már! Szégyenben maradunk. Mentséte meg a magyar becsülete.
A tánc újra elkezdődött. Egy fiatal lány kilépett a sorból, megragadta Karcsi kezét és a táncosok közé vezette.

-Ajaj! -szabadkozott a fiú -Velem rosszul jár. Nem tudok táncolni.
-Majd én megtanítom -nevetett a lány, s már ott tipegtek a sorban, körbe-körbe táncolva a termet.
-Ritmusra, gyorsabban!- biztatta a lány, s Balázs Karcsi egy idő után már élvezte a táncot, a gyönyörű zenét, a lány vonzó társaságát. Nagyon csodálkozott, hogy itt még élő, eleven valóság a népművészet, nem csak színpadi produkció.
-Megtanultam kólózni -újjongott magában. A hozzá szorosan simuló lány testének ritmusát érezve, már nem nagyon bánta, hogy a többiek egész éjszaka, kővé meredve ülnek az asztal mellett.
Hajnali három óra tájban nehezedett rá először a több napos éjszakázás, meg az állandó tolmácsolás fáradtsága. Úgy döntött, hogy elköszön a társaságtól és megy aludni. Mert reggel korán tovább indulnak, s neki, a tolmácsnak valamennyire ki kell pihennie magát.

-Melyik szobában lakik?- kérdezte a lány, mikor elköszönt tőle.
-A tizenhetesben- válaszolta és kedves mosollyal meghajolt, s indult a szobája felé. Jocó, a szobatársa is ágyban volt már, de még nem aludt, amikor Karcsi felgyújtotta villanyt.
-Te!-villant az agyába az előbbi kérdés értelme. -Nem kattant be, hogy ez a lány miért kérdezte a szobám számát.
-Hülye!-röhögött Jocó.-Azonnal öltözök, megyek sétálni, te meg hozd ide őt.
-Ez a madár már elrepült.
-Mamlasz-minősítete mégegyszer Jocó és a fal felé fordulva nagyot ásított. Pár pillanat múlva már aludt is, mint a bunda.

Az utolsó napon farkaséhesen készültek a hazutazásra. Összerakták a megmaradt aprópénzeiket és repülőtér közelében lévő étteremben megkérdezték a pincértől, hogy mit kaphatnak ezért a kevés fémdarabért. A pincér valami gyanús kinézetű levest hozott ki, de jutott még egy-egy pohárka erős röviditalra is az apróból. Az már feltehetőleg a velük érezhető szívélyességgel bánó pincér saját zsebére.

-Milyen leves ez? -nézett a tányérba Karcsi.
-Majd Ferihegyen megmondom. Van mellette bors. Tegyéle bele azt is és igyad az alkoholt.
Karcsi most is lelkesen beszélt a tapasztalatról, hogy milyen barátságosak a bolgár emberek. Hiába. A kis népeknek a kicsik az igazi barátai, akiknek közös a sorsuk, meg a történelmük -magyarázta.
Csendesen kanalazták a juhpacal levest. Jocó egyszercsak hangosan felröhögött.

-Mit röhögsz -kérdezte tőle a levest magába erőltetve Karcsi.
-Azt, hogy te csak beszélsz a barátságról, de nem viszonzad.
-Kedves voltam hozzájuk. Volt akit meg is hívtam Magyarországra.
-A táncpartneredet is?
-Hagyd már. Most ezen röhögsz?
-Azért én majd nyolcvan év múlva, szeretnék veled találkozni a másvilágon.
-Ott is a barátom lennéle?
-Megnézném, hogy mi lesz az orrodra húzva. -Hi -hi-hi,he-he-he -kacagott Jocó, a kupacba rakott aprópénz fölött, amit a pincér együttérző arckifejezéssel söpört be. Talán arra gondolt, hogy ezek a magyarok a saját csóróságukon nevetnek. De, hát nem kell azt szégyellni. Lehet, hogy ő is került már hasonló helyzetbe valamelyik szomszéd országban, ahol neki is kevés valuta lapult a pénztárcájában.

KÉPES BESZÁMOLÓ

II. Váci Eszperantisták Napja

A Madách Imre Művelődési Központ és a Dunakanyar Eszperantó Csoport szervezésében 2015. január 31. – szombat – 17 órakor a Madách Imre Művelődési Központ (Végh Dezső termében) második alakommal került sor a Váci Eszperantisták Napjának megünneplésére.

A műsorban Petro Vacano versei szerepeltek. A Magyarországi Eszperantó Szövetséget képviselték az ünnepi műsoron: dr. Nanofszky György a Magyar Köztársaság ny. nagykövete, közgazdász, politológus, címzetes főiskolai és egyetemi tanár, a Magyarországi Eszperantó Szövetség tiszteletbeli örökös elnöke, Szabó Imre elnök, Lindwurm Edit és Nagy János alelnökök. A Nemzetközi Eszperantó Világszövetség képviseltében Stefan MacGill alelnök tette tiszteletét az irodalmi esten.

Ünnepi köszöntőt mondott: Nagy János, a Magyarországi Eszperantó Szövetség gazdasági alelnöke.

Verseket tolmácsolták: Péter Péter, Heidl Éva, Kocsis György, Csereklye Károly Zoltán

Zenét komponálta és előadta: Kocsis György.

Az előadás után a Magyarországi Eszperantó Szövetség elnöke Szabó Imre és Nagy János alelnök emléklapot adott át Nádudvari Katalinnak, a Dunakanyar Eszperantó Csoport tagjának, abból az alkalomból, hogy 50 éve eszperantista.

Székelyhidi Ferenc

Fénykép: 1. Péter Péter (Petro Vacano) dedikál. 2. A közreműködők és a Magyarországi Eszperantó Szövetség: dr. Nanofszky György, Lindwurm Edit, Nagy János, Szabó Imre, Péter Péter (szerző és versmondó), mögötte: Székelyhidi Ferenc (szervező-rendező) Heidl Éva versmondó, Kocsis György versmondó és énekes, Csereklye Károly Zoltán versmondó.

Fotó: Ambrus József

Továbbiakban Ketykó István képeit láthatják

Petro Vacano eszperantó versét olvassa, Heini Éva tolmácsolja

Petro Vacano és Cserekllye Károly Zoltán előadása

Az ajándékba kapott könyvvel a kézben

Kocsis györgy megzenésített verset ad elő

VASI FERENC ZOLTÁN

Gyöngy-testvérke

Tejte, tejte, szép hegyecske.
Tejte,tejte, zöld legyecske.
Kinek tej, te,kinek fejte,
kinek fejte, betegecske?

Álom,álm, jól kínálom,
tejte, tejte, szelídecске -
álommélyem felcsörgeđtem,
mellem,keblem lélegeztem.

Adj utamra felhősúgást,
jó hitünkre gyomorkorgást.
Tejte, tejte, aludj csendbe',
aludj, álmodj kebelembe'.

Mellem tejre gazdagodtan,
őshitemből előhoztam.
Arany égből ezüst este,
igaz álmot aludj, tente.

Tejte, tejte, szép legényke,
aludj,álmodj! - lelkelem lelke.

KISS - SIMON MIKLÓS

A KÜSZÖBÖN

hát így van ez

mennyi küzdés harc előzi meg
hány megálmodott képtelen álom
végtelen számú remény
mely születése pillanatában odaveszett

előre hátra himbálózás hátra előre
megszámlálhatatlan pillanat
melyek fontossága
elmúltukkal jelentéktelenné válik

tervek tettek szándék
fogcsikorgatás
mosoly kacaj könnyek
sikoly
öröm bánat torzsalkodás
bántás bántódás
melegség láz
hideg borzongás
félelem
szerelem vágyódás beteljesülés
kiábrándulás
kimondott és elhallgatott szavak

mennyi súlyos és súlytalan
perc
óra
év
telik el
míg ide jut az ember

és itt állva
ezen a küszöbön
ami történt
semmivé válik

B. TÓTH KLÁRA

versei

Anti-átok

Válják a gyűlöletedből áldás
pusztító tüzedből megbocsátás

dühödt dohogásból hálaének
küldessék a szférák Istenének

maró szavad vitriolos gőze
csapódjék le szelíd szóesőbe

s még innen a lélekpusztuláson
foganjon meg rajtad anti-átkom

Áldásküldő

Képzeld egy térképet
szállj fölé
tekints le a magasból
keress egy várost
gyűjts marokba
minden áldást
mit összekotorsz
az égen
morzsold el
a felhők fölött
szítálgon le
mint könnyű
nyári zápor
házra szobára
fuldokló légutakra
kettéhasított arcok
tágranyílt pupilláira

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVAMÁNYAIM

Eszperantó állam

Itt a világszenzáció! Jönnek az e-mailek. Az eszperantó nemzetközi nyelvet beszélők, a nyelvet tanulók, egymás után küldik az üzeneteket barátaiknak. Hihetetlen! Ennek utána kell nézni. Kikiáltották az eszperantó államot! Ilyen is létezik? Végre sikerült? Volt már többször, több helyen is hasonló törekvés. Úgy emlékszem, hogy valamikor a múlt század végén valaki a *Velencei-tó* partján is próbált valami hasonlót. Ki tudja?

Manapság is elég sokan tanulják a tizenkilencedik században *doktor Zamenhof* által alkotott mesterséges nyelvet, mert könnyebben, gyorsabban tanulható mint akár az angol, vagy a német és a többi nemzeti nyelv. A diploma megszerzése mellett kötelező egy idegen nyelvről szóló bizonyítványok közt, az eszperantó is elfogadott. Jól használható a nemzetközi kapcsolatokban is, mert a világ minden országában vannak eszperantisták.

Sőt, világszövetségük is van, melynek központja *Hollandiában, Rotterdam* városában működik. Évenként más-más országban rendezik meg a világkongresszust, ahová a nemzetközi nyelv különböző nemzetiségű barátai sereglenek.

Mondják, és ki lehet próbálni, hogy az eszperantót azért is érdemes megtanulni, mert jó alapokat ad, megkönnyíti más nyelvek tanulását. Szókincsének alapjait ugyanis a germán és a latin nyelvekből állította össze az alkotó, s egyszerű nyelvtana is könnyű, mert nincsenek kivételes szabályai.

Na, de állam?

Azt olvastam most, hogy a bányász-zenekar játszotta az indulót, miközben magasra kúszott a zöldcsillagos lobogó, s megalakult a független, semleges *Moresnet* területén az *Amikejo* (A barátság helye) nevű semleges kisállam. A helybeli lakosság nagy lelkesedéssel fogadta el az új állampolgárságot. Az utcákon tört eszperantó nyelven beszélgettek az emberek. Az eseményről százötven nemzetközi újság tudósított.

Node, a világ melyik sarkában van ez a *Moresnet*? Melyik ország testéből szakadt ki az új államalakulat? Ezt megtudni akarván, fűrkészttem a térkép koordinátáit. A nyomtatott oldalakról sehová sem jutottam el. Csak a számítógép segített, mikor a *Google* keresőre kattintva megtaláltam a *Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület* lapjában *Szilvási László* cikkét, amelyből az derült ki, hogy a németországi *Achentől* délnyugatra fekvő, Németország, Hollandia és Belgium közé ékelődött kicsiny területről van szó. Persze, nem a mi korunkban történt ez a különleges államalapítás.

Szilvási László, az *Eszperantó Alapítvány* elnöke kutatta ki, és az ő cikke alapján tudható meg, hogy *Napoleon bukása után*, amikor a bécsi kongresszus igyekezett rendezni Európát, az utolsó bizonytalan pont a belga területekkel megnövelt holland királyság és Poroszország közötti kis föld-darabot egyik állam sem volt hajlandó átengedni a másiknak. Így aztán *Moresnet* község hovatartozását három részre osztották. *Moresnet* Hollandiához került. A területen lévő cinkbánya környéke *Altenberg Vielle Montagne* településsel semleges státuszt kapott, semleges *Moresnet*-néven, melynek igazgatását a holland és a porosz megbízott közösen intézte. Ebben a 344 hektáros zónában 250 állampolgár élt. Az itteni központtal működő cinkbánya egyre több ide költöző embernek adott munkát, s később a többnemzetiségűvé vált település orvosa, *dr. Wilhelm Molly* kezdeményezésére 1908-ban kikiáltották a világ első eszperantó államát.

IV. Eszperanto Világkongresszus még ebben az évben, *Drezdában* úgy határozott, hogy *Hága* helyett *Moresnet* lesz a világszövetség székhelye.

A rövid életű államocská sorsa akkor pecsételődött meg, amikor a cinkbánya kimerült. Ezután a gazdasági útkeresés, talpon maradás részeként egyebek közt külön iparággá alakult szeszfőzéssel, de csempészéssel is kezdtek foglalkozni a helybeliek. Alkoholfoka miatt keresetté vált az *Altenberger* ásványvíz. Hírhedtté vált a szerencsejáték-kaszinójuk.

Németország részéről viszont 1900-tól egyre nagyobb nyomás nehezedett a miniállamra, s a hatalmas szomszéd az első világháború kitörése után 1915-ben annektálta. 1918-ban a *Versailles-i békeszerződés* Belgiumnak ítélte ezt a területet. Jelenleg is oda, annak német nyelvű közösségéhez, a *Vallónia régióhoz* tartozik.

A lakosság ápolja a semleges múlt emlékét. Időről-időre felvetődik például az eszperantó nyelvű utcanévtáblák ötlete, olvasható az idézett cikkből.

Mint azt az írásom elején említettem, az eszperantó állam gondolata néhány fanatikus eszperantista részéről olykor fel-felbukkan valahol a földkerekségen. Ez azonban ellentétes az eszperantó mozgalom alapelveivel, mivel nem új nemzet születése a cél, hanem a nemzetközi béke és barátság ápolása, többek közt a turisták segítése semleges, nemzetközi nyelven. Az alkotó Zamenhof, aki a tizenkilencedik században az Oroszországhoz tartozó, ma ismét lengyelországi *Bialistok* többnemzetiségű városában élt, úgy vélte: Az emberek közötti konfliktusok okai között a nyelvi különbségek is szerepelnek, s ezeket a korlátokat akarta megszüntetni. Nem ő volt az első, akit a nemzetközi nyelv ügye foglalkoztatott. Köztük akár *Descartes*, *Bacon*, *Comenius* nevét is megemlítik a történetírók.

Tény, hogy a *Volapük*, az *Ido* és más mesterséges nyelvkísérletek után az Eszperanto bizonyult maradandónak. Vele a múlt század klasszikus magyar írói közül is sokan szimpatizáltak. Váci nyomdában készültek és kerültek a világ olvasói kezébe az olyan irodalmi lapok, mint például a *Literatura Mondo* (*Irodalmi Világ*). A múlt század kilencvenes éve elején még megjelent a *Hungara Vivo* (*Magyar Élet*). Világhírű eszperantista írónk volt a múlt században élő *Baghy Gyula*, s más tudós személyek.

Az idő azonban nem áll meg. A változás örök. Ahogy *Göncz Árpád* köztársasági elnök válaszolta annak idején a mozgalom támogatását kérő *Sárközi Jánosnak*, a Dunakanyar Eszperantó Klub néhai elnökének: „*Kedves Barátom! Korunk eszperantója az angol.*”

Igaz, de az Eszperantónak is van azért helye a világban. Államalapításnak ugyan nem lenne értelme, de a helyi klubok sokat segíthetnének az idegenforgalom élénkítésében. Például évről évre nemzetközi baráti találkozók szervezésével a saját településükön, színes eszperantó nyelvű programok rendezésével. Fel kéne éleszteni az eszperantisták szunnyadó klubhálózatát. Sok kis településnek is lehetnének bevételei az ilyen sajátos találkozók rendezésével, kitorvén az ismeretlenség sűrű ködéből.

Kiemelt ajánlatnak is tekinthető az Eszperantóról többet is megtudni akaróknak *Horváth Anett Fanni*, andragógia-szakos hallgató szakdolgozata 2011-ből. A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiaiképzős Kar Felnőttképzési Intézetének hallgatója részletes tanulmányt írt a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár Eszperantó Gyűjteményének újjáalakulásáról.

Fejezetei: 1. Az Eszperantó születése. Dr. Zamenhof. 2. Az Eszperantó ez Európai Unióban. 3. Az Eszperantó Magyarországon. Ez a tanulmány is megtalálható a Net-en.

H. TÚRI KLÁRA

versei

Nyelvi barangoló

Öreg barátnőm
 -az utcalakók törvény-általi kitoloncolása
 média-hírével kapcsolatos véleményeként - mondja:
 egyes hivatalok kötelességévé
 is tétetett az említettekről való
 gondoskodás... ! S nekem
 erről két határozószó jut eszembe,
 ill. két össze-tévesztés a
 téma kapcsán.
 A két határozói szócska:
 a "miatt" és a "végett" volnának;
 s ezek össze- /s vissza/ - keverése
 s mindkettő félreértelmezései emellett.
 Továbbá az a két, más-más felekezetű keresztény
 is eszembe jut még
 kiket - bűnösnek is minősíthető módon - illetén
 hibás szóhasználatra szocializált egykoron
 felsőfokú iskolájuk...s így ők - az
 erdélyi "kisebbséggel" szemben
 s a...hajléktalanokkal egyezően másrészt
 - ők mintha...felemásan észlelnék,
 s/hely?/határozatlannak látnák...miért is volnánk
 .../vagyunk/ mi ezen a világon? :
 céltalanul ódöngeni benne, vagy hogy
 otthon legyünk abban? hogy
 ti. ...mi v é g e t t is kell-e-ne
 ma sok szerencsétlenségnek harcolnia,
 s kik s mik m i a t t kerültek
 ők jelenvaló helyzetükbe!
 ...különb' jelentéssel bír a két határozószó; azok elméjében
 kik már otthont s családot veszítettek: ok-
 és célhatározók közt az éles határvonal...már szinte
 magától értetődőnek is tetszhet; az ember...ami,
 vagy aki m i a t t "fedél nélküli" lett, viszont azt
 az okot...ha tisztán is határozza meg az okhatározó/szó/-
 hogy...elkerülni onnan ők... ki- s mi v é g e t t
 szeretnének, azazhogy miféle céllal : már erre
 a kérdésre...tőlük választ várunk hiábavaló lehet,
 - hisz...attól, ki céltalanná lett,
 nem várható többé céltudatos, határozott felelet.

Kik s mik m i a t t jutott vki épp abba a helyzetbe,
 mely miatt hajléktalanná vált /:/ a v é g e t t volna jó

tudnom, hogy segíthessek is a bajbajutotton - /akárha
 épp magamon -?/ Bárha oktalanság volna
 bárkitől s bármi mély
 megnyilatkozást remélni...
 Szent Lélek-sugallat nélkül... - mint kozmoszban két
 párhuzamos egyenes - úgy válik eggyé, mi
 előbb külön kérdés volt s felelet: okozat és ok
 egybemosódik, az okság egyetemes elméletét erősítendő!

- Viszont azt remélnünk: személyes bajaink m i a t t
 hogy sosem kell okolnunk másokat-? oktalanság!-

ám egy még-emberi-színvonal alá süllyednünk a v é g e t t,
 hogy meghalljuk mint okolnak nevezettek csakis másokat:
 hitvány egy áldozat volna, s...úgylehet
 teljességgel célszerűtlen is. De
 hogy e m i a t t /?/ ne érdekeljen,
 mi történt
 azzal...ki korpá közé keveredett
 s ott”megennék a disznók!?”
 - elég azt magamagának tudnia... annak
 ki már az ide vezető síkos utat
 egyszer is megtapasztalta -, hogy
 ...mit kell kerüljön ő a továbbiakban?!?
 s...hogymit és mi végett tegyen,
 az már legyen az ő dolga?- Hm...

Mindenképpen igaz, hogy minden
 magánügyünkön ugyanaz a közös
 megosztottság uralkodhat el, ha
 nem vigyázunk magunkra!

Legfőbb tanulni s tudni-valónk e földön: nem Istenünk
 tervei volnának oka bajainknak,
 - nem Ő m i a t t a történik velünk, ami:
 - Ő a z é r t, a v é g e t t - /célból/ engedi meg
 az ilyes helyzeteket,
 hogy a Tőle kapott szabad akaratot
 erősíthessük általa;

s fontos tudnunk főleg, hogy Ő bennünket-
 mint Teremtőnk
 - nem társadalmonként, ill. nép- s nemzeteként ítél meg,
 sem nem különböztet megítélőn
 senkit fajtája szerint
 - mint ahogy azt tömegpszichózisban, sátáni sugallatra
 képzelnénk-...de egy-
 -é n- e n k é n t veszi számba tetteinket és
 - személy szerint s kivétel nélkül -
 mindannyiunkat...szeretettel kezelve;

s mint azt a Jézus-i példabeszéd
szőlőmunkásaival ama gazda tette
: egyforma mértékkel méri végül a fizetséget.

- Mi azonban? sajnós,
kétezer év múltán is-
míg kötelességeink m i a t t a legritkábban,
annál inkább a jogaink v é g e t t
képzelnék magunknak
igazságos istenséget.

Pedig - nyelvünk romlása
m i a t t
/és/ közérzetünk javítása...v é g e t t -
őszinte, világos, tiszta szavakkal
...”rendezni végre közös dolgainkat”
ideje volna már! Legalább
egy-egy gyermeki “MIÉRT” erejéig
:ok- s célhatározót egybevonván...
ha
közelednénk egymáshoz!-

Párbeszéd nélkül a magyar ember
az Ő Országát soha el nem érheti!
A valóság ez, és minden más pusztá ábránd. Ám még ez is
- megbocsáttatik...
Krisztus, az Emberfia örök áldozatának hála:
- akik m i a t t
kétezer évvel ezelőtt azt be kellett mutatnia -,
...a halandók üdvössége v é g e t t .

S e v é g e t t - mint a lelki szegények
- Jézus Krisztustól, a mi Urunktól,
és Jézus Krisztusért, a mi Urunkért -
...fogadjuk szeretettel hát
e...m i a t t unk, de v é g e t t ünk lett áldozatát!

VALAKI ODA-ÁT

Valaki Oda-át
Penget egy citerát
Testében semmi lelkében erő
S fölötté fehér fényfelhők
Tündökletes Lélek-Világ
Benne a legszebb muzsikák

Oda-át a jók békélni igyekeznek
Egymással ők sosem perlekednek
Nekem talpon maradnom ide-lent kell még
Melyhez nagynéha jót tennem nem elég
S e naptól Oda-át lett eggyel több az igaz
S idelent eggyel kevesebb már az

Citerás-körökben legfénylőbb glóriás
Halálig hű jó Pribojszky Mátyás
Mikor kísérte a sírba maga-magát
Szomorúfűzfához kötötte ő lovát
S láttatok-e gyöngé violáját
Vele hogy messze útra indulna
Mikor segítette az elkötött lóra

Kit az isten mind a két kezével áldott
Te kedves lélek te hű barát ott
Oda-át pendítve kincses citerád
Hallgatni lelkes lélek-muzsikád
Ha Köréd gyűlnek majd az angyalok
Kell hogy engem is odavárjatok

Tudom megvigasztal égi citerád
Magából ha végkép kivet e világ

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A KENYÉR

Zámbó Lajos bosszúsan csapott a levegőbe, amikor a kis szatócsboltot zárva találta. Pedig loholt, hogy még nyitva legyen! Most mit fog vacsorázni? A legközelebbi üzlet vagy hat villamosmegálló... ha lenne villamos! De itt a város szélén? Így is másfél órájába került, amíg hazakutyagolt. Akkor volt buta, amikor a vagonkirakás előtt nem vett valami harapnivalót, most rághatja a szája szélét, ráadásul éhesen képtelen elaludni.

Hosszasan káromkodott, leátkozva a csillagokat is az égről; ha valaki hallja, bizonyára beleborzong, olyan rettenetes szavakat használt. A végén oda lyukadt ki, ahová mindig: ha legalább egy kocsmá lenne, ahol jól leihatná magát.

Megakadt a szeme egy furcsa alakon, ott állt tőle alig tíz méterre, a villanyoszlopnak támaszkodva. Lajos megütközve bámulta: hát ez honnan az ördögből keveredett elő ilyen hirtelen?

Az bizonyos, hogy az imént még nem volt ott. Akár meg is esküdne rá.

És hol volt eddig? Sehol egy fa, bokor, ami mögé bújhatott volna, de miért is tenné? Szerencsétlen, aligha kell attól tartania, hogy kirabolják: kabátja rongyos, ráncos öreg arcát több napos borosta ékteleníti, elhanyagolt és messziről érezni, hogy napok óta nem mosakodott. Nyilvánvalóan kukázó az istenadta, csak az a rejtély, miért éppen *itt* kukázik, ahol se közelben, se távolban egy fia szemetest sem találni.

Az ismeretlen zsebrevágott kézzel csúfondárosan mosolygott Lajosra, szeme huncutul villant. Egy ideig farkasszem néztek, aztán Lajos vállat vont: szórakozz öreganyáddal, gondolta. Már el akart menni, amikor az idegen megszólította:

- Mi van, haver? Éhesek vagyunk?

Lajos alapján véve jámbor ember volt, nem ártott szándékosan a légynek se. Az öreg csavargót se akarta szó nélkül faképnél hagyni, ezért engedékenyen megjegyezte.

- A francba!... Idáig melóztam, most éhes vagyok, mint a farkas. Valami kaját akartam venni... akármit...

- Miért nem vettél az állomáson? Mielőtt rámolni kezdtétek a vagon?

- Mert hülye voltam... - kezdte mondani Lajos, amikor ráeszmélt: hogy tudhatja ez az ember, hogy ő vagon pakolt? Meg is kérdezte:

- Honnan veszi az állomást?

- Nem mindegy? - vigyorogott a öregúr. - Mit számít az? A lényeg, hogy tudom. Szóval...? Hogy is állunk ezzel a kajaüggyel?

- Sürgettek a srácok és azt hittem, hamarabb végzünk. És maga mit csinál itt?

- Tegezz nyugodtan, haver, én vagyok az idősebb. Mit akartál venni?

- Nem is tudom... Kenyeret?...

- Hiszen nincs otthon semmi hozzá.

Lajos meghökkent. Tényleg nincs. Na jó, de hogy a fenében tudhatja mindezt róla a pasas? Utána szimatolt?

- Azért akad egy s más... - kezdte mondani kényszeredetten mosolyogva, de az öreg megállította:

- Ne játszd meg magad, Lajos, nincs neked az égvilágon semmid. Még egy valamire való barátnőd, vagy szomszédod sincs, akitől kérhetnél. Egész éjjel rághatod a falat, mert éhesen nem tudsz elaludni, a gyomorfekélyed meg már most is úgy fáj, hogy úgy érzed, beledöglesz.

Zámbó eltátotta a száját a meglepetéstől. Minden szó igaz volt. S még a nevét is tudja!

- Honnan a jó francból ismer maga engem?

- Én? Sehonnan. Soha életemben nem találkoztál velem. Igaz, nem is kerestél.

- Miért, kellett volna?

- Hát... Mindenesetre, most nem itt tartanál. Nem zavar el az asszony, nem kerülsz annak idején dutyiba, s nem kéne a szeméttelen egy ócska kalyibában meghúzni magad, lenne rendes otthonod, családod. De beszélhettem én neked!

- Maga? Hiszen most mondta, hogy sosem találkoztunk.

Az ember dőcögve nevetett, mintha remek viccet hallana.

- Én azt mondtam, pajtás, hogy *te* nem találkoztál velem, de azt nem, hogy én se veled. Nem érted, mi? Nem baj, majd egyszer megérted. Szóval kenyeret akartál venni?

- Igen... igen azt - dadogta Lajos libabőrösen.

- Nesze! - mondta az idegen és a háta mögül egy két kilós veknit vett elő és átnyújtotta. - Ez elég lesz sokáig. Tovább, mint gondolnád. De úgy vigyázz, hogy ez az utolsó alkalom, hogy segítsek rajtad.

Kóstold meg - tört le egy kis darabot a végiből. - Jól fog esni. Na vedd már el, ne kéresd magad!

Zámbó Lajos bizonytalanul megfogta a veknit és a letört darabkát a szájába tömte. Soha életében még ilyen finomat nem evett! Puha volt, langyos, foszlós, s tisztára olyan, mintha kolbászt is harapott volna hozzá. Értetlenül nézte a különös ízű kenyeret, aztán odafordult, ahol az ember állt, hogy megköszönje, de legnagyobb döbbenetére az eltűnt, mint a kámfor.

Még ilyet! Bújócskát játszik az öreg?

Lajosnak végigfutott a hátán a hideg. Mi folyik itt? Ki volt ez az ember és hová lett? A képzelete marhaskodik vele...? Hülyeség, hiszen a kenyér itt van a kezében, a szája is azzal van tele, csak az ember hiányzik. Nem is tud hová elbújni, egy árva bokor sincs a közelben.

- Hé! - kiáltotta remegő hangon. - Hol van? Ne viccelődjön itt velem... - de válasz sehonnan sem érkezett. Toporgott még egy ideig, aztán vissza-visszanézve elindult haza.

A kenyér nagyon jólesett és a gyomorfájása is elmúlt tőle. Eszegetni kezdte, gondolván, olyan mindegy, hogy az úton fogyasztja el, vagy otthon, igaza van az öregnek, más úgy sincs hozzá. Lassan lépkedett, volt ideje bőven, egy-két napig most nem kell menni melózni, mert nincs hova. Ha valami mégis adódna, a srácok majd szólnak. Befalta azt, ami a kezében volt és még egy hatalmas adagot leszakított.

Tulajdonképpen már nem is érzett éhséget, csak a kenyér különlegesen jó ízét élvezte.

Amikor újabb darabot tört magának, akkor érte az igazi meglepetés:

A kenyér ugyanakkora volt, ahogyan az ember átnyújtotta, egy morzsányival sem lett kevesebb, pedig legalább a felének hiányoznia kellett volna.

A háta borsózdott, ahogy a kenyérré bambult. Még mindig langyos volt, mint amikor először a kezébe vette. Hogy lehet, hogy nem hűlt ki? Óvatosan leszakított egy maréknyit és rágni kezdte, s közben a kenyérré figyelt, mi történik. A letört rész most hiányzott belőle. Ezek szerint mégsem történt csoda? Hátrafelé nézett, amerről jött, talán meglátja a titokzatos idegent, de sehol senki nem mutatkozott.

Pillantása a kenyérré vetődött... és kis híján felordított ijedtében:

A vekni visszánövekedett eredeti méretére!

Semmi kétség, a kenyér, akármennyit eszik belőle, nem fogy. Valami érthetetlen módon visszánő, amit letör belőle. Akkor hát mégiscsak csoda? S az idegen egy varázsló?

A lakásban - ha ugyan annak lehet nevezni a rozsdás autóbusz-karosszériát, amit a szeméttelen fedezett fel és rendezett be magának, hullámpapír-rétegekkel tömve be az ablakokat - sokáig ült és erőlködve próbálta felfogni a történeteket. A legfontosabb: tisztázni kell, ki volt az idegen? Ismerhette őt, ez nem lehet vitás, különben miként tudna róla annyi mindent? Lajos viszont az életét merte volna feltenni, hogy még sosem látta az öreget.

S valamiképpen mégis mélységesen ismerősnek hatott.

Forgatta a kenyeret, amely ugyanúgy kellemesen langyos maradt, csak a végéről hiányzott az idegen által letört kicsi darabka, egyébként semmit nem fogyott. Hirtelen ötlettől hajtva nagyot harapott a kenyérből és szinte rágás nélkül nyelte le. Harapott és nyelt, harapott és nyelt, de a kenyérré képtelen volt versenyezni: még le sem küldte a falatot, az máris visszanyerte iménti formáját, sőt már teljes, felvágatlan veknit tartott a kezében. Késsel szelt egy vastag szeletet, de a kenyéren nem tudott kifogni: szempillantás alatt ismét egészségre változott.

Kitört rajta valamiféle téboly és tépte, marcangolta, a késsel össze-vissza darabolta a veknit, de bármit tett vele, a mozdulat véget se ért, már ismét egészben volt.

Legalább másfél kiló kolbász ízű kenyeret habzsolt be. Máskor, ha csak egy vékony szeletkét majszolt el, nyomban jelentkezett a fekélye és a gyomorégés, következhetett a szódabikarbóna. Most semmi...

Kutya baja nem volt, viszont annál szomjasabb. Sör persze nincs, mérgeződött, megitták múltkor a haverok az utolsó üveggel is, kénytelen lesz a kannából inni állott vizet, hacsak nem akar kilométert gyalogolni a legközelebbi csaphoz.

Már az első kortynál légszövére szaladt a folyadék, alig tudta felköhögni: a kannában sör volt! A legfinomabb pilseni sör. Hirtelen azt gondolta: még jó, hogy nem konyak! Jól berúgna itt... de a következő pillanatban máris mennyei konyak illata csapta meg az orrát, s amikor belekóstolt, bizony, konyak jött az ócska, horpadt bádognakából.

- Megőrültem! - suttogta halálra váltan. - A sok meló meg a pia elvette az eszemet. Ez nem lehet igaz! Csodák nincsenek. De hogyan lehetne a végére járni, mi az igazság?

Úgy döntött, kísérletezni fog.

- A kannában legyen tej! - mondta és beleborzongott, mert utálta a tejet. Mindegy, kibírja. Kortyolt egyet: *a kannából tej folyt!* Frissen habzó, meleg tej. Kiugrott a kalyiba elé és hagyta, hadd folyjon ki az összes tej, kell a fenének - de a kanna sehogy se akart kiürülni, pedig már valóságos kis tó fehérlett körülötte.

- Aha! - kapott észbe. - Lehet, hogy ez is olyan, mint a varázskenyér, sosem fogy ki? Jó, hát akkor legyen mondjuk... vörösbor! - s a kannából azon pillanatban vörösbor ömlött, vastag, sötét sugárban. Megkóstolta: a legnemesebb egri bikavért itta. Húha! Gyorsan lenyelt vagy két litert nagy szomjúságában. Ennyi sör, konyak, s most rá ez az erős bor... hihetetlen! Máskor a negyedétől is merevrészeg lett volna, most még csak mámorosságot sem érzett. Úgy látszik, ettől nem lehet berúgni, akár mennyit is vedel belőle az ember, pedig van ereje.

Visszament a kalyibába. A kenyér ott illatozott, ahol hagyta, azonmód langyosan és egészben. Letette maga mellé a kannát és megint gondolataiba mélyedt. Hát igen, csoda történt, bármilyen képtelenségnek is hangzik. Kérdés, szabad-e ezt másnak megtudnia? Ha eldumálja, azonnal ellopják tőle a kenyeret is meg a kannát, ha viszont hallgat és befogja a száját, talán soha többé nem lesz gondja enni-innivalóra.

- Igen, hallgatni fogok, mint a csuka! - határozta el.

Most már jó lenne aludni, mert reggel korán fog kelni, hogy legyen ideje mindent alaposan még egyszer átgondolni és tovább kísérletezni.

Ahogy ezt kimondta, szemei azonnal lecsukódtak és aludt, mint a mormota. A megoldás álmában jutott eszébe. Látta magát, amint kenyeret és italt osztogat a rászorulóknak, s olyan béke és boldogság áradt szét a lelkében, hogy sírva fakadt.

*

A Körút és a Dob utca sarkánál kisebbfajta csődület keletkezett, amikor egy hang azt kiáltotta:

- Hé, emberek, aki éhes, vagy szomjas, az jöjjön ide hozzám! Figyelem, bárki kaphat kenyeret és olyan italt, amelyet akar. Lehet jönni, kérem, s ne tessenek tolongani, jut mindenkinek mindentől!

A pesti járókelők kíváncsisága nem ismer határokat. Kis asztalka mögött Zámbo Lajos állt, egyetlen vekni volt előtte, az is egészben, meg egy ütött-kopott bádognakanna és papírpoharak.

- Milyen szendvicset kér, mama? - kérdezte egy töpörödött kis öregasszonytól, aki elsőként furakodott az asztal közelébe. Reklámszatyorjából mindenféle kacsatok álltak ki, látszott, hogy ő is olyan igazi kukázó féle.

- De hiszen nincs magánál semmi, csak ez a kenyér.

- Ne törődjön vele, azt mondja meg, mit kér és megkapja. És hogy mit akar inni hozzá. A többit bízsa rám.

- Jó szöveg - mondta fogatlan szájával vigyorogva a néni. - Akkor kérek téliszalámis kenyeret és forralt bort. De jó meleg legyen ám! Sok cukorral és fahéjjal.

- Olyan lesz - mondta Lajos. Késével szelt egy jókora karéjt a kenyérből, a kannából gőzölgő forralt bort öntött egy pohárba és átnyújtotta az öregasszonynak.

- Elég lesz, néni? Kóstolja meg, ízlik-e?

A néni csámcsogva kezdte majszolni a kenyeret és felkiáltott meglepetésében:

- Szűz Anyám, ez tényleg jó. És a bor!...

- Nekem is! Nekem is! - jött meg a kíváncsi tömeg kedve.

Egy kisgyerek kakaót kért. Lajos gondolkodás nélkül öntött. Mások jéghideg üdítőt akartak, vagy éppen francia pezsgőt, Lajos őket is kiszolgálta, közben szelte a kenyereket megállás nélkül, kinek-kinek óhaja szerint. Furcsa módon senkinek sem tűnt fel, hogy mindenféle ital ugyanabból a horpadt kannából folyik, s hogy egyetlen kenyérben szalad a bicska, az emberek csak ettek és ittak, egymást lökdösve, éhesen, fuldokolva.

- Elég volt, ennyi volt, nincs több! - harsogta Zámbó Lajos, de a tömeg nem könnyen hagyta magát lerázni, még sokáig kísérték a körúton, míg végül kénytelen volt beugrani egy arra kószáló taxiba.

Egyetlen sarkot ment, mert többre nem futotta pénzéből. A taxis savanyúan nézett rá.

- Hát ez nem volt egy nagy fuvar, öregem.

- Sajnálom, nem akartam átverni - válaszolta őszintén Lajos. - Nincs több forintom. Akar egy szelet friss, meleg kenyeret és kávé?

- Miért ne? - vont vállat a taxis. - Ez lesz a borraivalóm. Honnan veszi a kávé?

- Nem mindegy magának? - morgott Lajos az orra alatt és leszelt a taxisnak egy szép nagy karéjt. - Van pohara? Adja ide... - és csodálatos illatú, forró feketével öntötte tele a kannából.

A taxisnak kocsányon lógtak a szemei.

- Mi a francnak hord magával ennyi kávé? - kérdezte. Csodálkozásában hangosan csuklott. - Hé, öntene még egy adaggal?

*

A metró lejárataánál vak koldus nyöszörögte a szövegét:

- Isten fizesse meg, Isten fizesse meg...

Valaki halkán megkérdezte tőle:

- Nem vagy éhes, apuskám? Vagy inkább innál valamit?

A koldus fekete szemüvege mögül titkon a kérdezőre pislantott. Hát persze, hogy nem volt vak. Jól látta, hogy magafajta, elhanyagolt külsejű alak áll előtte, hóna alatt veknival, kezében horpadt bádoggannát tart. Aligha lehet rendőr, vélte, ezért ugyanolyan halkán válaszolt.

- Van valami kajád, pajtás?

- Attól függ, mit szeretnél.

A koldus röhögött.

- Ma van a születésnapom. Legyen mondjuk ropogós malacsült, hozzá hideg sör. Hé, hová tűntél, haver? És a kaja? Azzal mi lesz?

Lajos csak úgy elmentében szólt vissza:

- Nézz a hátad mögé, haver!

A koldus csodálkozva fordult meg és egy szelet kenyeret látott, mellette nagy papírpohárban habzó sört. Amikor beleharapott a kenyérbe, csodálkozva ízlelgette: teljesen olyan volt, mintha igazi malacsültet enne és a sör is finom volt, jéghideg.

*

Zámbó Lajos a Városliget egyik padján ült és megpróbálta rendezni magában a történeteket.

Mindenekelőtt, ki volt az idegen férfi? Hogy nem közönséges ember, annyi szent.

- *Szent?* - villant fel agyában a szó. Lehet, hogy tényleg szent volt, esetleg egy angyal? Marhaság, legyintett magában, angyalok csupán mesékben és a papok képzeletében vannak, nem szaladgálnak csak úgy, s ha mégis, szárnyuk van, nem ócska göncökben járnak, mint a tegnapi esti pasas. No mindegy, ezt már úgyse fogja kideríteni soha.

Mit csináljon a csodakenyérrel és a kannával?

Mi lenne, ha mondjuk nyitna egy standot, ahol kenyeret és italt árulna? Ha jönnek a zsaruk, lelécel, vagy őket is megkínálja. Mi történhet? Ezért nem csukhatják le, legfeljebb elzavarják. S akkor mi van?

Mellette egy kőasztalnál néhányan kártyáztak, odaballagott hozzájuk.

- Figyelem, emberek, nem akarnak egy szelet finom zsíros kenyeret fröccsel, vagy sörrrel? Olcsón adom, egy adag tíz forint.

- Jó, adjál - morogta oda se figyelve az egyik zslugás. Félelmetes izmok dudorodtak fekete atlétatrikója alól - Ne, itt a pénzed. És adjál sört.

Lajos levágott egy szeletet, öntött a kannából. A zslugás nagyot harapott a kenyérbe és felüvöltött:

- Te rohadék! Majdnem kitörött a fogam! Kőből van ez a kenyér? És a sör is bűdös, poshadt. Mi a francot adtál nekem? Meg akarsz mérgezni? Agyonverlek...

Lajos döbbenetesen húzta el a csíkot. Hát ez hogy lehet? Eddig senkinek nem volt panasz, miért éppen most romlott el a minőség? Ráadásul a vekniből hiányzott a levágott rész, nem nőtt vissza, mint eddig. Biztos távolban leült egy padra és tenyerébe hajtotta a fejét.

- Gondoljuk végig! - nyugtatta önmagát. - Valami okának kell lennie. Nézzük csak...! Azt nem lehet mondani, hogy drágán akarta adni. Tíz forint manapság nem pénz...

- Akkor is pénz! - csapott le rá valahonnan egy dörgő hang. Ijedten kapta fel a fejét, de nem látott senkit. - *Hallucináltam? Vagy megint az öreg heccelődik?* - nézett körbe gyanakodva. Óvatosan megkóstolta a kenyeret: jó volt, mint eddig és a sör is jóízű, hideg. Akkor ez csak véletlen lehetett, vagy a zslugás hülyéskedett. Fogta magát és egy másik betonasztalhoz lépett.

- Hé, akar valaki kenyeret és sört? - kérdezte. - Tíz forintért annyit kap, amennyi belefér.

- Ide velem! - mondta egy micisapkás kövér kártyás, s közben kevert és osztott. Lajos levágott egy tisztességes karéjt, odanyújtotta, de a sörre már nem maradt ideje. A micisapkás őrzöngve ugrott fel és torkaszakadtából ordított:

- Szétverem a pofádat! Követ adsz nekem? Azt akarod, hogy lenyeljem a protézisemet?

Lajos rémülten menekült. Mázlija volt, a többi kártyás visszafogta a feldühödött kövért, azt hitték, jó balhé az egész. Újabb próbát tett. A következő asztalnál azzal kezdte:

- Figyeljetek, haverok, van klassz kenyerem és a kannám tele hideg sörrrel. Ki kér belőle? Nyugi, ingyen adom.

Persze mindenki kért és kapott. Két pofára falták a kenyeret, itták a sört, senkinek nem volt panasz.

Lajos halkán megjegyezte:

- Azért idenyomhatnátok néhány forintot, hogy legyen villamospénzem... - de alig hogy kimondta, máris meglötytyedt a sör, megkeményedett a kenyér a szájakban és Lajos kezdhette elölről a menekülést. - Jó, jó, nem kell a pénzetek, csak zabáljatok, fulladjatok meg tőle! - ordította vissza és szedte a lábát, mert a zslugások igencsak dühösnek látszottak.

- A dolog egyértelmű - suttozta maga elé, amikor kellő távolságba került. Leheveredett egy bokor alá és ott tűnődött. Ha pénzért adja, a varázslat megszűnik és az így adott kenyér nem is pótlódik újjá. A vekniből már hiányzik egy negyednyi rész és a kanna is könnyebb. Pénzteni tehát nem lehet belőle. Mi tegyen, hogyan húzzon hasznot az egész históriából? Azt még egy szent sem kívánhatja, hogy kiálljon a sarokra és kenyeret, italt osztogasson ingyen. Hülyének néznék és elvinnék a mentők, vagy a rendőrök.

Márpedig nem látott semmilyen más lehetőséget.

*

Innentől kezdve megváltozott Zámbó Lajos élete. Hol itt, hol ott tűnt fel, hangos szóval kínálva kenyerét és a különféle italokat, sört, bort, narancslevet, tejet, kakaót, kávét. Különösen a Moszkva teret látogatta sűrűn, ott ácsorogtak a munkára várók, magyarok, románok, örökké éhesen és szomjasan. Lajos, mint egy jószágos misszionárius osztotta a kaját, morcosan, kedvetlenül, mert legbelül dühítette, hogy jószereivel meg se köszönik, pénzt meg nem mert se kérni, se elfogadni.

S a kenyér nem fogyott, ellenkezőleg, időközben visszaalakult egész veknivé, pedig jóllakatott százakat, ezreket, és a kannából is bőséggel, szinte állandóan folyt az innivaló. Már úgy várták, mint a messiást, reggelente hosszú sorok álltak, kezükben bögrével, apró fazekakkal. Voltak, akik még haza is vittek a családnak. Lajos nem bánta: jut is, marad is.

Lajos váltig nem értette: hogy-hogy senki sem kérdezi meg, miért nem fogy el a kenyér, ürül ki a kanna? Ezzel szemben tapasztalnia kellett, hogy fokozódó tisztelet veszi körül, az emberek áhítatos arccal

köszöntik, még olyanok is akadtak, akik egy-egy óvatlan pillanatban megcsókolták a kezét. Ilyenkor zavarba jött és tiltakozott, de nem igazán tudott mit tenni ellene. S amikor önmaga legnagyobb döbbenetére egyszerű kézzel az első ízben gyógyított meg egy születése óta járó nem tudó, csípőficamos nyomorékot, majd egy vak embernek visszaadta a látását, már a televízió is kivonult, hogy bemutassa a csodát a nagy nyilvánosságnak.

Zámbó Lajos nem örült, jobban szeretett volna ismeretlenül jótékonykodni. Lelkében is alapos változáson ment át. Észrevétlenül abbahagyta a káromkodást, tekintete meglágyult, arcára jóságos kifejezés ült ki, akár azt is mondhatnánk: Lajos megszépült, belülről - kifelé. Esténként már nem járt haza a kalyibájába, mert túl messze volt és nem akart időt veszíteni, inkább hol itt, hol ott húzódott meg, aluljárókban aludt, a metróban, egy ligeti padon, vagy valamelyik híd alatt. Gyomorfekélyének nyoma sem maradt és soha életében nem érezte ilyen egészségesnek és boldognak magát.

A tévéadás óriási port vert fel. Szinte másról sem beszélt az ország és attól kezdve mindenki látni akarta a csodatévő csavargót, aki a főváros nyomorultjait eteti és itatja teljesen ingyen. Elterjedt, hogy nem csak testileg lakatja jól a szerencsétleneket, hanem azok, akik ettek a kenyerekből, ittak az italából, valamiképpen lelkileg is furcsa változáson esnek át: ahol Lajos megfordult, ott megszűntek a verekedések, a lopások, balesetek, az emberek szelídebbekké, türelmesebbé váltak és békések, mintha a kenyér és az ital nem csak testileg, de lelkükben is jóllakatta volna az éhezőket. Hogy igaz volt-e a szóbeszéd, senki sem járt utána, az viszont tény, hogy a furcsa ételnek gyógyító hatása volt: elég volt egy falatot, egy kortyot lenyelni, mindenféle testi panasz megszűnt, mintha elfűjták volna. A tévések vagy tíz ilyen hihetetlen esetet mutattak, s a nézők, bár hitték is meg nem is, egyik ámulatból a másikba estek.

Lajost nem érdekelte a műsor, de a véletlen úgy hozta, hogy mégis meglátta önmagát. Egy műszaki üzlet előtt ment el éppen, amikor a kirakatban lévő színes tévén megpillantotta a kenyérré várakozók hosszú sorát. Megállt és nézni kezdte, mert elfogta a kíváncsiság: vajon látszik-e, hogy ugyanabból az egyetlen vekniből szeli végtelen mennyiségben az adagokat, és a kanna se ürül ki?

Az operátor először a kenyeret mutatta közelképben, majd a kannára úsztatott, ami arany színben tündökölt, s csak ezután nyitott totálra. Amikor végre megjelent a képernyőn az ő osztogató alakja, felhördült a megdöbbenéstől: nem saját arcát látta, megszokott gönceiben, hanem az ismeretlen csavargót, akitől a kenyeret kapta. Az idegen mintha észrevette volna, kinézett a képből és barátságosan integetve, kedvesen rámosolygott Lajosra, aztán folytatta a kenyérosztást. Fokozatosan lehámlott róla az ócska gúnya, testét hófehér lepel borította, megnyúlt arca körül hullámos szakáll nőtt és a fején furcsa, glóriában ragyogó töviskoszorú bontakozott ki a semmiből. Arcáról eltűnt az iménti mosoly, helyébe valami lélekbemarkoló szelídség, jóság lépett, szemei fénylőn sugároztak, s csak adta, adta a kenyeret és az italt, az emberek pedig csöndben, lehajtott fővel álltak körül, senki sem tülekedett, mindenki nyugodtan várta a sorát. Úgy tűnt, mintha a tömegeből kimagasló, fehér lepelbe öltözött alak nem is a kenyeret, hanem saját karját szelné karéjokra, s már a vörös bor sem a kannából folyik, hanem valahonnan az ereiből.

Lajos földbe gyökerezett lábbal nézte: tényleg *Ő* lenne az?

Nem bírta tovább nézni a televíziót, gyorsan továbbment és egy másik kirakatüvegben hosszasan szemlélte önmagát, de semmi különös nem fedezett fel. Ugyanaz a régi, törődött, gyűrött arc nézett vissza rá, legfeljebb az időközben megnőtt szakáll volt új és a ruhája lett szakadtabb.

Hogy lehetséges, hogy a tévében mégis az a *másik* látszott? De legfőként: *hogyan ezt idáig senki sem vette észre rajta kívül?*

*

Lajos nem tehetett mást, mint folytatta az önkéntes missziót. Valami hajtott, üzte, hogy ne hagyja abba, mert tudta, sokan, egyre többen várják, s ő nem akart csalódást okozni a szegényeknek.

Ezen a napon ismét a Ligetet választotta színhelynek. Óriási tömeg vette körül, mint újabban mindig. Lajos szorgalmasan szelte a kenyéradagokat, mindenkinek olyan ízűt, amelyet kért. Bort is adott, és az ő legjobb borától sem lehetett berúgni, hiába ivott meg valaki akár több liternyit is. Időnként bekapott egy-egy falatkát, felhajtott egy korty italt, de ezzel is felhagyott, mert az eddig türelmesen várakozó

tömeg rögtön tiltakozásba és pfujolásba kezdett, mintha attól tartanának, hogy eleszi, elissza előlük az ételt, így kénytelen volt egész nap éhezni és szomjazni, hogy ne okozzon megbotránkozást.

Szemüveges, alacsony fiatalember került eléje, kezében papír és ceruza.

- Elnézést, Mester, én nem enni akarok. Újságíró vagyok és interjút szeretnék készíteni önnel a lapomnak, ha lesz egy kis ideje. Remélem, nem utasít vissza.

- Rendszerben van - mondta Lajos, nem éppen kitörő örömmel. - De aligha tudok érdekeset mondani magának, mert én se értem, mi történik, én csak kiosztom a kenyeret és az italt. Muszáj szemüveget viselnie?

- Igen, különben az orromnál sem látnék tovább.

- Jöjjön közelebb - hívta Lajos és megsimogatta az újságíró szemét. - Dobja el azt a vacakot, nem áll jól magának. Na, ugye, hogy nincs semmi baj a szemével?

A fiatalember hüledezve nézett maga köré és sírva fakadt.

- Istenem, látok! Szemüveg nélkül tökéletesen látok! Csoda történt! Hé, emberek, csoda történt! A Mester meggyógyított. Ezt fogom megírni!

S valóban megírta.

Másnap megjelent a cikk *A Mester köztünk jár!* - címmel, amit átvett a teljes hazai sajtó, politikai és világnézeti hovatartozásuk szerint gúnyolódva, vagy vallásos megközelítésben. Mindenki a titokzatos Mesterről beszélt, ő lett az első számú szupersztár, aki gyógyít, ételt, italt ad a szegényeknek és mindenféle csodákat művel. Legendák születtek, melyek szerint már halottakat is feltámasztott, amputált végtagokat növesztett ki pusztá érintésével. Küldöttségek keresték fel, hogy látogasson el falujukba, városukba, intézetükbe, kisgyermekeket hoztak, hogy áldja meg őket, jöttek a betegek, a nyomorékok, olyanok is, akiket hordágyon cipeltek, mert már jártányi erejük sem volt és Lajos senkit sem utasított el, mindenkire volt egy jó szava, egy simogatása, s az emberek örültek és letérdelve énekeltek. De közben kiürültek a mozik, a kocsmák és a templomok, mert mindenki a Kenyérosztó Mesterhez akart zárandokolni - így nevezték Lajost a köznyelvben.

Hogy ki ragasztotta rá ezt a fellengzős nevet, örök rejtély maradt.

Mindenesetre, ez volt az a pont, amikor a Hivatal közbelépett.

*

Két rendőr kísérte be Zámbo Lajost, a letartóztatásakor. Szorosan fogták a karját, autóba ültették, az egyik még a revolverét is előkészítette, a másik a bilincsel hadonászott.

- Figyelmeztetem, ne próbáljon megszökni.

- Eszem ágában sincs! - mondta Lajos. Félelmében moccanni sem mert, nemhogy szökést megkísérelni. Még soha nem ült rendőrautóban.

Hatalmas és rendkívül rideg irodába vezették. Egy szigorú arcú, magas termetű ezredes fogadta, szeme úgy villogott, mintha lőni akarna vele. Rajta kívül még egy gépirónó és három markos nyomozó tartózkodott az irodában. Meg se mukkantak egész kihallgatás alatt, a szemüket azonban egy pillanatra sem vették le a gyanúsítottól. A sarokban akkora pálmá díszlett, hogy egy kisebb család ellakhatott volna alatta. Az ezredes nem ültette le Lajost, hanem lassan körbejárva, mint tigris az áldozatát, gorombán ráivallt:

- Hogy hívják?

- Zámbo... - vágta magát vigyázzba ijedten Lajos.

- Na, ne színészkedjen. Az *igazi* nevét kérdeztem. És ne pattogjon itt, mint a bolha.

- Ez a nevem, Zámbo Lajos. A személyi igazolványom...

- Szóval nem akar vallani. - állapította meg haragosan a tiszt.

- Mit valljak? - kérdezte kétségbeesetten Lajos. - Én se értem ezt az egész históriát. Egyik este mentem haza... - és elmesélte találkozását az ismeretlen férfival, őszintén, kihagyás nélkül, de kihallgatója egy szavát se hitte el. Inkább tovább faggatta, a hangulat kezdett egyre fenyegetőbbé válni. A három nyomozó közelebb lépett és ujjait ropogtatták.

- Azt is tagadja, hogy gyógyított?

- Én nem gyógyítottam, kérem, hanem valahogy maguktól gyógyultak meg az emberek. Éppen csak,

hogy megérintettem őket.

- Milyen végzettsége van? - kérdezte az ezredes.

- Nekem? - emelte égre a szemét Lajos. - Három tánciskolám meg egy faiskolám. Négy elemít jártam, mert korán melózni kellett. A fater...

- Maga nagyon vicces fiú. Na, majd elveszük a kedvét a tréfálkozástól. - Odafordult a gépirónőhöz. - Jegyezze: megállapítom, hogy a gyanúsítottnak nincs diplomája, mégis orvosi tevékenységet folytatott, vagyis kuruzsló. - Ismét Lajoshoz beszélt: - Látja ezt sebet a kezemen? Tegnap véletlenül megvágtam. Gyógyítsa meg. Megérintheti, vagy azt csinál, amit akar, de gyógyítsa meg.

Lajos megfogta a főnök kezét és megsimogatta a sebet, de meglepetésére az nem tűnt el, mint eddig mindig.

- Nem értem... - motyogta megsemmisülve. Ha most lebóg ezek előtt, akkor alighanem lecsukják. - Szabadna még egyszer?

- Tessék! Meg is csókolhatja.

A seb azonban ott maradt, akárhogy, akármivel is próbálkozott a kínos zavarban kapkodó Zámbó Lajos.

- A kuruzslás ténye ezennel bizonyítva van. - jelentette ki az ezredes. A három nyomozó kihúzta magát és készenlétbe helyezték a bilincset. A rendőrök a gumibotjukkal kezdtek játszadozni. - Nézzük az etetést. Mutassa a vállalkozói engedélyét.

- Miféle engedélyt?

- Szóval nincs. Nem is hallott arról, hogy ilyen létezik? Öntsön ebbe a pohárba bort.

Lajos fogta a kannáját és önteni próbált, de a kanna üres volt, száraz, sőt valamiféle homokszerű por szállingózott belőle, némi pókhálóval keveredve. Lajos nagyon megdöbbsent.

- Az imént még... folyt belőle minden... - dadogta kétségbeesetten.

- Ez igaz - szólt közbe az egyik rendőr -, saját szememmel láttam.

- Magát senki sem kérdezte - ripakodott rá az ezredes. - Fogalma sem lehet a szemfényvesztésről.

Inkább nézzük a kenyeret. Tessék, itt ez a kés, vágjon le egy szeletet.

Lajos erőlködve nyomta a kést a kenyérbe, de az, mintha vasból lett volna, kicsorbította a kés élet. Az irodában lévők diadalmasan felkiáltottak.

- Még csak nem is rendes kenyér!

A rendőrök értetlenül néztek össze, de szólani egyikük sem mert. Nincs félórája, hogy látták, amint a pasas könnyű mozdulattal, egy vékonyka bicskával guszpusos szeleteket metszett a kenyérből, az alacsonyabb rendőr meg is kóstolt egy falatkát: egyszerűen letörte az egyik ember adagjából. Finom volt, mintha az anyja sütötte volna.

- Elnézést kérünk, ezredes úr, - szólalt meg végre az őrmester -, de itt valami nem stimmel. Talán ez nem ugyanaz a kenyér és ez egy másik kanna. Mi magunk láttuk, hogy...

- Már kértem, hogy ne kotyogjanak közbe! Maguk ehhez nem értenek. Veszedelmes szélhámossal van dolgunk. Vezessék be a tanút.

Sunyi képű, fiatal férfit tessékeltek be az ajtón. Lajos emlékezett az arcára, minden nap ott állt az elsők között, rengeteget tudott enni és inni. Bárhova ment, ez a férfi a nyomában volt. Még a nevét is tudta... hogy is?... Ja persze, *Hudás*. Nem mindennapi név. Lehetetlen, hogy ő jelentette volna fel. Mi oka lenne rá?

- Kínálja meg az urat egy falat kenyérral és egy korty borral. - rendelkezett az ezredes.

Lajos odanyújtotta a kenyeret.

- Nesze - mondta -, egyél. Csak úgy, mint máskor. Törjél magadnak.

A fiatalember átvette tőle és sandán vigyorogva tépni próbált a kenyérből, de feljajdult és messze dobta magától.

- Ez tűzforró! - sivalkodott. - Megégette a kezemet. - És mutatta az ujjait, amin jól kivehető volt a friss égés nyoma. - Máskor langyos szokott lenni. - Beleszagolt a kannába és felkiáltott: - Ez meg bűdös és csípi a szememet! Mi van ebben, méreg?

E pillanatban nyílt az ajtó és Veronika néni, a takarítónő jelent meg, kezében söprű és vödör.

- Elnézést, jöhetnek?
- Megörült? Nem látja, hogy kihallgatás folyik?
- Jé! - csodálkozott Lajosra a takarítónő. - A híres-nevezetes Mester! Csak nem magáé az a kenyér? Megkóstolhatom? - Ezzel választ sem várva letört egy kis darabot és jóízűen, csámcsogva majszolni kezdte.
- Gyerekkoromban ettem ilyen finom kenyeret utoljára - mondta vidoran. A szobában lévők összenéztek Hogy is van ez? Az ezredes tért először magához.
- Mondja, nem szomjas, nem inna valamit?
- Egy kis kakaó nem ártana - az asszony sóváran nézve a jól ismert bádoggkannát.
- Mondja, Veronika néni, maga elhiszi, hogy ebben a koszos kannában kakaó van? Képes volna inni belőle? Nem undorítja, hogy olyan mocskosan néz ki? - kérdezte tőle a tiszt.
- Hát persze, sokszor kaptam már ettől a jó embertől, áldja meg az Isten minden lépését. Honnan veszik, hogy piszkos, nem látják, milyen gyönyörűen csillog? Biztos aranyból van! - Fogta a kannát, egy vizes poharat teletöltött meleg, habzó kakaóval és egy hajtásra megitta.
- Ez igen! Ez jólesett. Már nem is fáj a gyomrom. - mondta Veronika néni. - Köszönöm, Mester. Akkor majd később visszajövök - tette hozzá és mint aki jól végezte dolgát, kicsoszogott. Az irodára fojtogató csönd telepedett, a lélegzeteket is hallani lehetett. Senki sem szólt, mindenki a kenyérre és a kannára, onnan meg a lehajtott fejjel, egykedvűen üldögélő Lajosra meredt megbűvölni.
- Meg tudja még egyszer csinálni? - kérdezte az ezredes rekedten.
- Nem - mondta Lajos. - Csak annak tudok enni adni, aki hisz benne.
- Szóval csalás az egész?
- Aki jóllakott, annak nem csalás. Döntsék el maguk. Nézzék meg a poharat, ott van az alján a maradék kakaó.
- Rendben van - mondta sértődötten az ezredes. Intett a rendőröknek: - Vigyék és zárják be, állítsanak dupla őrséget a zárkaja elé. Ez az ember le van tartóztatva. De vigyázzanak, nagyon veszedelmes hipnotizőr, szemfényvesztő, bűvész. Tegyék rá a bilincset! A lábára is!

*

Zámbó Lajos búskomoran feküdt a priccsen és cellájának légyiszoktól szürke plafonját bámulta. Mit keres ő itt? Mi büne? Az, hogy megetette az éhezőket, hogy inni adott a szomjazóknak? Senkinek nem vétett, jót tett mindenkivel, pénzt sosem fogadott el, amióta megértette, hogy a kenyér nem árusítható és az innivalóért sem kérhet pénzt. Életében egyszer volt dolga a törvénnyel, akkor is mások vitték bele és örökre megbánta. Nem jókedvében került a társadalom aljára, nem önként lett munkanélküli, mégis úgy kezelik, mint a legutolsó bűnözőt. Legalább a kannáját meghagyhatták volna, most húzna egy jót...

- Hát húzzál! - szólalt meg egy dünyögő hang a cella sarkából.

Lajos úgy ugrott fel, mintha megszárták volna. A cella túlsó sarkában, hátát a falnak támasztva, az ismeretlen öreg ült, akitől a kenyeret kapta. Barátságos vigyor terült szét ezernyi ráncán és láthatóan csöppet sem zavarta, hogy rács mögött csücsülnek.

- Na, mi van? - kérdezte. - Megkukultál? Az imént mintha azt gondoltad volna, hogy inni szeretnél! Itt van, igyál. - és Lajos felé nyújtotta a kannát, pedig az világosan emlékezett rá, hogy a nyomozók bezárták egy páncélszekrénybe.

- Hogy kerül ide? Amikor behoztak, biztosan tudom, üres volt a cella.

- Lehet, hogy nem jól néztél körül. De miért magázol?

- Mert... mit tudom én... apám lehetne. Még a nevét se árulta el. Hanem, hallja, szép kalamajkába kevert. Miféle kenyeret adott maga nekem? Nem fogy, ha meg pénzt kérek érte, kővé válik, ami meg a kannát illeti...

- A kannáról nem tehetek, azt magadnak köszönheted. Amikor elfogadtad, hogy a kenyér jó, a kanna már csak ráadás volt. Ami pedig a nevedet illeti, *ha eljön az ideje* magadtól is tudni fogod. Szóval milyen érzés jót tenni az emberekkel? Örülsz?

- Hagyja el! - legyintett Lajos elkeseredve. - Örülni örülök, de soha annyi bajom nem volt, mint most, amióta ilyen sok emberről kell gondoskodnom.

- Elhiszem, fiam. Az a kérdés, megbántad-e, hogy belefogtál?

Lajos elgondolkozott.

- Tudja a csoda. Lehet, hogy most ki fog nevetni, tegye nyugodtan, de nem bántam meg. Nagyon jó érzés elégedett, boldog arcokat látni. Csak az a nagy hajcihó ne volna, a hálálkodás, meg minden. Nem jár nekem ezért köszönet. Na meg ezt a rendőrségi balhét is szívesen elengedném.

- Pedig a neheze ezután következik. - bólogatott együtt érzően az öregember.

- Maga aztán ért a vigasztaláshoz. Ijesztgetni akar?

- Eszemben sincs! Csak azon tűnődöm, milyen különös, milyen félresikerült teremtés az ember. Mindig az ellen fordul, aki segíteni szeretne rajta. Adj neki kenyeret, megharap. Mutass korbácsot, megnyalja a kezedet. Mikor fog felnőtté válni az emberiség? Pedig hányszor figyelmeztettem! Úgy hogy készülj fel a legrosszabbra. Holnap nehéz órák várnak rád. De ne félj, én ott leszek a közeledben. És most aludj. Megérdemled a pihenést. Úgyse lesz több nyugodt éjszakád.

Szerencsére Zámbó Lajos ezt az utolsó mondatot már nem hallotta. Aludt, mint a tej.

*

- Mi az igazi neve? - kérdezte a bíró.

A tárgyalóterem zsúfolva volt, újságírók, tévé, rádió, érdeklődők hada töltötte meg a padsorokat. A hangulat meglehetősen ellenségesnek tűnt, legalábbis Lajos úgy érezte, nemigen akad ember a teremben, aki neki szurkolna. Az utóbbi napok sajtóhadjárata megtette a hatását. Még a két ülnök, sőt a gyorsírók is görbe pillantásokkal méregették, nem is beszélve a mellette feszengő fegyőrökről, akikhez oda volt bilincselve két oldalról. A bíró megismételte a kérdést:

- Vádolt, mi a valódi neve?

- Zámbó Lajos.

- Szóval nem hajlandó megnevezni magát. Nem baj, a lényegen semmit sem változtat. Mit tud hozzátenni az elhangzottakhoz? Egyáltalán képes felfogni, mivel vádolják?

- Nem, bíró úr, fogalmam sincs. - válaszolta jámborul Lajos, mert ez volt az igazság, de a terem felzúgott és tisztán hallotta, amint többen azt kiáltják: az ilyen elvetemült gazember megérdemelné, hogy halálra ítéljék!

- Magát izgatás, csalás és kuruzslás miatt tartóztatták le. Ez áll a vádpontok között. Elismeri ezeket a vádakot? Miben nyilvánult meg a kuruzslása? - A bíró a papírjai között turkált, mintha keresne valamit. - Hát halljuk. Vagy beszéljen az etetésről.

- Bíró úr, én csak kenyeret és italt adtam a rászorulóknak.

- Ingyen?

- Természetesen...

- Látja, ez baj. - csóválta fejét a bíró és a közönségre szólt: - Csöndet kérek! Ha nem maradnak csöndben, zárt tárgyalást rendelék el. Folytassuk. Tehát azt mondja, ingyen. S mivel nem volt bevétele, nyilván adót sem fizetett. Igaz?

- Igaz, bíró úr. Egyetlen fillér hasznom nem volt az egészből, miből fizettem volna adót? Munkanélküli vagyok.

- Vagyis megkárosította az államot. Ha nem tudná, ezt nevezzük fekete kereskedelemnek - hajolt előre a bíró és ujjával rámutatott a halottsápadt Zámbóra. - Nincs bejegyzett vállalkozói engedélye, nem fizet adót, se helypénzt, ahol a tevékenységét végzi. Vagy azt akarja elhíttetni velünk, hogy munkanélküli létére ingyen osztogatta a kenyeret és az italt? Elárulná, miből? Rendben van, jogában áll tagadni. Csakhogy nekünk bizonyítékaink vannak, ne feledje. Na és az állítólagos gyógyításai? Egyesek szerint csodákat művelt, vakoknak adta vissza a látását, bénáknak a járást, sőt itt az áll, hogy egy halottat is feltámasztott. Erre mit tud mondani?

- Semmit, bíró úr. Beszélnek össze-vissza. A fele se igaz.

- Nem is kell, hogy a fele igaz legyen. Elegendő egyetlen egy is az esetek közül.

- Én nem akartam gyógyítani - védekezett Lajos riadtan. - Valahogy megérintettek, vagy én hozzáértem és meggyógyultak. Elképzelésem sincs, hogyan történt.

- De a Mester elnevezést mégis elfogadta.

- Nem én kértem, hogy így szólítsanak. Valaki kitalálta, aztán rám ragadt. Nem zavart.
- Az mindegy. Meghallgattam mind a vád, mind a védelem beszédét és csak súlyosbító körülményeket találtam. Maga veszedelmesebb, mint véltem, mert felborítja a társadalmi egyensúlyt, megbolondítja az egyszerű embereket, politikai zűrzavart okoz, mivel nem tudni, melyik párthoz, vagy egyházhoz tartozik. Én nem haragszom magára, elhiszem, hogy valamiképpen felhasználták, anélkül, hogy sejtelve lett volna róla, kinek, vagy kiknek a megbízásából dolgozik. Mindenesetre, sokat könnyítene a helyzetén, ha őszintén elmondana mindent, de maga makacskodik, így nem tehetek mást, mint hogy egyedüli felelősként fogom elítélni. Kénytelen vagyok, ezt követeli a rend. Az ítélet pedig nem lehet más, mint...
- Halált reá! - robbant ki a terem és egy emberként üvöltöttek: - Halált reá!
- Csönd legyen! - emelte fel hangját a bíró. - Majd én eldöntöm, mi legyen a vádlott sorsa. Itt van a nyomozóhatóság képviselője?
- Itt vagyok, bíró úr - állt fel egy magas, erőteljes alak. Lajos rémülten ismerte fel benne a kihallgatóját. No, ez aligha lesz az ő pártján. - gondolta és érezte, hogy hátán lassan csordogálni kezd lefelé a hideg verejték.
- Van kiegészíteni valója az elhangzottakhoz? - kérdezte a bíró.
- Nincs, bíró úr - válaszolta a nyomozótiszt. - Legfeljebb annyi, hogy a halálbüntetést mi is elengedhetetlennek tartjuk. A társadalom elleni egyik legaljasabb büntetett az adócsalás, mivel veszélyezteti a polgári fegyelmet, az államháztartás stabilitását, a költségvetés betartását és betarttatását. Ez az egyetlen olyan bűneset, amikor nem lehetünk könyörületesekek. Elrettentő példát kell mutatnunk a hasonló...
- Nem kell kioktatnia - sértődött meg a bíró -, magamtól is tudom a kötelességem. De vannak fenntartásaim a vádlott bűnösségét illetően. Nem vagyok meggyőzve arról, hogy valóban vétkezett-e az adótörvények ellen azáltal, hogy a sajátját megosztotta másokkal. Ugyanakkor elismerem, hogy az állam, ha nem is jelentős mértékű, de kiszámolható bevételtől esett el. De ezért még nem okvetlenül jár a halálbüntetés kiszabása. A nyomozóhatóság álláspontját túlzottnak tartom.
- Ragaszkodunk hozzá, bíró úr. A fennálló törvények értelmében ehhez jogunk van. Az adócsalásnak még a látszata is szigorúan büntetendő, ezt ön jobban tudja, mint mi.
- Akkor nincs mit hozzatennem. - mondta kelletlenül a bíró. - Kérem jegyzőkönyvbe venni, hogy a bíróság meggyőződése ellenére, de a vonatkozó törvények tiszteletben tartásával hozta meg határozatát. A magam részéről *mosom kezeimet*. Kimondom az ítéletet: kötél általi *halál*. Azonnal. Itt és most. Vezessék el az elítéltet és készítsék fel a nyilvános kivégzéshez.
- Zámbó Lajosban megfagyott a vér. Micsoda? Ezek tényleg fel akarják akasztani? Most azonnal? Lehetetlen, hiszen nem csinált semmi rosszat, csupa jót tett mindenkivel... De nem maradt ideje a tiltakozáshoz.
- A fegyőrök megragadták és együttes erővel talpra állították a magatehetetlenné bénult vádlottat. A folyosón nagy tumultus volt, már várták őket. Egy vastag, két méteres, oszlopszerű gerendát emelgetett erőlködve néhány fogdmeg, s amikor odaértek, Lajosról levették a bilincset, majd a gerenda alá állították. Lajos azt hitte, ez már maga a kivégzés, de kiderült, az még odébb van.
- Rakják a vállára - vezényelt egy tiszt, mire hárman is ugrottak és a gerendát durván Lajos vállaira zuhintották. Összerogyott alatta, mert váratlanul érte a hatalmas súly és az oszlop éle kegyetlenül belevágott a bőrébe, felszakította a húst, csontig. Vére széles sugárban ömlött és összevázta a körülötte állókat is. Hóna alá nyúlva felrúncigálták, s miközben az egyik rendőr gumibottal néhányszor alaposan végigsújtott a hátán, derekán, fején, a többiek újból ráejtették vállára a nehéz gerendát.
- Na, jómadár, indulás vissza a terembe! - mondta a vezénylő tiszt. - Vagy nem tetszik a bánásmód? Nálunk ez a rend: mindenki maga viszi az akasztófáját az utolsó útjára, hogy összeszokjanak. - szavait óriási röhögés kísérte.
- A teremben felugráltak az emberek, amikor meglátták a rogyadozó, elkínzott, véres elítéltet, vállán a szörnyű bitófával, amiből úgy állt ki a kampó, mint egy óriási kérdőjel. Egy emberként üvöltöttek, önnön hangjuktól és a várható látványtól megrészegülve:
- Kössétek fel az átkozottat! - S amíg Lajos esztétét veszítve, a fájdalomtól gyötörtén, félajultan

vánszorgott a kivégző emelvény felé, az emberek leköpdösték, ököllel verték, testén záporoztak az ütések. Valaki egy gombostűkkel teletűzdelt piros papírcsákót nyomott a fejébe:

- Nesze - ordította -, itt a bohócsipkád! A jutalom! - A remek tréfának kitörő sikere volt.

Egy kéz most az arcához nyúlt és fehér kendővel letörölte róla a véres verejtéket. Lajos csak tekintetével köszönte meg, szólni már nem volt ereje, de még eljutott a tudatáig, hogy a takarító néni volt az, aki a kihallgatásakor kakaót ivott. A következő másodpercben az asszonyt elsodorták mellőle.

E pillanatban Lajos olyat látott, ami végképp meghaladta az erejét. Az emelvényen, ahová a bitófát állították, a hóhér várta, szétvetett lábakkal, vicsorítva, kezében kenderkötél és száját nyalogatva, rákacsintott.

- Gyere csak - mondta vihogva -, nem fog sokáig tartani. Ez is ingyen van, mint a kenyered, de ez hatásosabb.

- Meg fognak ölni! - robbant fel Lajos agyában a rettenetes bizonyosság. Látása elhomályosult, aztán elemi erővel kiszakadt belőle a tébolyult kiáltás:

- Uram! Segíts! Ne engedd!...

A terem abban a szempillantásban eltűnt, s vele a bíró, a hóhér, a bitófa és mindenki, aki a teremben tartózkodott.

Lajos szédülten forgolódott, s még mindig az iméntiek hatása alatt reszketve fedezte fel, hogy ugyanott áll, ahol az egész história kezdődött, a bezárt kisbolt előtt. Körülötte egy teremtet lélek se volt, gyomorfékelye kízóan jelzett, mert kegyetlenül mardosta az éhség. Már-már elkáromkodta magát, amikor eszébe jutott az idegen, nem ólálkodik-e itt valahol. Vagy az is csak látomás volt?

- Hé, itt van? Szóljon, ha hallja, mit mondok.

- Itt vagyok, haver - dűnnyögte egy hang a háta mögül.

Lajos megpördült, az ember valóban ott állt, hátát a villanyoszlopnak támasztva. Ugyanúgy és ugyanott, mint akkor este.

- Szóval itt van. - mondta neki Lajos dühösen. - A frászt hozta rám. Mi volt ez? Álmodtam?

- Ahogy vesszük, pajtás. Mondjuk úgy, hogy játszottunk. Milyen volt áldozatnak lenni? Láttam piszokul be voltál tojva.

- Naná! Maga nem lett volna? Rohadt dolog ott állni kivégzés előtt, ártatlanul.

- Nem emlékeztet ez téged valamire? Vagy *valakire*? Tegnap a kocsmában nagyon hengegtél, hogy szeretnél megváltó lenni. Most megkóstolhattad, milyen az. - lépett közelebb az öregúr.

Lajosban egy pillanatra tótágast állt a világ.

- Mit mondott? *Megváltó*?

Valóban erről beszélgettek tegnap este a fiúkkal a krimóban. Pontosan ezt a szót használta. Egy bolondos fickót ugrattak, aki bibliával a kezében állított be a kocsmába és lökni kezdte nekik a vallásos szöveget. Lajos ekkor kijelentette:

- Egyszer kedvem volna kipróbálni, milyen érzés lehet a mai világban, a mai emberek között *megváltónak* lenni. Isten az atyám, benne volnék egy ilyen buliban.

- Teljesült a kívánságod! - mondta komolyan az öreg, mintha belelátott volna Lajos gondolataiba.

- Teljesült! - visszhangozta Zábó Lajos és tűnődve nézte az idegent. - Kicsoda maga?

Hosszú csönd telepedett rájuk. A barátságatlan környék az esti félhomályban még félelmetesebb volt, mint máskor. Valahol messze egy kutya ugatott. A villanyoszlop úgy meredt a sötétszürke égre, mint a bitófa, amit Lajos a vállán cipelt az iménti látomásában.

- Szóval kicsoda maga? - ismételte meg halkán a kérdést és a szíve nagyot dobbant, mert félt a igazságtól.

- Magadban keresd a választ! - mosolyogott szelíden az öregember és felszívódott a levegőben.

Lajos már semmin sem lepődött meg. Csak annyit morgott az orra alatt:

- Azért kenyeret adhatott volna.

Mélyen magába merülve baktatott haza a kalyibájába. Amikor benyitott, az asztalon egy egész vekni hevert, mellette a bádogganna, tele friss vízzel.

Hogy-hogy? *Hát mégis...?!*

Feje búbjától a talpáig átfutott testén a remegés.

Most akkor hogy lesz?

Tört egy jókora darabot a kenyérből és nagy falatokban enni kezdte, aztán újabb falatokat harapott hozzá, s közben odasandított.

A vekniből hiányzott a letört rész.

- Hej, Istenem! - sóhajtotta elszomorodva. - Ha még egyszer...! Csak még egyszer láthatnám azokat az örvendő arcokat... Nem is olyan elviselhetetlen az áldozat, ha van értelme. S főleg, ha van kiért!

Végigheveredett az ágyon, bámulta feje fölött a plafont, s közben úgy érezte, hogy a sötétben a csillagos eget látja. Tudta, hogy soha többé nem lehet ugyanaz az ember, aki volt.

Valami megváltozott.

Fogta a kannát és jóízűt kortyolt a hideg vízből.

ELBERT ANITA**A lélek körei**

Mikor rögre jár a lélek, s fény be nem szüremlik
A kulcslyukon, az ablak párkányára szegeződik
A tekintet, hova ráakódott vastagon a por,
Ősi idők holdudvarába kerül a képzelet, s
Reszket a menny, mert megremeg a Föld,
Ha látja bús gyermekeit, s még bolygónk is
Megálmodja az aranykort, pont akkor, amikor
Az alkonyat lecsukja két, álmos szemét,
Míg virradatra nem ébred, s kötözi a gond
Az igazság szelencéjét, de el nem jut
A megszabadulásig. A túlvilágon már
A rend oszlopai meg nem rengenek,
Az ősi bizalom él, míg rezegnek
A fenyvesek, s a lélek hangja zsongja
Be a világmindenséget. Csak lélek
Vagyok. Kiáltani hang nélküli, síri
Fényben nem lehet. Mégis, úgy
Gondolom, a lélekben vannak
Grádicsok, mert kör az ember
Ősi mivoltában, s mindenkiben
Más szinten dobog a szeretet.
Fehér palatáblára írom fehér
Színnel a gondolataimat, mert
A kifejezhetetlen csend így
Fogható meg leginkább.
A lélek ugyanis hallgatag része
Az embernek, s körei már az ítélet
Részét képezik. Mert akire a pallos
Le nem hullott, az lélekben erős maradt,
S kit kivégeztek a múlt nagyjai, azok
Örökre emlékezetünkben maradtak.
Nem tudni, hogy a merengés pótolja-e
A vágy tárgyát, de az bizonyos, mint
A kő, hogy az egészben minden a rész
Oldaláról van vizsgálva. A pupilla
Kitágul, ha hihetlenné válik az élet,
Kifeszíti vas fogát meredten az ember.
Senkiföldjére vándorol a lélek, ha oly
Üres, mint a semmibe bámuló szem,
S a tekintet lágy ívein megnyugszik
A tekintet. Van ilyen. Meg olyan is,
Amikor a teljesség kötelein lóg
A némaság, s összeköti kendőjét
A bölcsesség, s a boldogság.
A lélek körei a szíven át vezetnek el
A fejbe, így értve meg az örök Egyet.

PONGRÁCZ-DANIELISZ ÁGNES*versei***buta-buta tyúk**

addig
addig
én nem tudtam
hogy akkor éjjel
zokogtak a felhők
s hogy egyszer nappal
táncoltak a csillagok
addig
én nem tudtam
hogy minden fűszál
Isten felé hajlik
s az Élet Fénye porhoz ér
és ott ragyog
én egészen addig nem tudtam
hogy itt vagyok
ameddig nem beszéltem a Nappal
azóta élek
a reggeleken
és a remény-sugárban
beszélj a Nappal
mondd el neki a bánatod
azt hogy az a kósza hajsza
ami tegnap elhagyott
ma új párnákon ébredt
mondd el hogy a tücskök
nemcsak neked zenélnek
és hogy megint rántás-szagban
úszott el az alkonyod
mondd el hogy az a kis-virág
amelyik az út mentén most éppen
sárgán virít
megfagy majd ha dér lesz
beszélj a Nappal
beszélj és mondd el neki
minden kicsi vidámságodat
azt hogy Tüske viccelt tegnap este hatkor
azt hogy egy pepita-paprikás nadrág az műremek
mondd el hogy nincs is új-mennyország
ha szeretnek téged
és ha te is szeretsz

beszélj a nappal
a fűvel a fával
ha védelmet kérsz
beszélj magával Szent Mihállyal
beszélj velem
s én hallgatok majd
- lehet -
beszélj a Nappal
és mindenki hallgat
- angyalok állnak őrt szelíden

január második hetében

a fák között elbújt a szél
és napokig csak ott lakott
esténként ébredt sírt-zenélt
éjfélkor bömbölt egy nagyot

a házak közt elbújt a szél
tucatnyi csókot ellopott
havat szórt az utak fölé
s megrázott néhány ablakot

a szívemben elbújt a szél
hideget melegeget hozott
felettem néma lett az ég
Kalamona jár s démonok

HÖRÖMPŐ GERGELY

Határon innen és túl

Barátom azt mondta, készüljek fel rá, hogy ötven, vagy száz évet visszamegyünk az időben. Ez volt első kárpátaljai utam.

A határon átkelve (ez is maradandó élmény volt) megálltunk egy benzinkútnál. Nagyon modern volt. Mint egy magyarországi, vagy egy ausztriai. Barátom telefonált, kereste a helyet, hol van „térérő”, én meg el akartam menni vécére, hisz órák óta ültünk, meg ittuk a szódavizet. Kell, hogy legyen illemhely, e kút olyan, mint amik otthon is vannak! Mondták, ott jobbra... ott van. Bementem. Egy deszkabódé volt, és alul egy lyuk, ahová az ember a széket lepakolhatja. Jobb helyeken állítólag még korlát is van, mondta a benzinkutas, miután hányingerrel küszködve kihátráltam, mert gondosan tisztántartott alsó részeimet mindenféle zöld, meg kék legyek akarták ellepni. Hát ez volt az egyik első benyomásom. Később is ezt láttam modern benzinkút, ezeréves illemhely, modern szöveg, ezeréves babona. Modern politika, vadkapitalizmus, és sötét ötven éves agyomosás eredményei.

Útközben kis barna tehének legeltek, és alkonyatkor meg kellett állni az út szélén, mert ők nem vették figyelembe az autót. Úgy derékig érnek a mieinknek. Napi három fejéssel hat, de még kilenc liter tejet is adnak! Beszélgettem egy csordással, akinek a tarisznyájában könyv volt a szalonna mellett. Lehet, hogy senki sem hiszi el, ez az ember jobban ismeri a magyar történelmet, mint sok itteni történelem tanár. Beszélte „Torgyán apánk” ötszáz magyar tarka tehénéről, amikről azt ígérte, hogy ahogy szaporodik, úgy osztják szét. Megkérdezte tőlem, hogy létezik, hogy az anyaországban egy ilyen bunkót évekig megtűrték a politikai palettán? Erre, mint nagyon sok másra, nem tudtam válaszolni. Kisdobronyban végig, ahogy mentünk, emberek ültek a házak előtti kispadokon. Mint otthon, nálunk, mondom, kisgyerekkoromban, vasárnap délután. Ezek hétfőtől péntekig csücsülnek, mondta Ede. Idetelepített oroszok. Amúgy jó emberek. A hatalom bűnös, hogy a magyar községekbe berakta őket. Hogy kisebbség legyünk... Különben, mondja Ede, egyszer egy székellyel beszéltem, mert az Isten megadta, hogy megjárjam Budapestet, és ott találkoztunk a pályaudvaron. Erdélyben is így van. A magyaroknak Bukarest környékén adtak munkalehetőséget, a románokat meg bevitték a magyarlakta térségbe. Meg hát minden hasonló. Nem szívlelték, ha magyarul szólalnak meg, ugyan úgy, mint itt, a szovjethatalom által elvakított ukránok. Érdekes volt a nagydobronyi kórház, egy családi ház nagyságú ronda, leromlott épület. Hát, ha nem mondják, hogy kórház, azt hiszem, valami állat menedék. Van ám itt egy árvaház is. A rendszerváltás után létesült. Ha jól emlékszem, egy református iskolaigazgató alapította. Hatalmas almáskert. Állatokat is tartanak, önellátók, sőt, eladnak. Igen, suttogtam magamnak dédapám mondását: Lehetetlenség nincs, csak tehetetlenség. Sok mindent láttam, özönlöttem rám a benyomások, és éjjel nem bírtam aludni a gondolatok miatt. Egy Zepsény nevű község is eszembe jut. Ott temetés volt. A temetőket mindig föl szoktam keresni, sok érdekes dolgot leszűr magának az ember nevek, évszámok, és más adatok olvasásából. Beregszászon, meg máshol is találkoztam olyan nevekkal, amik ma előfordulnak Diósjenőn, de itthon nem mondom, mert e török idők után betelepített honfoglalóként verik ma a mellüket. Jó is így. Az a Csongor, az egy szép falu. (Más falvak is szépek, de az ember ott van otthon, ahol szeretik. Ez nem azt jelenti, hogy máshol nem szerettek volna.) Szép és hosszú, mint a többi. Érdekes volt nekem, bármerre jártam, a falvak kilométereken keresztül az út mellett fekszenek, nincs igazi „tömb”, egy-két kivétellel. Ha végigmész egy falun, minden ház előtt a hokkedli a mérleggel, kosárszám a paradicsom, (meg éppen mi...) hát, mondom, hogy tudják ezt eladni, másnak ugyanez van, és az európai piac nem rohan ide felvásárolni. Este visszapakolják, mondja Berci, majd lesz belőle valami. Csongoron laktam és esténként a református lelkséz sok érdekes dolgot mesélt. Katolikus lelksézzel is beszélgettem Beregszászon, az volt az érzésem, hogy úgy Erdélyben, mint a kárpátaljai részekben a katolikusok nem olyan kozmopoliták, mint az anyaországban. Példa rá, hogy mennyien látogatják a katolikus búcsúkat más vallásúak is. Trianon után a nemzet egyetlen megtartó ereje az egyház, az egyházak, a vallás maradt igazában.

Valami normális cigarettát szerettem volna venni, mert az itteniek valahogy nem emberi tudónek valók. Mondták, hogy háznál lehet kapni ám! Egy öregasszony fogadott. Az itteni házakhoz képest egy palotában. (Így vannak a csempészek, súgta a barátom.) Megalkudtunk, miközben kioktatott, hogy a dohányzás bűn. Elmesélte, hogy a Szentháromság hülyeség, mert Isten csak egy van. Így hát mind a pravoszlávok, mind az ortodoxok, és a reformátusok, meg a katolikusok mind buták. Ősi szokásainkat babonának tartják. Pedig biztos, hogy az otthagyt lány menstruációs bugyiját ha a pofájába verjük a fiúnak, azt megveri az isten. Nem is járok én templomba! Oda csak a kétszínűek járnak, a farézeusák. - mondta. A farézeusák!... nevetett barátom kifelé. Te, mondom, nincs új a Nap alatt. Mintha otthon lennék... de nem ilyen gorombán... azt hiszem, kibírom majd cigi nélkül. Sok mindent kibír az ember. Furcsán váltotta a pénzt, mondta Ede. Mindegy, feleltem, utoljára csinálta, nem előszörre. Mentünk mindenféle utakon. Legtöbbször baloldalon mentünk, azon gondolkodtam, hogy visszafelé hogy jövünk, de barátom megnyugtatót: Mi tudjuk, csak erősen fészkelj be magad. Mentek mellettünk lovaskocsik, olyan nekem vállig érő lovakkal. Mondom, mi férhet ezekre a keskeny, nagy kerekű kocsikra? Ilyen mocsok utakra ez igen célszerű, mondta útitársam. Voltam fálvakban, amelyeknek lakossága egyharmada az én falumnak, és a területe kétszer akkora. És mindenhol láttam, hogy az ősi magyar fálvakat betelepítették szláv testvéreinkkel. Egyébként az emberek jól elvannak egymással, össze is házasodnak, úgy van ez, mint Erdélyben és a Felvidéken, csak a romlott agyú politikusok szítják a gyűlöletet.

Sose láttam olyan szép, kövér pirospaprikákat, mint ott. Nagy, sűrű füzérekben lóg a házak falán, csak az ablakok nincsenek eltakarva. Szegedről hozták, mondta a boltosnő. Aztán elszaporították. Bizony, a vámosok elvették, ha tudták. Ha tudták, mosolygott szakácsnő barátnőnk. Én például a bugyimba tettem, egyet a huncutkám elé, egyet a popsím vajatába fektettem. Két paprikának rengeteg magja van ám!... Itt még talán kövérebbek, mint maguknál, odahaza... szólt a kis sarki asszony, akinek a testi méretei egyáltalán nem álltak arányban a szája teljesítményével. Csak hát nem eladni... nem lehet eladni. Kinek adjam el? Másoknak is van. Olyan ez, mint a szilva. Egyébként minden így van. Ez a baj itten. Mi sose fogunk piacozni, meg üzletelni. Hogy? Egy napig vonatozok hát, meg kézikosárral s aztán többbe kerül az útiköltség, mint a haszon.

A beregszászi gyerek maffiózó volt, és egy ígahirdetés hatására tért meg. Azóta szolgál az egyháznak. Félt, hogy a régi társai ki fogják nyírni, de nagyon tisztelik őt. Egyébként az ember állandóan azt hallja, hogy a maffiáról suttognak. A „kikopott komcsik” a fővezérek, akiket nem lehet megfogni, mert akinél a pénz, annál a hatalom. És a pénznek nincs szaga... Már a vámnál találkoztunk velük, míg hosszú sorok kígyóztak, egy hatszemélyes csodaautó soron kívül integetve áthajtott. Maffiózók, morogta barátom. Itt mindent lehet. Pénzért még egyetemi végzettséget is vehetsz. Az egész élet zavaros. Vannak maszek pénzváltók. Ott tanyázik egyik Beregszászon, közel a piachoz. Tegnap elvette a maffia az egész évi hasznomat, mondta bánatosan Győzőnek. Mi a fenéért csinálod tovább? Mert semmihez sem értek, illetve nincs kedvem kötött munkához, legyintett. A beregszászi templom csodálatos, tizenkétezer református él itt. Patika van a téren, ajándék magyar gyógyszerek, egyházaink adományai, az anyaország minden felekezete támogatja Kárpátalját, meg minden határon túli véreinket. És ne feledjük el, a szegény ukránokat, meg a cigányokat is. Érdekes, hogy ez a mai világ megkérdőjelezi a kereszténység létjogosultságát, de az elesettek segélyezésére nem a milliomosok sietnek, ott a szegény asszony kétfüllére kell.

Elvittek engem egy telepre. Húsz ezer (nem tévedés) Lada kocsit vár ott eladásra. Egy öt négyzetméteres épület az iroda. A pénztár egy biliárdasztal. Halomban áll az euró, a dollár, a forint. Négy, kétméteres, kopaszra nyírt fogadott bennünket. Legjobb, ha dollárban fizetnek, mondta egy keshelyes arcú. Aztán oroszul beszélt társához, és legyintett felénk, valami olyan arckifejezéssel, mintha leprások volnánk. Győző megkérdezte, hogy adnak-e nyugtát. Végül is közölték velünk, hogy ez nem nekünk való hely, és húzzunk el minél gyorsabban. Nyolcszáz ezer forintért vehettünk volna egy tök új Ladát, vigyorgott Ede. Hogy van ez az egész?... kezdtem érdeklődni. A maffia, mondta Berci. Ez egy bűvös szó, sóhajtottam.

Az élelmiszer bolt van. De minek? Mert üres, ha meg van áru, az drága. Úgyhogy konyakot, meg pálinkát is ihatsz, kis bápultnál, mini kocsmá az üzletben. Reggel óriási dudálások vannak, az asszonyok már toporogva várják ezt, kocsiról árulják a friss kenyeret. Meg tejet is, akiknek nincs tehene, veszi. Egyébként a Tsz idején tizenöt tehén volt a faluban, ma háromszáz. A kimért disznóhús olyan drága, hogy

nem érdemes megvenni. Malacot viszont olcsón lehet kapni. Itt is a paraszt marad szegény, a termelő, akár mint nálunk. Nagyon megéri otthon hizlalni. Beszélgettem egy asszonnyal, aki szakács, meg minden, úgy lehetne kifejezni, hogy nálunk élmezésvezető lenne a neve. Magyar pénzre átszámítva havi ötezer forintot keres. Jóleső érzéssel nyugtáztam, hogy a tiszakeresztúriak éneklék a „Vajha szárnyam volna” kezdetű szerzeményemet. Megnéztem a nagy turulmadár emlékművet, ahol Rákóczi tönkrevverte az osztrákot. Megnéztem a Harangláb nevű falut, amelyet derékig elöntött a Tisza.

Munkácson megnéztük a várat. Hát jó helyen van, az biztos! Nehéz felmászni ide, ha közben lövik is az embert. Bele is tört a bicskája az osztrák „sógornak”! Szegény Kazinczynak a celláját is láttam. Az ukrán portásnak fizetni kellett a parkolási díjat. Mondtuk neki, mi lenn parkolunk, messze. Nem számít. Berci szólt, hogy ne nyitogassam a tárcámat se itt, se máshol, mert a sok ezrest láttán esetleg bevadulnak... A múzeumvezető kislányok nem akartak magyarul érteni. Az egyiknek nagyon jó alakja volt, és a szoknyája még a bugyiját is megmutatta. Azt mondja Berci, fogadjunk tudni fog magyarul. Mentek előttünk, azt mondja barátom, hogy olyan gusztusos, meg tudnám puszilgatni. Erre a nő hátrafordult és azt mondja, ezt nem mások előtt kell megbeszélni. Tudnak magyarul, bólogattam.

Egy ilyen kárpátaljai vécébe becsúszott a bicskám. Ramaty egy helyzet ez, mondom magamban, erre nem készültem fel. Se Beregszászon, se Munkácson nem lehetett egy normális zsebkést venni! Még jó, mondtam Edének, hogy a táskám zsebében van valamifajta bicska, ha nem kettő! Majd este megnéztem.

Csongoron szét volt szedve a templom, renoválták, így vasárnap sátorban volt az istentisztelet. Rengetegen voltak. Beszélgettem egy fiatalasszonnyal, a férje Magyarországra járt át dolgozni, és a végén nem jött haza. Hatalmas kontya volt neki, mint többeknek. Azt mondta, hogy a haja a fenekéig ér, másoknak is van így, ha akarom, megmutatja, mert a Bibliában is benne van, hogy a haj fátyol gyanánt adatott a nőnek. Barkaszón is megismertem egy családot. Velük is örök barátságot kötöttem, mint nagyon sok mindenféle rendű és rangú emberrel. Itt valahogy több a szeretet az emberekben, mint odahaza. Berci intett, hogy ne együnk többet, mert látta mennyi szalonnájuk marad.

A Bátka hely az egy élmény. Disznóólak vannak összetákolva a panelházak között, és csirkék kapirgálnak a lépcsőházban. Beregszásztól tíz kilométerre volt egy falu, nem emlékszem már a nevére. Bátka is ennyire lehet a beregszásziaktól, mentünk a kátyús úton és le kellett fékezni, mert a falutól kilométerekre lévő temetőbe vittek egy halottat, és becsületes ember nem előz meg ilyen menetet. Nem követtünk el tehát szentségtörést, harmincöt percig lépésben, egyesben araszoltunk. Nekem már átalakult és megerősödött a humorérzésem, közöltem társaimmal, hogy időnk van, tejünk van, miért ne szopassunk, ha már minket szívat az élet. Egyébként vigyázni kell, még jó, hogy azokon az ocsmány utakon nem lehet száguldozni, mert a libafalkák szinte gógös nemtörődomséggel sétálgatnak az útközépen. Barkaszó járt a fejemben, a nagy szegénység, meg a cigánytemplom. Szól a zene. Hangosan üvölti a hangszóró az egyházi énekeket. Az ő egyéniségüknek ez felel meg.

Sokféle más élményem volt, de mindig az jött elő, mindenkivel való beszélgetésben, hogy rendszerváltás, kommunizmus, kapitalizmus, meg maffia, ide, vagy oda: az örökké vérző seb Trianon szörnyette.

Erdélyben mégysz lovaskocsival, és a barátod a szásznak németül köszön, a románnak románul, és megállnak egy kis időre, leteszik a kapát, vagy a kaszát, hogy megtárgyalják a világ folyását. Ebben a térségben évszázadok óta együtt él több nemzetiség, és ha nem uszították volna őket egymás ellen, békében lennének. Igaz, hogy mindig a magyar vérezett a völgyekben, és sokszor nem idegenek miatt, hanem saját nemzete miatt is. Sok minden igaz, és sok minden hazugság, amivel tudatosan (sajnos), vagy öntudatlanul rosszul értelmezzük a tényeket. Talán lassan már kezd kialakulni egy normálisabb politikai viszony. Ki gondolta volna húsz éve, hogy lesznek még magyarok a román parlamentben?

Amikor utoljára jártam ott, fájdalmas volt. Könnyeztek az emberek, hogy elárultuk őket, hogy nem szavaztuk meg a kettős állampolgárságot. Aki el akart menni, eddig is elment, mondta az aradi pap. Sütő András jól mondta pár éve a pesti riporternek, aki feltette a kérdést: Nem fájdalmas-e maguknak, hogy elvándorol innen a színe-java? Csak a színe, felelte, a java marad! Dehogy akartuk mi gazdaságilag megterhelni az anyaországot. Egy nagy igazságtétel és erkölcsi elismerés lett volna. Így ma Magyarország jóváhagyta a trianoni rettenetes diktátumot. Öngyilkos nemzet vagytok... Lépten-nyomon kellett magyaráznom, hogy nálunk se mindenki mszp-sen gondolkodik.

Néha már összekeverednek bennem emlékek, a kárpátaljai diófa alatt ettük-e a malachúst, vagy Aradon... Mikor, melyik város volt kedves és melyik pökhendi... de valahogy egy a lényeg. Ez a Kárpát-medence ezeréves hangulatával, lelkiségével egy valami. A Felvidékről talán azért nem tudok írni, mert sokszor járok arra, és nincs is semmi különleges abban az értelemben, hogy az emberek magyarul beszélnek, és a dombok meg a szántóföldek ugyanolyanok, mint itt, és az országhatár csak egy emberi kitalálás.

Hogy milyen a határon túli magyarság sorsa a rendszerváltás után, azt nem lehet így ránézésre megállapítani, mert van egy régi hiányosságunk és tartozásunk: a rendszerváltás után sem dolgoztuk fel normálisan a trianoni szörnyetget.

Sokat beszélgettem erről az egyik aradi lelkésszel. Hat gyermeke van, a másodiknál azt mondták az orvosok, többre ne vállalkozzanak. Új templomot és parókiát, meg egy nagy missziós házat építettek holland segítséggel, meg önerőből. Volt, hogy borjút vágta az udvaron, hogy jóllakjanak az ingyenszeretéből a munkások. Jöttek az emberek sokfelől. Már csak azért is, mert bőven jóllakhattak, szült közbe a legkisebb fiú. Arad hatalmas. Ma a román és magyar népesség arányszáma pont fordított az eredetinek.

A kisboltban román nő adta reggel az igazi, jó kenyeret, olyan íze volt, mint amit annakidején öreganyám sütött a kemencében. Láta, hogy nem tudok románul, mosolyogva magyarra váltotta a szót. Aztán voltam egy áruházban, megbízások alapján vásárolni különféle bőr-holmikat. Három miniszoknyás vihogott azon az osztályon, elmagyaráztam, nagyjából, hogy ne nézzenek dilisnek, ezek műbőrök. Legyintettek, azt mondja egyik a másiknak: hülye ember. Na, ez is tud magyarul, gondoltam. Elmentek, rám se néztek. Rátaláltam egy magyar mérnökre, aki elvitt engem vásárolni, mert folyékonyan beszél négy nyelven. Hát nagyon sok élményem volt, érdekes, hogy beszélgettem egy román vendéglőssel, akinek a gyerekei magyarul is tudnak, mint ő, mert az anyjuk marosvásárhelyi... tudja, mondta, nálunk van az emberanyag, maguknál meg a tudás. Lehetne itt valami jobbat csinálni egyszerűen.

Csauce-szku csináltatott óriási lakótelepeket, telenyomta mindenféle elmaradott északi népeivel. Egy ilyen panelházban például úgy van, hogy minden négy lakásra jut egy illemhely. De ezeknek az is jó, ez is fölemelkedés, hisz otthon a fenekébe fúj a szél, mondta Gyula a meggyógyult alkoholista. Nagyon művelt, szerető szívű keresztény.

Tanárral is találkoztam, amiket mesélt, hogy mennyire ki volt nekik adva, hogy a vallástól tiltsák a gyerekeket, ugyan az, mint itthon volt. És hétköznapiakon, és ünnepeken, boltban és piacon, családi vacsorákon mindig előjött az a béke-diktátum...

Mert Trianon nem békeszerződés volt, hanem diktátum. Mely a történelmi Magyarország olyan szétdarabolásához vezetett, amely biztosította a Nyugat zavartalan gazdasági, társadalmi, kulturális felemelkedését és teljes befolyásának érvényesítését ebben a térségben! Nem kell nekünk hasra esni az ún. Európai Unió előtt. Trianon minden felelősségét a „kisantant” nyakába varrták, elterelték a figyelmet arról, miképpen számolják fel Kelet-Európa természetes centrumát, leszámoltak az ezeréves riválissal. A Kárpát-medence szétdarabolásával Közép-Európa elvesztette politikai, kulturális, és nem utolsósorban gazdasági jelentőségét. És ez az érdekszféra dobta Közép-Európát a sátáni szovjethatalom karjaiba.

Mind Erdély, mind Kárpátalja, úgy a Felvidék, mint a Vajdaság és az Őrvidék, meg a Délvidék elcsatolása olyan mesterséges alakulatok létrehozása volt, melyeknek létezését a történelem nem igazolta, lásd: szét is bomlottak. A jövő emberei csak egy Kárpát-medencében együttgondolkodó népek gyermekei lehetnek, ezt már Kossuth megírta a „Dunai konföderációban”, a száműzetésben. Azóta is tengünk-lengünk mindnyájan, meg nem tudunk disztigválni, és bajainkat ráhárítjuk a másik nemzetiségre. Trianon normális feldolgozása nélkül soha nem lehetünk otthon a saját történelmünkben! 1945 után a történelmi igazságot (mint minden más igazságot) a politika diktálja. Elég volt ebből, hogy már egy évszázada sulykolják a nemzetközi (és elhülyített hazai) közvélemény előtt a magyarság kollektív bűnösségét.

A mi társadalmi tudatunk történelmi tudatát az Osztrák-Magyar-Monarchia idején kikezdte az irányított történészeknek az ősi civilizációkkal összekapcsoló magyar eredettudatot kiváltani, eltüntetni, és „finnugrisztikával” behelyettesíteni.

Ama bolsevik internacionalizmus folytatta a történelmi tudat kilúgozását. És itt a veszély: napjainkban ez átadja helyét egy „liberális” globalista kozmopolitizmusnak, így aztán zavart keltenek, zűrzavart kavarnak

az agyakban, így kell állandósítani és tovább gyengíteni nemzeti öntudatunkat. 1989 után sem itt, sem határainkon túl egy politikus se tud érdemi válaszokat adni a valódi kérdésekre. Itt és határainkon túl a magukat átmentő diktatúra-vezetőknek nem is lehet érdemi válaszuk. Hit, erkölcs és becsület nélkül lehet élni, de minek? Ez tulajdonképpen a magyar embernek nem a világa, mert ő szeretetben, békében jól elvan szalonnával, hagymával meg paprikás krumplival. Nem tudom, hogy miért folytatjuk ezt a politikát a szovjet csapatok kivonulása után. Röviden ez a válaszom a december ötödikei szavazás eredményére, mikéntjére, hatásaira.

(Hörömpő Gergely ezen írását 2005 decemberében módosította utoljára az adatlap szerint. Tehát minimum tíz éves írással állunk szemben. A Szerk.)

DOBROSI ANDREA

Taníts...

Áldani taníts, azért, mit kaptam,
a létem veled, mint rügy kipattan,
siklunk a térben, dajkálva reményt
reménytelenségen, várva feléd

fonódni csalódott, könnyes arcot,
tenni jót, túlélni rút kudarcot.
Szívzugod tanítsd, hinni, adni még,
hálám érjen, köszönni semmiség.

Taníts szeretni, lépjem túl magam,
tereljem, kinek sötét útja van,
s bánatmezőn, ha virágod vagyok,
szakajts, vezéreljen ék – csillagod.

Mentsvár maradj, híd a kis szíromnak,
taníts, belőlem a bút kivonjad,
hagyd, hogy veled szülessek, fogadj el
csonkán, de egészre kész. Só vagy, jel,

hű tanítómesterem, Bizalom;
emberként a félelem visszanyom,
sújt, gypál, átkozza mécs-életem.
Légy oázisom, taníts végtelen.

BESZÁMOLÓ

A Magyar Kultúra Napja Rétságon

Majd két évszázada (192 éve), hogy január 22-én fejezte be Kölcsey Ferenc azt a költeményt, amely később a magyar nép legszentebb versévé, énekévé lépett elő. A Himnusz születésnapját 1989 óta ünnepeljük országsherte a Magyar Kultúra Napjaként. Városunkban is minden évben szerveződik művelődési program erre az alkalomra.

A könyvtárba lépve egy tárló fogad, ami néhány mű kiemelésével emlékeztet az alkalomra. Az olvasótermi részen helyet foglaló közönség pedig könyvbemutatóra gyülekezett. A vendégeket a házigazda könyvtár nevében Szájbely Zsolt üdvözölte, az est főszereplőjét, több könyv szerzőjét Lőrincz Sarolta Arankát pedig Karaffa Gyula, a Spangár kör alapító tagja, a Börzsönyi Helikon irodalmi, művészeti folyóirat főszerkesztője mutatta be. Az asztalon négy könyv is sorakozott, mindegyik az Ipolybalogról érkezett nyugdíjas óvónő alkotása. Ezekből az est témáját a Hétköznapi hazaszeretet című kötet bemutatása képezte, amely 2011-ben jelent meg nyomtatásban. Az alkotást itt igen széles értelemben kell venni. A mintegy 450 lapon összegyűjtött történetek személyes gyűjtés alapján kerültek lejegyzésre, feldolgozásra, köteté szerkesztésre.

Lőrincz Sarolta Aranka bemutatta ezen könyv keletkezéstörténetét, és idézett fel sorsokat, embereket, valóságos élethelyzeteket. A gyűjtés az első és második világháború, és a közötté lévő idők katona és haditörténéseihez kapcsolódtak, és ahhoz, hogyan éltek meg a családok, amikor a férj bevonult, amikor a nagyhatalmak “megegyezése” alapján családokat telepítettek egyik országból ki, a másikba be. Mert a kötetnek az ad különös hangulatot, hogy mindezek az elbeszélések az egykor magyar területhez tartozó Felvidék nyelvét, hazaszeretetét őrző lakosaival történtek meg. A kötet kapcsán felelevenített egykori események között gyönyörű énekeket hallottunk saját előadásában.

A bemutató végefélé kellemes meglepetésként Budapestről érkezett vendégek ajándékkal köszönték meg a szerzőnek ezt a szép estét. Utána pedig kötetlenebbül, kérdésekkel, válaszokkal folytatódott az író-olvasó találkozó. Szívesen ajánlanánk, hogy aki csak tudja, szerezze be ezt a könyvet, hiszen valóban úgy van, ahogy Karaffa Gyula bevezető gondolatai között elhangzott, ezt kellene történelem tankönyvként kiadni a gyermekeknek. Biztos, hogy a száraz történelmi tények megismerésén túl az emberi sorsok jobban segítenék megérteni a sokat szenvedett Felvidék, a hazájához tartozó magyarság nehéz életét. De sajnos nem lehet már megvásárolni, magánkiadásos példányai már elfogytak. Csak bízni lehet benne, hogy lesz mód utánnnyomásra, vagy új kiadásra. Netalán egyes írárok olvashatók lesznek a Börzsönyi Helikon lapjain? Jó lenne! *(Második része a Hétköznapi történelem határkövei című könyv mostanában jelent meg. A Szerk.)*

Mint megtudtuk, a szerzőt gyakran hívják különféle rendezvényekre a könyvekről, vagy az összegyűjtött történetekről előadni, és énekelni. Meg is teszi, láthatóan büszke települése szokásaira, viseletére. Itt is ipolybalogi viseletben tartotta meg előadását. Igazán szívhezszóló program volt. Olyan, amely része a magyar kultúrának. Pár képünk a megtörtént eseményt dokumentálja.

Fotó, szöveg: Girasek Károly

BEMUTATJUK

Némethné Jancsi Ilona kézműves vagyok, Ludányhalásziban élek családommal. Vasútnál dolgozom forgalmi szolgálattevőként 31 éve. Szabadidőm nagy részét a kézműves mesterségek megismerésére fordítom. Az anyukámtól tanultam a varrást, hímzést, kötést, horgolást. Érdekelnek a régiségek, és a festészet. Nyolc éve véletlenül találtam rá a gobelin-hímzésre. Mindig rajongtam a festményekért, ezért megpróbáltam olyan gobelin alapot hímezni, amely híres festők munkáit ábrázolja. Az első próbálkozások hamar sikert hoztak. Már a harmadik kép amit készítettem, egy országos varró pályázat II. díjasa lett. Ekkor határoztam el, hogy komolyabban foglalkozok gobelin-hímzéssel. Az internet segítségével mindent felkutattam amit tudni lehet róla, gobelin történeteket, öltéstechnikát, a színösszeállítást magam kísérleteztem ki. Alig néhány képem volt, amikor az első kiállításra való felkérést meg kaptam. Ez ösztönzött arra, hogy megmértessem magam, mivel senki nem tanított, szakértők véleményére voltam kíváncsi, tényleg jó-e amit készítek. Három éve zsűriztettem először, és nagy meglepetésemre kiváló minősítést kaptam. Ekkor még hagyományos, boltban kapható, előnyomott alapanyagokra öltögettem. Újabb és újabb kiállítási lehetőséget kaptam megyeszerte, ezért úgy éreztem, itt az ideje valami egyedit, valami olyan dolgot felmutatni, amit még senki sem készített. Így született meg a Keresztút terve. 14 képből álló sorozat, amit még tógobelin technikával senki nem készített el. Két év munka, sok álmatlan éjszaka, de 2012. októberében elkészült a világon egyedülálló műalkotás-sorozat. Pár nappal az elkészülte után a televízió HATOS csatorna műsorába hívtak, ahol az országnak bemutathattam. Futótűzként terjedt a híre, és azóta is folyamatosan kiállításról kiállításra „vándorol”. 2014-ben egyedi szerzői jogvédelmet kaptam, és Magyar Kézműves Remek Díjat. A legjobbak között lenni azonban nem azt jelenti, hogy ott is lehet maradni. Ismét kerestem a megújulás lehetőségét, amikor interneten felfedeztem egy anyagot, amit *Paverpolnak* hívnak. Két éve érkezett az országba ez a speciális textilkeményítő, és még nagyon kevesen dolgoznak vele. Találtam egy iparművész hölgyet, Szilárdi Edinát, aki megmutatta az anyag használati módját. Először csak a gobelin képek keretezésére akartam használni, de hamar rájöttem, hogy más tárgyakat is, és szobrokat is készíthetek belőle. Most vagyok a tanuló és kísérletező stádiumban, ismerkedve a textilszobrászat lehetőségeivel. A most bemutatott alkotások az elmúlt három hónap „termései”. Szeretném a továbbiakban a gobelinjeim mellett ezeket is készíteni, illetve a két technikát összedolgozni. Nagyon örülök az elmúlt nyolc év alatt elért számos díjnak, elismeréseknek és a 11 önálló kiállításnak. Mégis a legnagyobb örömet az jelenti, amikor a világtól elvonulva leülhetek a műhelyemben, és nem figyelve az órát, csak a magam kedvtelésére készítek valamit, amit még az elején nem is tudom, hogy mi lesz, de amikor felállok, elégedett vagyok a látvánnyal.

„A legnagyobb öröm az alkotásban a felszabadult vég nélküli játék, új utak nyitása, a harmónia és az örömszerzés a másik számára.” (Glánfi András)

Az említett Keresztút képei között

Egy szép gobelin-kép

Egy kép a Keresztút sorozatból

Poharak és üvegek textilben

A textilszobrok egyike

Üvegpoharak...

Üveg textilben, és textilészerek...

Hűtőmágnesek másképp...

VÉGH TAMÁS

December

Nem kell több szó,
Csak hó, csak hó.
Gyolcsfehér áradás,
Csak csönd, csak elnémulás.

Nem kell több hang,
Sivító sziréna-jaj,
Sötétlő bűn-moraj,
Csak hó, csak elnémulás.

Nem kell több harag,
Megokolt mormolás,
Iramló indulat-folyam,
Csak hó, csak hallgatás.

Nem kell több felfeszülés
Irgalmatlan kényszerek
Kódolt érdekrendszerére,
Nem kell más, csak megtisztulás.

Nem kell több bémult ígéret,
Betemetett tetteket feledő,
Törvénytató meggondolás,
Nem kell más, csak elnémulás.

Nem kell több szó, csak hó,
Csöndes, gyolcsfehér alázat,
Fehér időtlenség, mely néma
Áhítattal fogja át a vállad.
Békédre ügyelj, ha megérkeztél.
Csöndedre nézz, s ha kéred,
Hallgatásod is
Mebocsáttatik néked.

Textilszobor részlet...

VÉGH JÓZSEF

Penci "lámpások" I.

Gerengay Pál (1894-1971), az evangélikus iskola lokálpatrióta tanítója

Kokavai és kishonti Gerengay Pál Gusztáv Hodrusbányán (Selmecebányától tíz kilométerre nyugatra.) született 1894. december 3-án. Elemi iskoláit szülőhelyén, a gimnáziumot és a tanítóképző két évfolyamát Selmecebányán végezte. 1912-ben megválasztották ideiglenes helyettesnek Pencen. Két esztendő alatt magánvizsgát tett a tanítóképző III. és IV. osztály anyagából és oklevelet is szerzett. Ilyen korán, mint diák, azért sikerült álláshoz jutnia, mert kiváló zenész volt már akkor. Paphelyettesként is szolgálta híveit. 1914-ben bevonult katonának. A háború során orosz fogságba került Szibériában, s csak 1920 decemberében térhetett haza.

Irodalmi tevékenységet is folytatott. Megírta a penci evangélikus egyház történetét, vezette a falu krónikáját. Petőfi penci tartózkodásáról színdarabot írt. Az 1927-ben felavatott Petőfi-emléktábla kezdeményezője. Penci és környékével kapcsolatos néprajzi emlékeztetéseket gyűjtött, így Csövárról mondákat. Verselgetett, egyházi énekdallamokat komponált. Még 2013-ban is az ő szerzeményét énekelte a csövári leánygyülekezet, azon az ünnepségen, amit a templom felújítása öröme szerveztek. Munkái kéziratban maradtak fenn. Csövár mondái megjelentek Jakus Lajos Csövár 2000-ben kiadott monográfiájában. 1971. január 8-án hunyt el.

Utódja, Jakus Lajos így emlékezett meg róla: „Amikor már kihullott reszkető kezéből a toll engem kért meg, hogy folytassam azt az Emlékkönyvet melynek írását 35 éve elkezdte Penci történetének megírásához. Kívánsága teljesült. Gerengay Pál történelmi érzékkel, jó felkészültséggel rendelkezett. Szorgalmasan gyűjtötte az öregek szájhagyományát, és megmentette a múlt század apáról-fiúra szálló emlékeit. Neki még nem adattak meg azok a lehetőségek, hogy anyagi áldozat nélkül megnyíljanak előtte a levéltárak. Megkezdett munkájának folytatása 25 év óta reám várt, s példáját követve ezt végeztem is becsülettel.”

Tanítványai körében 1927/28-ban

Gerengay Pál

Harmadik évfolyam.

2. szám.

Pozsony, 1885. évi január 10.

EVANGÉLIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 ft. — kr.
Félre . . . 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. e.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventuosa 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorokent
egyszer közölve 7 kr.
többször közölve 5 kr.
Belyegdij: külön 30 kr.

Tartalom: Mit fáj még? (Gerengay Pál). — Reflexiók Schlauch püspök beszédének olvasása közben. (Szabó Béla). — Nyílt levél (Evangelikus).
— Belföld. — Vegyesek. — Pályázat

Mi fáj még?

Midőn éber tekintettel nézünk ág. hitv. evang. egyházunkra, azt fogjuk tapasztalni, hogy egy idő óta sokban haladtunk ugyan, de mind a mellett egyben-másban mégis nagyon hátra maradtunk.

Ki ne örülne annak, hogy már — hála érte a Mindenhatónak — van e. e. e. gyámintézetünk, mely eddig, habár még nem volt képes a kérelmezőket ezerekkel vagy annnyival a mennyivel szükségük volt fölségélyezni: mind a mellett szép összeg az már, melyet ezen jótékony intézetünk — minden évben — egyházaink s iskoláink közt kiosztani képes. Hiszen az áldott Gusztáv-Adolf-egylet sem volt mindjárt az első időszakban oly nagy kiterjedésű s dúsgazdag, mint a jelenben.

De ki ne örülne annak is, hogy van már theologiai akademiánk Pozsonyban, élén kitünő szak- s tanférfiakkal a honnan egyházunk, tudományosan képzett, művelt s igazi keresztyén szellemtől áthatott papokat nyerend, a kik képesek lesznek, minden tőlük kitelhető módon felvirágzását elősegíteni. És hogy Eperjesen is felállított négy tanfolyamú theologiai intézet, kiváltképen főt. Czékus István, tiszakerületi püspök úr erélyes, lelkes és buzgó közreműködése folytán, az csak jótékonyan hathat reánk, mert alapját képezendi a két intézet közötti nemes szellemi versenynek, mi által egyházunk csak nyer. Bár csak mennél hamarabb hallanók, hogy már Soprouban is úgy elrendezték az ügyet mint Eperjesen; mert itt is virágzott hajdan*) theologiai intézet, melynek egykor áldott emlékezetű dr. Székács József is növendéke volt. Ezzel ifjaink már igazán szerencsések lennének, mert van nekik miből választani, s oda menni theologiat végezni, a hova csak akarnak. És ez által a verseny is fokozódnék, mi szintén csak egyházunk javára szolgálna.

De eddig nem is voltak püspökeink, hanem csak superintendenseink, mert nem volt szabad így nevezni főpápjainkat; most már ezt a címet kivívtuk számukra,

*) Most is virágzik. Szerk.

s vannak olyan püspökeink, mint a milyenekkel a szentírásban találkozunk, s evangéliumi egyházunk követel. És a mi ezen püspököket illeti, ők már ma-holnap — mi igen valószínű — tagjai lesznek a felsőháznak, bírván szavazattal ott, hol eddig rólunk, de nélkülünk vitatkoztak, számunkra törvényeket hoztak, de hol mi személyesen képviselve nem voltunk, s így jogainkat nem is védelmezhetjük. S mi minden van még azonfelül, a mivel azelőtt nem bírtunk, p. o. árvaház Budaposten és több rendű jótékony intézetünk. Ez mind nagy örömmel tölti be keblünket.

Hanem már most nézzük: mi az, a mivel még nem bírnak, a miben hátra maradtunk, s még mindig mi fáj olyan nagyon, és pedig most még jobban, mint azelőtt? Lássunk most csak egyet.

Nekünk nincsenek még ma sem jól rendezett és javított papi fizetéseink, melyeket a haladás, szükség és a mi hovatovább rosszabb s szomorúbb állapotunk megkíván. Ez azon savanyú alma, a melybe senki sem akar beleharapni. Még egyszer mondom nem akar, mert azon segíteni lehetne, csak lenne hozzá kedvünk. Még mikor a selmezi lyceumon tanultam — Székács Egyházi lapjában már akkor szellőztetett azon kérdés, hogyan kellene és lehetne a papi fizetéseket javítani, illetőleg nagyobbitani? Azóta 40 éve, s a dolog még ma is úgy áll — kevés kivétellel — mint fél század előtt! De sőt rosszabbul állunk, mint az előtt, mert akkoriban olcsóbb időket éltünk s kiadásaink is kisebbek voltak; a mellet pedig a hívek terményeik egy részét megosztották a pappal, ajándékokkal elhalmozták. Most ennek már árnyékát sem látjuk.

Hát a híványok dolgában hogyan állunk? Bizony uagyon rosszul, mert bár egynémely egyház itt-ott föl-emelte is, illetőleg javította valamivel papjának fizetését, a legnagyobb része már azt sem akarja fizetni kellően, a mit buzgó elődeink szívesen megtettek. Hanem ez még nem elég. Megesik — és pedig igen gyakran, — hogy kényszerhez is kell folyamodnunk, mi a papnak igen nagy kellemetlenség, hogy megkapjuk azt, a mi híványilag min-

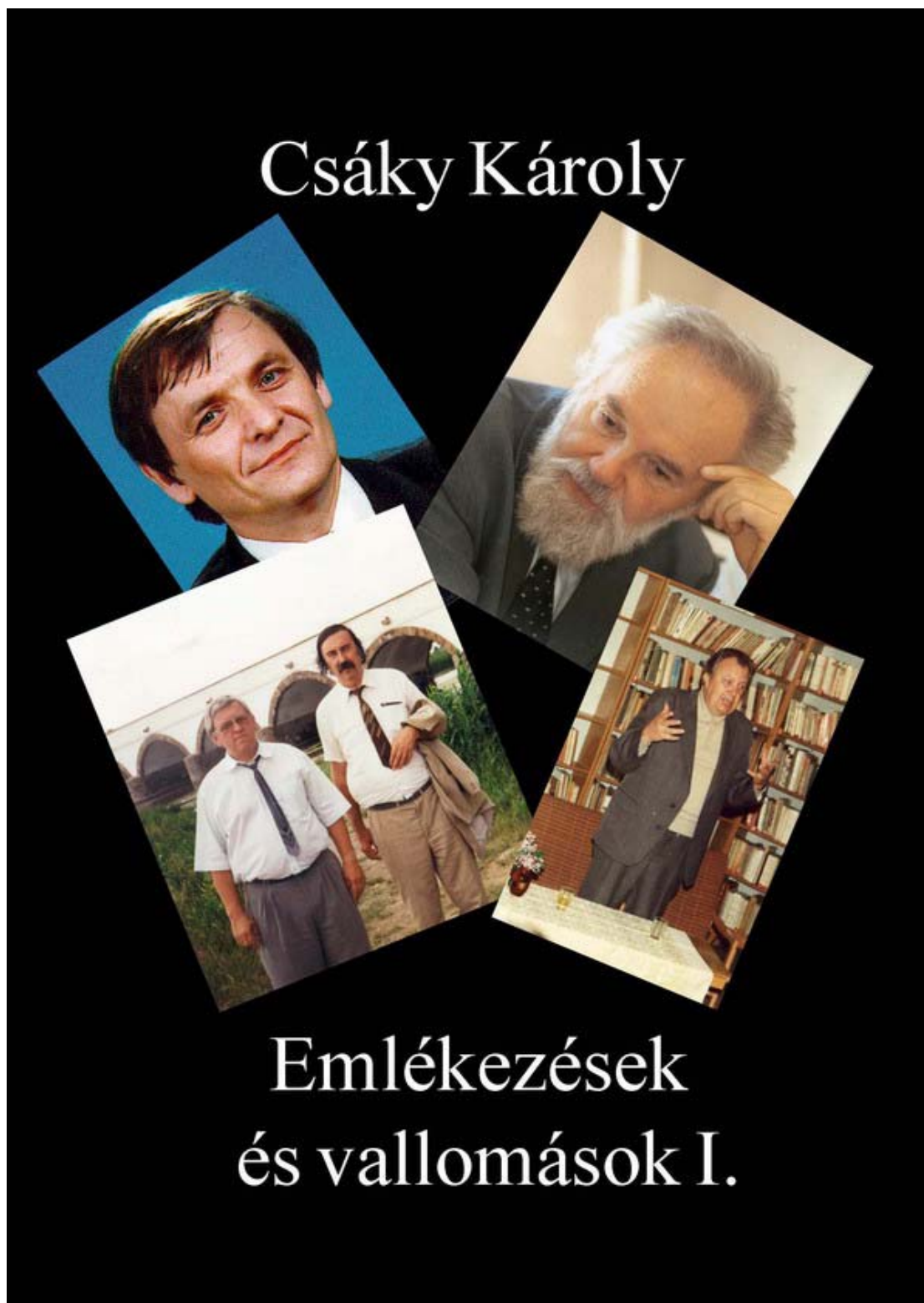
Gerengay Pál vezércikke az Evangélikus Egyház és Iskola
1885. évi január 10-én megjelent számában

Sírja a penci temetőben

KÖNYVAJÁNLÓ

Magánkiadásban, sok támogató segítségével megjelentek Csáky Károly legújabb kötetei, az **Emlékezések és vallomások I.- II.** című könyvek. A könyvek anyagát a Börzsönyi Helikonban sorozatban megjelent Csáky írások adják, ám egy nyomtatott könyv nagyobb eséllyel jut el más olvasókhoz is, akik nem használnak netet. A kötetekből a hazaszeretet, az irodalom, a kultúra szeretete, féltése szólal meg a Csáky Károlytól megszokott minőségben! Megvásárolhatóak szerkesztőségünk email címén keresztül a Szerzőtől. A Szerk.

Csáky Károly

Emlékezések
és vallomások II.

Megjelent Lőrincz Sarolta Aranka új könyve

Kapható a drégelypalánki Művelődési Házban **2500 Ft-os** áron.

Művelődési Ház:

Cím: 2646 Drégelypalánk, Fő út 7.

Tel.: 35/567-070

Pásztor Ildikó, Művelődési Ház igazgató: 30/514-0334

Email: pasztorildiko@gmail.com

Lőrincz Sarolta Aranka: “Fontos a kapaszkodó gyökereink ápolása”

Lőrincz Sarolta Aranka több novelláját és szövegét olvashatták már portálunkon is. Az elmúlt években az ipolybalogi népművelőnek négy kötete is megjelent. Könyvírás mellett hosszabb ideje vezetője az ipolybalogi Bukréta hagyományörző csoportnak, s annak fiatalokból álló Kisbukréta formációnak is. Legutóbb november végén az ipolysági Pongrácz Lajos Alapiskolában tartott rendhagyó könyvbemutatót. Itt válaszolt a Felvidék.ma kérdéseire.

Milyen céllal készült a könyvbemutatóra?

Meghívásnak eleget téve érkeztem az iskolába. Az előadásom fő célja az értékek ápolása volt. Az magyar identitást erősítő versek mellett énekek is szerephez jutottak. Úgy vallom, hogy mindannyian fényhordozók vagyunk. A bennünk lévő szellemfényt csiszolni kell. Könyvek által lehet a legjobban csiszolni, a benne rejlő bölcsességeket ismerjük meg.

Honnan merít az alkotás során?

Mindegyik könyvem a történelemből merít. Személyes történelem művelője vagyok. Örömmel keresem fel az embereket. Beszélgetve sok bölcsességet, érdekességet megtudok. A beszélgetések során kitérülnek. Engem ilyenkor leginkább a nyelv, a nemzet, a történelem ragad meg, amelyet képviselnek. Ezekben az emberekben rengeteg szeretet van. Túl tudnak lépni azokon a rossz dolgokon, amelyeket átéltek. Ez köszön vissza a műveimben is.

A tanulóknak a Kazy Lázár kötetet mutatta be. Miről szól a könyv?

Egy lévai polgárház padlásán találták meg az ipolybalogi kötődésű nemes naplóját. Kazy Lázár naplóját egy az egyben kiadva nem sokakat érdekelt volna. Ezért a szöveget behelyeztem egy olyan történetbe, amikor a halál pillanatában a szellem és a lélek kilép. Az örökhaza felé vándorol, ám az angyalok nem engedik tovább, mert nem végezte el feladatait. Minden embernek feladata és célja van az életben, s ha ezt nem végzi el, akkor jönnek a bajok.

Szabad akaratunkból választhatjuk ki az utunkat. Ám ha nem a megfelelő választjuk, akkor bajokkal szembesülünk. Belső fényünkre hagyatkozva találjuk meg a megfelelő utunkat, melyet angyalok vigyázzák. Kötetben a vándorló lélek bánkodik, mert semmit sem tett a nemzetért. Abban az időben sokan meghalni is képesek lettek volna a nemzetünkért. Kazy Lázár nem ezek közé tartozott.

Hány könyv látott eddig napvilágot?

Eddig négy kötetem jelent meg. Az első volt az Adventtől adventig, ebben az ipolybalogi népi hagyományokat dolgozom fel. A 2011-ben megjelent Hétköznapi hazaszeretet az Ipoly mente háborús történeteit örökíti meg. Kazy Lázár és a jövőbelátó angyal idén jelet meg.

Legújabb kötetem pedig a Hétköznapi hazaszeretet folytatása, Hétköznapi történetek határhöve címen. Ez szintén oral history feldolgozás. Ebben szintén a hazafiasság, a szülőföldhöz való ragaszkodás jelenik meg. Mindez azzal a céllal, hogy tanuljunk az elődeinknek az életéből. Fontos, hogy legyenek olyan kapaszkodó gyökereink, mint az anyanyelv, a nemzet- és hazaszeretet.

Honnan jött a könyvírás ötlete?

Már gyerekkoromban is sokat olvastam. Bár kevés könyvünk volt a háború után. Felnőttként voltak olyan időszakaim, amikor verseket írtam. Ám a család, a munka nem engedte folytatást. Nyugdíjasként először más utat kezdtem járni, jöttek is a bajok. Így tértem rá az én utamra. Segítő angyalaim támogatnak az úton. Sok segítő akad, ezeknek hála tudom kiadni könyveimet.

Milyenek az olvasói vélemények?

Rengeteg pozitív visszajelzést kapok. Találkoztam már olyan olvasómmal, aki négyszer olvasta el a kötetemet. Érzem, feltöltődnek általuk, erőt kapnak belőle. Könyveim is fényhordozók, a magyar identitásunk kincseit hordozzák.

Pásztor Péter (www.felvidek.ma) a fotó a szerző felvétele.

A cikket köszönettel vettem át a honlapról, s adom a Börzsönyi Helikon olvasói elé. A Szerk.

E havi számunk szerzői:

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő
Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Girasek Károly (1949 Kiskunfélegyháza) Rétság, lapunk webmestere
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kiseccset, író
Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kó-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Maruzs Éva (Körmend, 1945) Salgótarján, író, babakészítő
Molnár József (Vác, 1961) Vác, költő, mozdonyvezető
Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író
Pongrácz-Danielisz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931- Tata, 2014) citera-tanár, zenész, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szábely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász
Végh József (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, múzeumigazgató

Impresszum:**Alapító-szerkesztő:**
Karaffa Gyula**Helytörténet:**
Végh József mkl.**Képzőművészet:**
Konczili Éva**Szerkesztőség címe:**
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19**Telefon:**
+3630-383-5385**Email cím:**karaffagy@ gmail.comhgev@ freemail.hu**Weblapok:**

[**www.karaffamese.freewb.hu**](http://www.karaffamese.freewb.hu)
[**www.karaffagy.freewb.hu**](http://www.karaffagy.freewb.hu)
[**www.karaffaboros.freewb.hu**](http://www.karaffaboros.freewb.hu)
[**www.retsag.net**](http://www.retsag.net)

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Némethné Jancsi Ilona textilszobra